

Mellékletünk - akár a lapunk - ezúttal rendhagyó szerkezetű. Ugyanis nemcsak színdarabok olvashatók benne. A rendelkezésünkre álló dokumentumok alapján átfogó képet igyekszünk adni a Halász-színház működéséről, előadásairól. Ennek megfelelően a melléklet első részében szín-házi produkcióik (és csak azok) kronológiáját közöljük, amelyet ők maguk állítottak össze, s amelynek 1985-ig terjedő anyagát a szamizdatként megjelent Aktuális levél (Galántai-Artpool, Buda-pest) 11. számából vettünk át.

A második részben előadás-leírások és hozzájuk kapcsolódó dokumentumok találhatóak. A csoport tagjai minden előadásuk menetét, helyenként szövegét közvetlenül a produkciók bemutatása után rögzítették, ezen lejegyzések közül csaknem mindegyik fontos előadásukról szólót közöljük. Eze

ket esetenként kiegészíti egy-egy beszélgetésrészlet, elemzés, alkotói reflexió, amely szintén a bemutatók idejéből származik. Néhány előadásukról nem az ő feljegyzéseiket közöljük, hanem a nézők valamelyikének utólagos, de tárgyyszerű beszámolóját. Az előadásokról szóló írásokhoz olyan kordokumentumokat is társítottunk, mint az együttest betiltó határozatokat vagy a *King-Kongot* követő sajtópolémiait. (Az együttes tagjai által készített leírások, azokhoz szorosan kötődő egykorú reflexiók vagy aláírással, vagy aláírás nélkül szerepelnek a mellékletben.) E fejezet anyagát Körner Éva bocsátotta rendelkezésünkre, amiért ezúton is köszönetet mondunk.

Végül két amerikai előadásuk szövegkönyve is olvasható a mellékletben: az *Andy Warhol utolsó szerelme* és az *Ő, aki valamikor a sisakkészítő gyönyörű felesége volt*.

SZÍNHÁZI KRONOLÓGIA

Kassák Ház Stúdió néven 1969 októberében Halász Péter és Koós Anna együttest szervezett, amelynek meghatározó tagjai Halász Péter (1969-től), Koós Anna (1969-től), Breznyik Péter (1969-től), Bálint István (1971-től), Kollár Marianne (1972-től), Buchmüller Éva (1973-tól) voltak.

Tagok voltak még rövidebb-hosszabb ideig Magyarországon: Algol László, Bajcsay Mária, Bácskai Dóra, Bősze Andrea, Dobos Emő, Kovács László, Kovács Miklós, Körmeny Mária, Lajtai Péter, Laurenczi Ágnes, Márton János, Molnár Gergely, Nánay István, Őrsi Katalin, Scherter Judit, Szeghő István, Szendrei Éva, Can Togay, Virág Csaba.

ELŐADÁSOK:

1970. január TESTVÉRBALLADA (50 perc)

amelyben a személyiség megformálását nem megcélözva, a kegyetlen színház hatása alatt erős színházi effektusokkal balladai hangvételű játékot adtunk elő. (Írta és rendezte : Halász Péter. A játékban a társulat minden tagja szerepelt, mindenki végig a színen volt.)

június MINDENKI CSAK ÜL MEG ÁLL (50 perc)

amelyben groteszk hangvételű etűdsorozatot állítottunk össze közös improvizációinkból. (Rendezte: Halász Péter. A játékban a társulat minden tagja szerepelt, mindenki végig a színen volt.)

1971. január LABIRINTUS (60 perc)

amelyben táncszerű mozgással és gesztusokkal, a beszéd zenei intonációjával interpretáltuk a labirintus-mítoszt mint a szűk (belső és külső) tér játékait. (Írta: Bálint István ; rendezte : Halász Péter; zene : ifj. Kurtág György. A játékban a társulat minden tagja szerepelt, a szerepeket felváltva többen játszottuk.)

május Részvétel a Nancyi Színházi Világfesztiválon, vendégjáték a párizsi Centre Américaine-ben.

július GYORS VÁLTOZÁSOK (60 perc)

amelyben önálló stílus megteremtésére tettünk kísérletet egy szabadtéri színpadon, képzeletbeli játékkal, szürrealis látvánnyal, pop-effektusokkal. (Rendezte: Halász Péter; zene: Sári László, Breznyik Péter, ifj. Kurtág György. A sárkányt és a halat készítette : Donáth Péter. A játékban a társulat minden tagja szerepelt. A Rózsavölgyi Parkszínpadon két részben játszottuk.)

1972. január A SKANZEN GYLKOSAI (60 perc)

amelyben egy strukturált térben szimultán akciók zajlottak. Ezzel megszületett az együttes első autonóm előadása. (Írták: Lajtai Péter, Bálint István, Halász Péter; rendezte: Halász Péter. A játékban az együttes minden tagja szerepelt.) Az előadást betiltották, az együttestől a működési engedélyt hatóságilag megvonták. Közös elhatározással a Dohány utca 20. IV. emelet 25. szám alatti lakásban folytattuk színházi tevékenységünket.

február BREZNYIK MEG EGY ASSZONY TEGNAP (3 óra)

amelyben az eddigiektől eltérően a társulat tagjai közül csak két színész kettejük külön-külön és együttes életének és kapcsolatának lehetetlenségeit élték meg színházban. Először jelent meg tudatosan az intim személyes világ a maga amorfságában és a kapcsolat kapcsolatlanságának azon pillanataiban, amelyek nem tűrik a szót. Ez volt az első olyan önálló alkotásunk, amelyben nem az írás-rendezés-eljátszás, hanem az élés-elgondolás-színház-élés folyamata zajlik le. (Alkották: Breznyik Péter és Laurenczi Ágnes, a későbbiek folyamán Laurenczi helyett Koós Anna játszott.)

április BÁBSZÍNHÁZ GYEREKEKNEK (20-60 perc) amelyben Halász Péter lakásokon *Szent Elek, a Hamlet, a King-Kong, A kék angyal és Mikulás* történeteit játszotta el.

május HÉT BOHÓCJELENET (60 perc) amelyben az eltűnt cirkuszi bohócjelenetek helyébe a mindennapi személyes kapcsolatok foszlányai léptek. A jelenetek egy- két- vagy háromszereplősek voltak. (Írta: Bálint István; rendezte: Halász Péter, Breznyik Péter; szereplők: Breznyik Péter, Kollár Marianne, Bácskai Dóra, Szeghő István, Koós Anna. A szöveg megjelent angol és német nyelven.)

június KURTZ ADOLF REGGELIJE (30 perc) amellyel egy egészen leszűkített térben egy fénykép lehetséges történetének rekonstrukcióját kíséreltük meg. Kurtz Adolf reggelire megevett három lány tojást. Felesége megkérdezi tőle, hogy ízlett-e a reggeli. Eközben a kert alatt a vasárnapi férfiak megerőszkolnak egy vas-tag húsú asszonykát, aki már-már elélez, de a férfiak szégyenlősen elsomfordálnak. (Lajtai Péter elképzelése. Bemutató Balatonboglár, temetőkápolna.)

augusztus SURÁNY (6 nap) amely nevű Duna menti üdülőtelep melletti homokbányában szabadtéri előadásokat tartottunk. A rendőrség a negyedik napon szétzavarta a résztvevőket. Az előadás egy részéről filmfelvétel készült *Hat nap Surányban* címmel (16 mm, 40 perc), ezt a filmet meghívták és vetítették a 9. Párizsi Biennálén (1975. szeptember 19-november 2.).

szeptember FELKÉSZÜLÉS MEGHATÁROZATLAN IDEJŰ EGYÜTTLÉTRE ami azt jelenti, hogy a színészek és a nézők egy vízszintesen kifeszített lepedő nyílásain dugták ki a fejüket. Itt „láttunk” először két személy egymásra kérdéséből fakadó beszélgetés-színházat. (Ötlet: Bálint István ; első változat: Dobos Emő, Koós Anna, Szeghő István ; második változat: Algol László, Halász Péter.)

december HALÁSZ PÉTER BÁBSZÍNHÁZA (80 perc) amelyben a hosszában félmeztelen színész kalapjával babrált, piros babákkal játszott, többféle megszólalási lehetőséggel próbálkozott: hallgatás, magnetofonfelvétel, recitálás, rögtönzés. (Elhangzott: Lajtai Péter: A felső út, *A tisztás, Az alsó út és a szakadék*; Bálint István: *Rózsai kiment a mezőre*; Halász Péter rögtönzései.)

1973. március HOMMAGE Á BIALOSZEWSKI (60 perc) amelyben Miron Białoszewski lengyel költő verseiből és a varsói lakásán 1953 és 1960 között tartott színházi előadások szövegéből állítottunk össze egy játékot. (Előadók: Breznyik Péter, Halász Péter, Koós Anna; helyszín: budapesti Lengyel Kultúra.)

március ALIZ NŐVÉREI (90 perc) amelyben a minden pontján reális-naturális szituációt önmagával párhuzamosan a szürreális felé tolta az a tény, hogy az egyik elem (káposztafaj egy nő fején) szürreális volt. Mindkét szobában játszottunk, először készítettük arra a nézőket, hogy előadás közben mozogjanak. (Buchmüller Éva, Kollár Marianne, Koós Anna, Bálint István, Halász Péter.)

május A „BREZNYIK MEG EGY ASSZONY TEGNAP” A RAVATALON, VALAMINT... (6 óra) amelyben még felbukkant a hasonló című darab egy-két akciója. A tárgyak feltűnően megsokasodtak, elárasztották a teret, de senki sem használta őket. A férfi rítusokat végzett: érvágás - néhány cseppet ivott a saját véréből - önkasztráció álgenitáliákkal - nőinkarnációs és reinkarnációs kísérletek. Orosz katonának öltözve, maszkban hosszasan olvasott fel egy orosz háborús regényből.

augusztus EGY HÉT A BALATONBOGLÁRI KÁPOLNÁBAN

(Galántai György meghívására)

1. MADARAK ÉS VÖRÖS VÁLLPÁNTOK (70 perc)

amely az első napi játékelemekhez szinte óránként újakat kitalálva és bemutatva jött létre. Később a lakásban több változatban is előadtuk. (Halász Péter, Bálint István - madarak; Breznyik Péter - katona; Buchmüller Éva, Can Togay - pietà; Koós Anna és lánya.)

2. ALGOL LÁSZLÓ: A VEGYÉSZMÉRNÖK ÉS AZ ÉPÍTÉSVEZETŐ (délután 6-tól másnap reggel 9-ig) amely szakrális-individuális mitológia volt popzenével és étessel.

3. KING-KONG (3 nap)

amelyben három napon át (alkonyatkor, másnap este és harmadnap délelőtt) szembesültek játékaink egy nagy majombábu jelenletével. (A játék eseményeit Bálint István, Halász Péter és a New York-i női alakító Breznyik Péter találta ki.)

augusztus TÖKÉLETES PROTÉZIS, AVAGY AZON BIZONYOS NAP KOLDUSAI (50 perc)

amely színházi montázs volt olyan valóságos és színházi elemekből-tényekből, amelyek egymásnak társadalmi-esztétikai kvázi-szinonimái:

1. Várakozás egy rosszul világított, kopott, fűtetlen előszobában (az előadás is itt zajlik, a szereplők - egy kolduspár - a helyiség végében, egyszerű deszkaemlvényen állnak).

Koldusprodukciók:

2. A férfi harmonikázik, régi slágereket énekelnek.

3. A férfi leveszi sötét szemüvegét, vadhússal benőtt fél-szemét mutogatja.

4. A férfi újságot húz elő a zsebéből, és el-eltűnődve egy cikket olvas fel (Magyar Nemzet, augusztus 19. A tökéletes *protézis*), amely „ismerős” demagógiával, példával és ellenpéldával bemutatja, hogy az a „jó”, a szocialista rokkant, aki közepes vagy akár rossz protézissel is hasznos tagja a társadalomnak.

5. A nő körbeviszi a férfi kalapját, pénzt koldul a

nézőktől. szeptember BESZÉLGETÉSEK

amelyekben magnószalagra rögzített beszélgetéseket folytattunk előadásainkról (1972 tavasza óta). E beszélgetésekből a legérdekesebb részeket közöltük.

szeptember DOHÁNY UTCAI KING-KONG (3 nap)

amelyben a nyári *King-Kongot* adaptáltuk városi környezetre : utcára, századfordulós épület udvarára, loggiára és a lakásra.

október VIRÁGOS KING-KONG

Megjelentünk a wrocławai színházi fesztiválon. Meghívás és engedély nélkül egy kollégiumban előadást tartottunk; a helyszínen összeállított eseménysorban szerepelt: félmeztelenség, érmetszés, véres tej ivása, férfiak nyilazása, inkarnáció, pietà, csecsemődajkálás, törpe. Az előadás hossza 80 perc volt.

Egész évben rendőri intézkedések kísérték a színház működését: a kápolnát befalazták, útleveleinket bevonták, publikációs tilalom, inszINUÁLÓ újságcikk, amelyre nem volt válaszlehetőség. Egzisztenciális veszélyeztettség.

december KARÁCSONYI KING-KONG

1974. február HÖLDERLIN EMPEDOKLÉSZÁ (70 perc) amely színházi-költői montázs volt: versszínház. Elemei: dobszó, énekszó, tánc, férfi által felolvasott költői szöveg németül női szinkrontolmácsolással, rituális-szimbolikus akciók. A színészek megnyilvánulási lehetőségei a minimálisra voltak korlátozva, személytelenek próbáltak lenni, az Empedoklész-személyiség alkotó-elemeivé váltak.

- március **BETLEHEMI GYEREKGYLKOS (60 perc)**
 amely a bibliai történet horror-comics feldolgozása volt. A nézőket a szereplőktől üvegfal választotta el az Állami Könyvterjesztő Vállalat klubjában. A középpontban a Breznyik Péter által megformált katona állt a Najmányi László és Breznyik Péter által írt és rendezett *A császár üzenete* című filmben (35 mm, 45 perc, fekete-fehér). A filmben az együttes több tagja és korábbi produkcióinak főtői szerepeltek.
- június **GUIDO ÉS TIRIUS, A KÉT LOVAG A SZENTFÖLDRE VÁNDOROL -** gyerekszínház (két délelőtt)
 amikor a Szentendrei-szigetre érnek, találkoznak a Dunán átkelő gyerekekkel és felnőttekkel, akik csatlakoznak hozzájuk. Utközben több szaracéntámadást vernek vissza, rátalálnak Guido menyasszonyára, akit a szaracénok egy fához kötöztek, majd elérkeznek a beteg lányát és elvesztett birodalmát sirató dák királyhoz. (Guido: Halász Péter; Tirus: Buchmüller Éva; Guido menyasszonya: Koós Anna; Dák király: Breznyik Péter; Királylány: Scherter Judit.)
- július **„ÉS LAKOZIK A FARKAS A BÁRÁNNYAL” (30 perc)**
 amelyben újra az intim-személyes szféra került előtérbe, ezúttal bibliai-hétköznapi kontextusban. Az előadás előtt Bálint István lezárt borítékot adott át négy színésztársának azzal a kéréssel, hogy amikor a nézőkkel együtt bevonulnak a szobába, egyenként olvassák fel a szövegeket, majd távozzanak.
 Amikor a szobába léptek a nézők, Bálint Istvánt és feleségét, Kollár Marianne-t találták ott, meztelenül és mozdulatlanul feküdtek a padlón. Az Ótestamentumból Ésaiai Könyvének 11. rész 6-9. verse hangzott el négyeszer:
 „6. És lakozik a farkasa báránnyal, és a párducz a kecskefiúval fekszik, a borjú és az oroszlánkölyök és a kövér barom együtt lesznek, és egy gyermek őrzi azokat;
 7. A tehén és medve legelnek, és együtt fekszenek fiaik, az oroszlán, mint az ökör, szalmát eszik;
 8. És gyönyörködik a csecsszopó a viperák lyukánál, és a csecstől elválasztott a bazilikus lyuka felett terjengeti kezét;
 9. Nem ártnak és nem pusztítanak sehol szentségemnek hegyén, mert teljes léssen a föld az Úr ismeretével, mint a vizek a tengert beborítják.”
- augusztus **A ZSIDÓ VICCEL (60 perc)**
 amikor a szobát átjárta a délutáni szél, s alkonyodott, az ablaktáblákat kiszedték a helyükről. A gipsszel tetőtől talpig leöntött Halász vicceket mesélt, ujjai között gyertyák égtek. Amikor besötétedett, zsidó dalokat énekelt, majd elfújta a gyertyákat.
- október-december **HÁZ**
 amelyet szekrényekből, deszkafalakkból és ablakokból építettünk fel a szobában. A Háza színház megformálásának más módját kínálta. Ha a házba a színész belépett, színpadra lépett be ; a néző kívülről maradt, és az ablakon át lakást látott. A házban mozdulatlan vagy előre eltervezett cselekménysort realizáló színészek panoptikumot láttak. Az egyik színész a házon kívülről kommentálta a bent zajló eseményeket; szavai mozdulatokat, arckifejezéseket emeltek ki, illetve egybefogták több színész egymással párhuzamos vagy egymástól eltérő cselekvéseit: „filmet vetítet” a nézőknek.
- december 31. **SZILVESZTERI JÁTÉKOK A HÁZBAN**
 amikor hatan ültek a házban. Hárman sípoltak, hárman zenét hallgattak. Akik a zenét hallgatták, krémeseikkel dobálták meg a sípolókat. A ház tetejéről zuhanyokból víz indult meg. Az áldozatok a zuhany alatt lemosták a krémest magukról. Szünet. Halász Péter éjfélig tartó „báb”-színháza. A játék végén a házat lebontottuk.
1975. májustól **NAPLÓSZÍNHÁZ**
 amikor elvesztettük az „igaz fikció” kitalálásának lehetőségét, azaz nem tudtunk többé játékot csinálni, elhatároztuk, hogy „naplót írunk”, vagyis napról napra az év 365 napján eljátszunk valamit, ami eszünkbe jut. Bármit, ami az elemi megformálás lehetőségét is nyújtja - igyekező elszakadni a ránk nehezedő esztétikai-szemléleti múlttól, kitörni a hallgatásból.
HOMOKASZTAL (40+38 perc)
 amelyben egy látó vak és egy idegen gyalázkodott, miközben egy aranyruhas nő ételt, italt és a testét kínálta. Az idegent Ábrahámnak, a látó vakot Izsáknak hívták. A második részben zenét hallgattak és ettek. (Buchmüller Éva, Halász Péter, Breznyik Péter.)
KEEP WASHING UP (50 perc)
 amelyben egy nő hajánál fogva két bábuhoz kötve mosogatott az asztalon - burleszt. (Koós Anna)
HÁROM NŐVÉR (80 perc)
 Csehov darabja négy hangra (Irina: Halász Péter; Olga: Bálint István; Mása: Breznyik Péter; Sűgő: Koós Anna) és Chopin-zenére.
HALFOGÁS (30 perc)
 amikor a homokasztalon vízmedence volt, benne élő hal. Az asztal körül zenészek kimonóban ültek, egy hangon, felváltva sípoltak. A három sípoló kánonszerű szöveget mondott. Az asztalon egy szigonyos férfi állt, felszúrta a halat, sapkájába tette, majd azt a fejére húzva távozott. (Bálint István, Breznyik Péter, Kollár Marianne, Halász Péter.)
ELŐSZÓ A DON JUANHOZ (90 perc)
 amelyben másfél éves előkészület után létrejött a Don Juan-téma első megközelítése. (Breznyik Péter, Kollár Marianne, Koós Anna.)
DON JUAN - LEPORELLO, (74 perc)
 Breznyik Péter, Koós Anna és Kollár Marianne 16 mm-es fekete-fehér filmje. Operatőr: Dobos Gábor. (Koós Anna, Buchmüller Éva, Bálint Eszter, Dobos Emő, Bősze Andrea, Halász Péter, Bálint István, Donáth Péter, Rác Péter, Major Borbála.)
NEHÉZ A BOLDOGSÁGTÓL BÚCSÚT VENNI (30 perc)
 amikor tábortűz égett a szobában. Az ablak alatt három sötét ruhás, kalapos ember ült háttal a nézőknek. A címadó sláger énekelték. Egyikük felállt, kilépett az ablakon, a másik letolta a nadrágját, és táncra kérte a harmadikat, aki nő volt. Az első visszatért, lekérte a nőt. A tűz ki-aludt. (Bálint István, Halász Péter, Buchmüller Éva.)
BÁLINT ISTVÁN UTÓSZAVA A DON JUANHOZ (45 perc)
 amelyben a kővendég-zene szólt. Fehér tollal borított férfi, fekete ruhás nő, tizenéves kislány. A nő hangtalanul beszédre tanította a gyereket, a férfi és a nő között ingerült párbeszéd zajlott, a férfi a kislány fülébe súgott valamit, táncolt vele, és tüzes botokkal vívott. A férfi és a nő visszavonult egy fasátorba, a kislány kint maradt a tűznél. (Bálint István, Kollár Marianne, Major Borbála.)
KEEP WASHING UP AND BEWARE THE BEGGARS (60 perc)
 amelyben a mosogatóasztal alá két koldus költözött, majd az asztalról elvették a mosogatónőt, és egy sebhelyes férfival találkoztak. (Breznyik Péter, Kollár Marianne, Koós Anna, Halász Péter, Buchmüller Éva.)
- ősz **ÚJRA FELÉPÍTJÜK A HÁZAT**
KEEP WASHING UP AND BEWARE THE WOMAN (50 perc)
 amelyben az asztal alatt egy lakó maradt, aki az asztalra feltolakodva addig pimaszkodott a mosogatónővel, míg az felkapta és kivitte. (Koós Anna, Kollár Marianne.)
1976. január 20. **KIVÁNDORLÁS**

- 1977 PIG, CHILD, FIRE! (Disznó, gyerek, tűz!)
színházi koncept kirakatban előadva (Rotterdam, Nancy, Párizs, Baltimore, New York, Belgrád, Firenze, Hamburg, Siráz)
- 1978 ANDY WARHOL'S LAST LOVE (Andy Warhol utolsó szerelme)
lakásban és kirakatban előadott színdarab (New York, Hamburg, Róma, Milánó, Rotterdam, Belgrád, Firenze, Köln)
- 1979-81 CLUB WITH LIVE MUSIC (Klub élő zenével)
közreműködtek: Sunnyland Slim, J. B. Hutto, Bug Walter Horton, Sun Ra, Dollar Brand, Oliver Lake, Lester Bowie, Defunkt, James Chance, DNA, Lounge Lizards, Kid Creole, Coconuts.
- 1981 MR. DEAD AND MRS. FREE (Halott úr és szabad asszony)
film és élő show egy üzlethelyiség kirakatában (Köln, New York, Amszterdam)
1981. augusztus THE BATTLE OF SIROLO (A Sirolo ütközete)
a *Mr. Dead and Mrs. Free* szabadtéri változata.
1982. október-december THE GOLDEN AGE OF SQUAT THEATRE
A Pig, Child, Fire!, az *Andy Warhol's Last Love* és a *Mr. Dead and Mrs. Free* retrospektív bemutatói, valamint ATTRACTIONS AND CHOICES (Attrakciók és kívánságmű-sor) a következő vendégek részvételével: Jean-Michel Basquiat, Richard Hambleton, Jim Jarmusch, Arto Lindsay, John Lurie, Eric Mitchell, Tim Wright, Steven Torton.
- 1982-83 WEEKEND PARTIES
házigazdák: disc-jockeyk, rapperek, graffiti-festők
- 1983-84 MOVIE THEATRE
videoprogramok, kávézás a társalgóban
1985. május DREAMLAND BURNS (Álomország ég)
(Montreal, München, Zürich, Polverigi, Boston, Frankfurt, New York, Los Angeles, Chicago, Washington, Milánó, Monserrato, Cagliari)
1985. Szétválás: Love Theatre - Halász Péter vezetésével
Squat Theatre - Bálint István vezetésével
1987. AMBITION
Love/Squat Theatre
(Írta, rendezte: Halász Péter; a főbb szerepekben: Halász Péter, Sántha Ágnes, Cora Fisher, Jessica Indri, Trixie Tanabe, Tone „Fish” Nunziata, Veronica Vidovszky.) A KÍNAI (Bartók Béla: A csodálatos Mandarinjából)
Love Theatre
- 1987-89 L'TRAIN TO ELDORADO
Squat Theatre
[Írta és rendezte : Bálint István ; díszlet: Buchmüller Éva; zene: Peter Scherer és Arto Lindsay; játsszák: Mark Boone Jr., Peter Berg (Breznyik Péter), Bálint Eszter, Vit Horejs, Ivan Jakovits, Major Rebecca, Palotai Klára, Jan Gontarczyk, Bálint István, Susan Williams, Alexandra Auder, Jon Voorhees.]
- 1990-91 FULL MOON KILLER
Squat Theatre
A KILLING TIME című trilógia első része

DARABOK, DOKUMENTUMOK

1971. TOMAJ

amikor először voltam együtt a színházzal közös próbákon, beszélgetéseken és életben

...A lustaság és gyávaság napjait időnként megtöri egy akarat, hogy az esetlegetest szükségszerűvé, egyetlen lehetőséggé tegyék. Ez nem lehet más, mint a közösség színész/lehetőségeinek felismerése és megélése. Kár lenne letagadni, sőt szégyellni azokat a hajlamokat, vágyakat, amelyekért végül is összevérődött annak idején néhány ember.

Gyakran beszélnek manapság a kollektív, sőt prehisztorikus korok szent színházáról mint az igaziról. Az igaziról, amely ott rejtőzik a jelenlegi kihűlt, konvencionális rendszerek mögött. Azt hiszem, csalás. Egy igazi törvény utáni vágyakozás, csak szebb (és talán tisztességesebb), mint a konvenciók kiszolgálása. De éppolyan menekülés magunk elől valami külső felé. A törvényt mindig azok kapták, akik jelenlétük minden pillanataért csak önmaguknak tartoztak felelősséggel. A színház ott kezdődik, ahol a törvény véget ér. Át meg át van szöve törvényekkel, és állandóan új törvényre bukkan, de ha nincs egy mozzanata, amikor a személyiség jelenléte váratlan, egyszeri és nyilvánvaló (nem körülírt, jelzős), akkor halott...

A színész képes olyan akciókat és úgy végrehajtani, hogy egy adott pillanatban jellem, történelem és szövegen túl megjelenik - meztelenül. Ez a meztelenség az örökölt vágya is. A színész tárgya nem a szó, szín, hang, történelem, hanem ön-

maga. De erre a meztelenségre különböző fortélyokkal törekedni nem lehet. Az a meztelenkedés, és jól ismerjük. Nem az okosság vagy a lélek jelenik meg pucéran. Az legfeljebb azoknak kell, akik már mindenről lemondtak. Nem valami jelenik meg. Te jelensz meg. Úgy veszel részt egy akcióban (választasz ki egy akciót), hogy akkor és ott semmi más lehetőség nincs. Az a te történelem. Nem részt veszel benne, mert akkor én is részt veszek benne, és feloldódunk egy történelemben, mielőtt lennénk, és ez történik velünk folyton. De ha te megjelenesz, én is megjelenek. Ez a teljességnek és a szabadságnak a pillanata. Ha te konkrétan teszel engem, abból a pillanattól győzni lehet. TE színház. Te velem akarsz találkozni, nem úgy, hogy kajtatsz utánam, hanem úgy, hogy *magad* maradsz *velem*.

A közösséget hajlama, története és lehetőségei valamilyen akciók végrehajtására teszik alkalmassá. Ezek az akciók adják értelmét. Az, hogy közösség, nem elegendő indok arra, hogy az is maradjon. Ez a közösség akkor lesz jó, ha az akciókat fog végrehajtani. Egy kis túlzással: minden együtt töltött perc, amit nem nagyszerű akciók elképzelésével és megvalósításával töltünk, menekülés, és előbb-utóbb nyomasztóvá válik.

Keveset tudok az akciókról, amelyek jönnek majd. Azt hiszem, rettenetesen kritikusak lesznek minden adott történelem szemben, ugyanakkor olyan komolyan fognak történni, amennyire egyáltalán lehetséges...

Bálint István

A SKANZEN GYLKOSAI

(GYORS VÁLTOZÁSOK II.)

Készítették, illetve játsszák: Bácskai Dóra, Bálint István, Breznyik Péter, Donáth Péter, Halász Péter, Kollár Marianne, Koós Anna, Kovács Miklós, Körmeny Mária, Lajtai Péter, Márton János, Szeghó István, Szendrei Éva.

Az „indulónk partitúrája - 1914” szerzője: Lajtai Péter 1972.
január 23-tól minden kedden és vasárnap este 8 órakor előadás

Helyszín: üres terem - asztal, körülötte székek, néhány ember, de nem az asztal körül együtt vagy külön, vagy csoportosan - kis és nagy csoportokban - ha ez lehetséges. Nem beszél senki.

Tárgyak - asztal - székek - egyedül - csoportosan - együtt - kis és nagy csoportokba verődve - ha ez lehetséges - csend - akkor ez a helyszín, de ha a tárgyak megmozdulnak és egyedül vagy együtt - kis és nagy csoportokba verődve - megszólalnak, akkor megtelik léttel ez a helyszín - hiszen akkor megszűnik az üres terem, de a helyszín egy üres terem, és akkora tárgyak nem mozdulnak - csend, asztal, körülötte székek, egyedül - vagy csoportosan, kis és nagy csoportokba verődve - csend - ez a helyszín, és ez bizonyos, mert kipróbáltuk az ellenkezőjét, megpróbáltuk másképpen, de akkor nincs helyszín, és helyszín nélkül lehetetlen, mert itt éppen a helyszín-ről van szó.

A helyszín üres terem, tárgyak, asztal, körülötte székek, néhány ember, de nem az asztal körül, együtt vagy külön, vagy csoportosan - kis és nagy csoportokban - ha ez lehetséges.

Lajtai Péter

Az előcsarnok közepén felhalmozott tárgyak. Nézők. Egy lány lép a tárgyakhoz, kezében kulcsosomó, megrázza. A játéktárgy a kinyílik, a nézők belépnek a terembe. A teremben szekrény, vaságy, asztal és székek.

I. tétel

A terem közepén sötét ruhás nő áll, és kulcsosomót ráz. Szakállas férfi belép a terembe, végigmegy a falak mellett lassan, kinéz az ablakon, hosszan bámul. Szemüveges férfi belép, lassan végigmegy a termen, bekukkant a szekrénybe, és megáll az ágy mögött.

Szakállas férfi megfordul, odamegy a szemüvegeshez, leveszi a szemüvegét.

Szemüveges férfi, rövid tévovázás után, durván az arcába tenyerel.

Szakállas férfi kismofordál, közben az asztalra teszi a szemüvegét, a másik férfi utánaballag, fölveszi a szemüvegét, ki-mennek.

Az ágyon a takaró alól négy lábfej lóg ki.

A szekrény mögül nagy hal úszik elő, kiimbolyog a teremből. Férfiak és nők a játékban szereplő tárgyakat hordják be, lassan, folyamatosan a terembe (tangóharmonika, guruló asztal, gyerekjátékok stb.).

Egy kislány és egy férfi bújik ki az ágyból, a férfi kimegy a teremből, valahonnan kintről vízcsobogás és fürdőszoba-ária hallat-szik: 1914. június 28-án Gavrilo Princip szerb nacionalista diák Szarajevóban megölte Ferenc Ferdinánd osztrák-magyar trónörökösét...

A személyek tárgyak kialakítják a játék folyamán szinte végig egymástól elkülönülő és szinkronban játszó négy csoportot.

Egy sikoltozva tiltakozó nőt hurcol be két férfi, és bezárják a szekrénybe.

A nő még csörgeti a kulcsot.

II. tétel (nagyon vázlatosan)

1 csoport: Két, megszólalásig hasonló szakállas férfi, apa-fiú (talán testvér) és egy lány-lánytestvér; játszanak, esznek, szeretik egymást, haragszanak, kiobbannak és elcsendesülnek, szerepet váltanak, káromkodnak, énekelnek. A lány, amikor megszólítják, bepisil, az apa hisztérikusan feltörli, a fiú az asztalra kanalazza az ételt, tányérját könnyed mozdulattal a földhöz vágja, apa felmászik az asztalra, üvöltve énekel: apám kurva, anyám kurva, én is kurva, te is kurva... A pincér Nelson-fogással leszorítja az apát az asztalról.

2. csoport: A zenész, a nő és a pincér

A zenész tangóharmonikán játszik, pontosabban inkább iszik, mint játszik, ő szolgáltatja végig a zenét, a pincér szinte az egész darabon végighúzódozó szöveget mond izletes ételekről és italokról, melyeket nem lehet kapni ebben az üzletben, nagyszámú felszolgáló-személyzetről, amely nem szolgál fel, és a szellőzőberendezésről, amely nem működik. Egyébként a pincér a szokásosnál jobban vonzódik a növendéghez, a növendég a zenészhez és a zenész a pincérhez. Hármuk kapcsolata kihívó és méltóságteljes.

3. csoport: esernyős hölgy, Sprechgesangban, hamisan, Jung-szövegeket mond a házasságról. Párja, a maszkos, köhögő, elegáns fiatalember. Végigsétálják az előadást, időnként a hölgy letelepszik, elemózsiát vagy varróeszközöket vesz elő. A maszkos el-elvágódik. Szájából vér csorog. Később ismét sétál az esernyős hölgygel. Az esernyős hölgy leterít egy pokrócot a földre. Letelepszik, elemózsiát rak ki kosarából, csipketerítőt horgol.

4. csoport: A magányos nő a szekrényben ruhák között él, rakosgatja őket, és időnként kimerészkedik a külvilágba, de visz-szariad. Egy alkalommal véletlenül hátulról megerőszojalják.

III. tétel

A szereplők kiállnak. A terem sarkában gyűlnek össze, cigarettáznak, beszélgetnek, majd amikor újra visszaállnak, a csoportok különállása megszűnik.

A család artístacsoporttá változik.

A lány felugrik a két férfi hátára. Hopplá, fütty, a produkció változik. Újabb gúlamutatvány következik. A szekrényből előmerészkedik a hálóingés nő, és nyakkendőt ajándékozik a férfiaknak.

A lány elcsábítja a zenészt, a lányhoz tartozó férfiak megfojtják a zenészt, a pincér felkéri a lányt táncolni, lassan feltuszkolja az asztalra. Gyors szeretkezés az asztal sarkán.

A nő fáradtan roskad a halott zenész székébe. Felsőhajt: Viva la musica!

Végül a szereplők, az esernyős hölgy kivételével, a vörös leplet viselő nő lábai között eltűnnek.

IV. tétel

A nő, a többiek és a vörös lepel nagy, hétfejű vörös sárkánnyá változik. A sárkány minden tárgyat, a rémült és szöveget mondó hölgyet is, bekebelezi, majd kivonul.

A terem ott marad teljesen csupaszon, csak a vaságy, a szekrény és az asztal marad.

Minek nevezhető *A skanzen gylkosai*? Mi ez tulajdonképpen? Csupán összefüggéstelen és értelmetlen ténykedések sora, happening, meghökkenés? (Így is lehet jó egy darab.) Az elején kimászik a színről egy hullószerű állat, és többé vissza se jön; egy pár körbe-körbe sétál, a férfi többször összeesik (meghal?); egy másik, vendéglői fogyasztói minőségében, az ételt

az asztalra kanalazza, egy idő után pedig a tényért „minden ok nélkül” a falhoz vágja - ez ugyan értelmezhető úgyis, hogy pocskéknak találta az ételt, de rögtön ezután étkező társa felugrik, és Gavriilo Princip szerb anarchistáról énekel felhevülten; egyáltalán, a kilenc szereplő mindegyike, egyedül *vagy* kettes-hármas, ritkán nagyobb csoportokban, egymástól függetlenül mászkál és ténykedik, minden megmagyarázható ok nélkül. Látszólag összevissza. „Semmi értelme az egésznek!”

Van. Mindez szigorú rendben történik, csak ez a rend nem racionális sémákhoz, diszkurzivitáshoz igazodik, hanem a darabon belül jön létre. Játékszabályok alakulnak ki. Milyenek és hogyan?

Van egy zenész. A darab folyamán egy helyben ül, és tangó-harmonikázik, szünetekkel, de mindig ugyanazt a szentimentális, a század elejét idéző keringőt. Felállhatna, és csinálhatna bármi mást, átalakulhatna zenészből favágóvá vagy vadásszá, vagy játszhatna másmilyen zenét, de nem teszi; tehát kialakul az a szabály, hogy ő csak ülhet, és ugyanazt a keringőt játszhatja.

Van egy bolond, infantilis lány; minden erre az attribútumára utal: külseje, kinőtt ruhája, a madzagon hátán hordott baba, ugriándozó mozgása, hisztérikus kiáltozása.

Egy lány a szekrényben és előtte (matatással) tölti az időt; hálóingben van.

Egy harmadik lány (feketében); ő nyitja és zárja a darabot: az elején középen áll, és csengőt vagy kulcsosomót ráz, a végén az ő lába alatt átmászva tűnik el a többi szereplő, és változik át hétféjú sárkánnyá; a sárkányt e lány vezeti körbe-körbe.

Egy fekete ruhás pincér a jobb oldali asztal és a bal oldali tálalókocsi között ingázva ténykedik a két tárgy és az ő útjai által kijelölt térben. Ez a tér vele kapcsolatban tehát „vendéglőt” jelent (más szereplőkre és cselekedetekre vonatkoztatva természetesen más és más jelentést kap). A darab vége felé ugyan elhagyja a számára addig kijelölt teret - táncol a bolond lánnyal -, mindazonáltal nem szűnik meg pincér lenni, mert elhangzik szájából e mondat: „Huszonöt éve vagyok a szakmában.” Ugyanakkor „szocialista”, tehát mai vendéglőről van szó, erre utal (banális) szatirikus szövege.

A „meghaló” ember többi attribútuma is a pusztulásra utal: lassan, bottal jár, hosszú és sovány, a hozzá tartozó negyedik lány, aki lila ruhában van, fehér napernyővel sétál, nyávogva beszél, cicának szólítja a szörnyet, akivé a többiek átalakultak; dekadencia és századelő-motívum.

A másik két (szakállas) fiú motívumértéke összetettebb. Központi szerepük van, főleg Lajtainak, de a másik (Halász) is csaknem mindig vele együtt fordul elő. Fő attribútumuk: az agresszivitás. Ők rángatják be a színt, és gyömöszölik a szekrénybe a sikoltozó lányt; Lajtai ólomkatonákkal játszik, majd a trónörökös meggyilkolásáról és a háború kitöréséről énekel; később a trágár „kurva” szót osztinátószerűen, néhány tucatszor és egyenlő (rövid) időközökben ismétlődő dalt énekel; mindkettejüket, de elsősorban Lajtaikat, valamilyen apa- vagy vezér-archetípussá avatja szakálluk, robusztus testalkatuk; Halász fojtja meg a zenészt, Lajtai hallgatólagos (vagy gesztussal jelzett?) parancsára.

A szereplők csoportosítása sem esetleges. A meghaló ember és a belékarolva sétálgató lila ruhás hölgy, valamint a két szakállas duóját említettük; ez utóbbi duóhoz társul a bolond lány, két ízben is hosszabb ideig triót (az asztalnál, majd az ágy-nál: „család”), sőt háromszög alapú életképeket alkotnak. Az étkészélnél kapcsolatba kerülnek a pincérral; a pincér egyszer duót képez a bolond lánnyal (tánc), egyszer a fekete ruhás lánnyal, bár ez csak kialakulni akaró kapcsolat, mivel nem szolgál fel neki „sem italkülönlegességet, sem ételkülönlegességet”; és talán a zenészt is értelmezhetjük úgy, hogy a vendéglőhöz tartozik (ámbar a pincér egyszer beszél „a vendéglő zenészeiről”, s ez mintha nem a tangóharmonikásra vonatkozna). A pincér tehát afféle köztes elem, ez pincér voltából következik. (Íme, mégis egy elég könnyen észrevehető racionális mozzanat.

Szövege is kivételesen diszkurzív, paradox volta nem egyéb a Ludas Matyi állandó töltelékét képező gyenge humoreszkek szatírasablonjainál. Nevet is rajta a közönség, az alkotók nagy fájdmárára, szerintem azonban teljes joggal: hadd legyen egy ilyen réteg is. Értelmezhetjük ezt esetleg a diszkurzivitásnak adott kegyelemdőfésként is, csak nem olyanak, mint A kopasz *énekesnő*, amelyben a diszkurzivitás szabályos keretei megmaradnak, de ostobaságokkal, ellentmondásokkal töltenek ki. Itt a pincér egyáltalán nem mond ostobaságokat: az ostoba rendeleteket bírálja - legfeljebb hanghordozása és a bírálat stílusa komolyabb, mint szükséges volna ama szamárság elítéléséhez, amiről beszél, de ez is kurrens humorforrás, lásd például A *helység* kalapácsát. Attól „kegyelemdőfés”, hogy kilóg a darabból, nem tartozik ide. A paradoxon és a humor egyébként magasabb szinteken is megjelenik, egyik igen fontos alkotóelem a darabnak; például a fekete ruhás lány „Viva la musica” mondata és a zenész valamivel későbbi megfojtása közötti ellentmondás is paradox és humoros, vagy az, hogy csak ezután táncolnak, tehát amikor már nincs zene.)

A „dekadens pár” nem kerül kapcsolatba másokkal; a szekrénybe zárt lány is csupán egyszer, amikor becipelik, de ez erőszakolt kapcsolatot, hiszen ellenkezik; a zenész csak a fekete ruhás lánnyal (ha igaz, hogy nem a vendéglőben ül), s ez is csak amolyan kialakulni akaró vagy borzasztóan nehezen kialakuló kapcsolatot: a lány lapozza a kottát, de a zenész háttal ül a kottának; a zenész egyszer a lány karjára hajtja a fejét - ez minden. Ezenkívül a „család” trióval jön össze, de vonakodva megy oda, s meg is ölik. A lány becipelését és a zenész megfojtását negatív kapcsolatnak nevezhetjük.

Egyszer találkozik össze csaknem minden szereplő: semleges térben, a háttér egyik, eddig nem használt sarkában. Ez talán a leginkább álomszerű jelenet, szinte ritmustalan, csak állnak - olyan helyen, hogy a közönség kénytelen elnézni a vakító, hipnotizáló villanykörte alatt -, és hang nélkül beszélgetni látszanak.

Máris fölfedeztünk tehát egy csomó szabályosságot: a szereplők önmagukkal való identitását (a *Mindenki csak fi/meg állban* ennek az ellenkezője volt a szabály: a szereplők változtatathatók és egymással kicserélhetőek voltak), tehát attribútumaik viszonylagos, sőt nagyfokú állandóságát, a csoportosításukban megnyilvánuló következetességet. (Ami a darab elején kísértáló békát illeti: ez állapot- vagy szörnymotívum, ezért a darabot körbe-körbe sétálásával lezáró - vagy nyitva hagyó - hétféjú sárkánnyal van összefüggésben.)

Ezek az identitások és csoportok csak fokozatosan alakulnak ki, ahogyan a kezdeti amorf „készülődés” lassanként játékká szerveződik. A darab végén, a megölés, a sárkánnyá egyesülés által és azzal, hogy a lila ruhás lányt fölfalja a sárkány, megszűnnek az identitások és a csoportok, tehát a rend - a darab - megszünteti önmagát. A sárkány által megtett út is amorf: miközben összeszedi a kellékeket (=megszünteti a játékeretet), szabálytalanul, összevissza jár.

Az egész darab leírható ilyen módon, lebontható elvont tér- és időformákra, s ezek rendszerezhetők. Ezek azok a formák, amelyek a diszkurzivitás vagy a hétköznapi mechanikus motívumsorok (linearitás) helyett egységbe foglalják a cselekvéseket vagy képi motívumokat (néhány ugyan önmagukban is hatáskor volnának, annyira érzékletesek, tömörek és evokatívak), és ezáltal esztétikai - mégpedig rendkívül tömény esztétikai - hatást váltanak ki.

Ezek szerint a darab minden újszerűsége és látszólagos bizarrsága ellenére lényegében ugyanúgy hat, mint minden igazi remekmű: tehát azzal, hogy formaélményt és/vagy felismerés-élményt nyújt (tudniillik, hogy felismerjük ezeket a formákat), vagy a misztikusság élményét (amikor ugyanis nem ismerjük fel őket, csak megfoghatatlanul ott lebegnek bennünk, miközben szakadatlanul újabb és újabb hatásokkal bombáztatunk). A megfoghatatlanság érzését azzal is fokozza, hogy a motívumok

összeválogatásával és szokatlan sorjázatásával állandóan interpretálásuknak (önmagukon túlmutató, elvontabb mellékjelentéseik és egymásra vonatkoztatásuk megtalálásának) ki nem elégíthető vágyát kelti bennünk.

Egy éve ismerlek benneteket, egészen pontosan 1972. május 20-án láttam először műsorotokat. A *skanzen gyilkosait*. Ezt megelőzően már évek óta nem voltam színházban, a színészkedés most sem érdekel. A ti darabotok viszont nagyon friss volt, a történet - bármilyen vonatott volt is - állandóan váratlan elemeket hozott. A dramaturgiai felépítettséget érezte az ember, de szerencsére semmilyen „történet” nem bontakozott ki, hanem inkább egyfajta szerkezet, melynek elemei jól különválasztott látványokból, mono- vagy dialógokból épülnek fel. Az egyes szereplőknek bizonyos eleve elhatározott karakterük volt, és ha egymással összetalálkoztak az időbeli lefolyás során, sajátosságaik összeadódtak. A személyek interakciói tablóká álltak össze (melyekben nagyon fontos szerepet játszottak a különféle tárgyak), és a darab ilyen nagy tablók egymásutánjából állt. A tablók funkcionálisan és zökkenőmentesen alakultak át egymásba (általában úgy, hogy egy-egy szereplő, például a pincér, átment a terem egyik felében elhelyezkedő csoporttól a kialakulófélben levő másikhoz), de ezt a folyamatot nem tekinthetjük a „cselekmény” kibontakozásának. A nézőre az egyes képek, illetve szituációk hatottak, időbeli egymásutánban, olyasféleképpen, mintha szürrealista festmények sora elevenedett volna meg. A hasonlatot azért tartom alkalmasnak, mert a *skanzen* jelenetei sem nem narratívák, sem nem szimbolikusak, sem nem realitások (abban az értelemben, ahogy egy happening-részlet realitás), hanem megkonstruált, többnyire abszurd szituációk, melyeknek legfeljebb meghatározott asszociációs szférájuk van, de lényegük az, hogy egyáltalán viszonyulnak a többi szituációhoz. A szürrealista képek és a képeken kapcsolódó motívumok ilyenek: Dali Lenin-portrékat fest egy zongora klaviatúrája fölé, de a két képi elemről semmiféle racionális elem nem hámozható ki, legfeljebb pszichoanalitikus úton. A kép mégis érdekes, sőt fontos, pusztán azért, mert megmutatja, hogy az ilyen kapcsolások *léteznek* a tudattalan síkján; azért hatnak, mert a ráció számára különlegesek és szokatlanok. A *skanzen* képei (ezzel együtt mozgásai és szövegei) sem adnak ki egyértelmű „mondanivalót” vagy parabolikus tartalmat, de a darab során végigélünk egy sereg furcsa szituációt, és a pillanatnyi élmények emlékképeinek nyugtalanító összességével megyünk haza a darab végén.

Az ilyen színház szükségszerűen hiányérzetet kelta nézőben, ami egyáltalán nem baj - jó kifejezője lehet például egy kor szemléleti töredékességének, roncsoltságának. Az igazi kérdés azonban az, hogy mekkora hatásokkal jelennek meg az egyes képek, és mennyire tudják meghatározni a maguk közegét.

Beke László

BETILTÁS

Ügyiratsz.: 2203/X.

XIV. KERÜLET TANÁCSÁNAK
VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA
Népművelési Osztály

1972. január 23-án megtekintettem a Kassák Ház Stúdió előadásában a Halász Péter, Bálint István, Lajtai Péter által írt *A skanzen gyilkosai* című darabot. A látottak alapján meghoztam a következő

h a t á r o z a t o t :

Az 1958. évi 3. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról szóló 1/1958/1.31./MM sz. rendelet II. 10. §. /2/ bekezdésében foglalt jogkörömnél fogva az

előadást nem engedélyezem.

Indoklás

Az előadott mű erősen eltér a számunkra előzetesen benyújtott forgatókönyvben leírtaktól és a január 19-én tartott bemutatótól. Obszcén jelenetekkel és szövegekkel egészítették ki, melyek sértik a közerkölcsöt. A műben előadottak politikai szempontból is félremagyarázhatók. A darab nem szolgálja kultúrpolitikai célkitűzéseinket. Az előadás propagálására a fenntartó szerv megkerülésével fénymásolt plakátokat és 800 pld.-ban stencilezett rölapot készítettek.

Fentiek alapján a rendeletben foglalt jogkörömnél fogva a darab bemutatását nem engedélyezem.

Fenti határozat ellen a kézhezvételtől számított időtől két héten belül fellebbezhet a Főv. Tanácsnál.

Lengyel Józsefné
népművelési csop. vez.

Budapest, 1972. január 24.

A határozatot kapták:

Halász Péter, az egy. vezetője

Főv. Tanács Művelődésügyi Főosztálya

Irratár

Ügyiratszám: 2204/X.

XIV. KERÜLET TANÁCSÁNAK
VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA
Népművelési Osztály

A fenntartásunkban működő „Kassák Ház Stúdió” további működésével kapcsolatban az alábbi

h a t á r o z a t o t

hozom:

A Kassák Lajos Klubkönyvtárban az általunk fenntartott, Halász Péter vezette színjátszó csoport, a „Kassák Ház Stúdió” további működését 1972. január 24-i hatállyal határozatlan időre felfüggesztem.

Indoklás

Így határoztam, mert az együttes eddigi működése során több alkalommal a fenntartó szerv tudomása nélkül vállalt szerepléseket, s többszöri megbeszélés ellenére sem változtatott műsorpolitikáján, melyet a kerületi szakigazgatási szerv kezdettől fogva fenntartásokkal fogadott csak el. Az 1972. január 23-án a közönségnek bemutatott mű eltér a szakigazgatási szervnek előzőleg bemutatott és a forgatókönyvben is benyújtott darabtól, ily módon visszaélve az előlegezett bizalommal. Előadásai propagálására általunk előzetesen jóvá nem hagyott propagandaanyagot terjesztettek.

Fentiek értelmében az együttes működését határozatlan időre felfüggesztem. Fenti határozat ellen a kézhezvételtől számított időtől két héten belül fellebbezhet a Főv. Tanácsnál.

Lengyel Józsefné
népművelési csop. vez.

Budapest, 1972. január 24.

A határozatot kapják:

Halász Péter, az egy. vez.

Főv. Tan. Művelődésügyi Főosztálya

Irratár

Budapest Fővárosi Tanács

Végrehajtó Bizottsága
Művelődési Főosztálya
Budapest

Halász Péter
a „Kassák Ház Stúdió”
vezetője

A XIV. kerület Tanácsának

Végrehajtó Bizottsága Népművelési Csoport vezetője 1972. január 24-én a 2204/X. számú határozatával a „Kassák Ház Stúdió” további működését 1972. január 24-i hatállyal határozatlan időre felfüggesztette, mely határozat, valamint annak indoklása ellen

f e l l e b b e z é s e l

élek.

A határozat indoklása szerint az együttes a fenntartó szerv tudomása nélkül vállalt fellépéseket.

Miután a Művelődési Háznak hosszú időn keresztül nem volt

igazgatója, ezért miskolci vendéjátékunk nem nyert bejelentést. Ezt megelőző fellépéseinket a Művelődési Ház előző igazgatójának bejelentettük, melyeket tudomásom szerint naplójába be is vezetett. A különböző helyeken bemutatott előadások azonosak a Művelődési Házban bemutatott darabjainkkal, melyeket a felettes szerv engedélyezett (*Labirintus*, *Mert mindenki csak ül meg áll*).

Műsorpolitikánkban mindig a színházi kifejezések új formáit kerestük és keressük egy valódi közösség szolgálatában. Az előadásainkról megjelent kritikák produkcióink eszmeiségéről mindig ilyen értelemben szóltak. A *Labirintus* című előadásunk néhány héttel ezelőtt történt szakmai bemutatóját követő vitán is ilyen értelemben nyilatkoztak a megjelentek, és az együttest támogatásra érdemesnek minősítették.

A határozat indoklásának további kitétele az 1972. január 23-án bemutatott *A skanzen gyilkosai* című produkcióra vonatkoznak. Ezzel kapcsolatban külön határozat született (2203/X), mely határozat ellen fellebbeztem, és az ott leírtak e fellebbezésemre is vonatkoznak.

Fenti indokok alapján kérem a „Kassák Ház Stúdió” együttese működésének felfüggesztését felülvizsgálni.
Budapest, 1972. január 28.

Tisztelettel:

(Halász Péter)

a „Kassák Ház Stúdió” rendezője,
Bp. VII., Dohány u. 20.

A fellebbezést kapták:

Főv. Tan. V. B. Művelődésügyi Osztály
XIV. ker. Tanács V. B. Népm. Cs.

BUDAPEST FŐV. TANÁCSA
VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK
Művelődésügyi Főosztálya

170.171/4/72.
Tarján Béláné/VA

A XIV. ker. Tanács V. B. Népművelési Csoportja 2204/X. sz. határozatával felfüggesztette a Kassák Stúdió további működését.

Az elsőfokú határozat ellen a Kassák Stúdió vezetője Halász Péter fellebbezéssel élt. A fellebbezést felülbíráva meghoztam a következő

h a t á r o z a t o t .

Az elsőfokú határozatot megsemmisítem.

E határozat ellen az 1957. évi IV. tv. 41. §. /1 / bek. szerint további fellebbezésnek helye nincs.

Indoklás

Így határoztam, mert a művelődési otthonok működési szabályzatáról szóló 178/1960/M. K. 22/MM. sz. utasítás szerint a műkedvelő művészeti csoportok fenntartása, működtetése a művelődési ház igazgatójának hatáskörébe tartozik. Egyébként e csoportok létesítése nem hatósági határozattal, hanem a művelődési ház vezetőjének azon elhatározásával történik, hogy a csoport megszervezésével, vezetésével valakit megbíz. A felterjesztett iratokból egyértelműen meg lehetett állapítani, hogy az együttes több alkalommal a fenntartó szerv tudomása nélkül vállalt szerepléseket, s többszöri megbeszélés ellenére sem változtatott műsorpolitikáján.

Ilyen körülmények között a csoport további működtetése és a csoportvezető foglalkoztatása a fenntartó szervnek nem kívánatos, de az erre vonatkozó intézkedést nem a XIV. ker.-i népművelési csoportjának kellett volna megtenni, hanem a fenntartó művelődési háznak.

Jelen határozatomról a XIV. ker. Tanács V. B. Művelődésügyi Osztályát az iratok visszaküldése mellett azzal a meghagyással értesítem, hogy határozatom egy példányát közölje a fellebbezővel.

Budapest, 1972. február 25.

Főosztályvezető helyett:
Gerőfi Sándor
művelődési osztályvezető

170.171/3/1972.
Tarjáné/VA

BUDAPEST FŐV. TANÁCSA
VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK
Művelődésügyi Főosztálya

A XIV. ker. Tanács V. B. Népművelési Csoportja 2203/X. sz. határozatával nem engedélyezte a Kassák Stúdió előadásában *A skanzen gyilkosai* c. darabot.

Az elsőfokú határozat ellen a darab rendezője és a csoport vezetője Halász Péter fellebbezéssel élt. A fellebbezést felülbíráva meghoztam a következő

h a t á r o z a t o t .

Az elsőfokú határozatot helyben hagyom.

E határozat ellen az 1957. évi IV. tv. 45. § /1 / bek. értelmében további fellebbezésnek helye nincs.

Indoklás

Így határoztam, mert a műsoros előadásokról szóló 1/1958/1. 31./MM. sz. rendelet 1. §. /3/ bek. értelmében az előadás meg-tartásához az elsőfokú hatóság engedélye szükséges.

Az elsőfokú hatóság az előadás megtartását jogszerűen azért nem engedélyezte, mert az 1972. január 23-án megtartott bemutató eltért az előzetesen benyújtott és jóváhagyott forgatókönyvtől, illetve a január 19-én megtekintett főpróbától. Az elsőfokú hatóság úgy ítélte meg, hogy az engedélyezett műsортól eltérő előadás nem szolgálta kulturpolitikai célkitűzéseit.

A fellebbezésben előadottakra megjegyzem, hogy az előadás újbóli megtekintését nem látom célszerűnek, egyrészt mert az elsőfokú hatóság ténymegállapítását elfogadtam, másrészt maga a fellebbező is elismerte, hogy a megtekintett előadás eltért az engedélyezettől.

Jelen határozatomról a XIV. ker. Tanács V. B. Művelődésügyi Osztályát - az iratok visszaküldése mellett - azzal a meghagyással értesítem, hogy határozatom egy példányát közölje a fellebbezővel.

Budapest, 1972. február 25.

Főosztályvezető helyett:
Gerőfi Sándor
művelődési osztályvezető

BREZNYIK MEG EGY ASSZONY TEGNAP

Ebből a játékból sem lesz betűkép, nem arra készült:

elkészültét nem kísérte írás, mert olyan...
találtam, amelyet nem megfelelő írni-mondani:
gondoltam, elkészítem tegnapszínházamat:
jöjjön mindig itt mögöttem egy jó napnyira, hogy
rögtön lássuk, vajon mit szólnak színész
barátaim, ha igazán visszanézek, majd mindent
megjegyzek, ami „ott” lehet: ha leírom,
elhazudom előlük,
partner is kell:
ha Férfi vagyok,
Nő,
ha ma már ma van, minden tegnapi Nő rég
Asszony, én meg tegnap bizonyosan még csak
Breznyik vagyok:
hátranézek, eltűnök hát az Asszonyban, hogy
tegyen úgy, mint én, akkor én úgy teszek, mint
mi, és csak ma bukkanok föl megint.

Egyszer csak elhasználtuk, hát megfeledkeztem az egészről:

eltemettem (címe is volt: „Breznyik meg egy asszony tegnap a ravatalon, valamint...”), mert már „ma” volt, de azóta már bánom, és majd visszamegyek, megkeresem,

felkérek egy holnapi Nőt, legyen már ma Asszony, csináljunk másik...

Ex.

Breznyik Péter

A nézők az estét egy színésszel és egy nővel töltik odahaza. A színen jobbra leterített asztal, rajta tárgyak, középen ovális nagy tükör, előtte toaletasztal, szék, balra lavór, vödör, kancsó, asztal, lámpa, fotó és egy különálló szék.

A földig érő fehér terítővel letakart asztal alól zeneszó hallatszik. Húszas-harmincas évekbeli kuplák lemezfelvételei szólnak egy kézi tekerős lemezjátszóról. A fehér vászon mögött gyertyafény gyullad. A vászonra márkí van tűzve néhány kitüntetés, érem, amikor egy mozdulatra valamelyik leesik az asztal elé. Belülről megjelenik helyette egy másik érem (árnyképe), ami a többi kívülről előre ráakasztott éremmel együtt ugyanúgy néz ki, illetve azok tűnnek árnyképeknek.

Az árnykép a vászonra mindig úgy torzul, amennyire a térdelő figura mozdulata közeledik vagy távolodik a fényforrástól a vászon felé. A színész bort tölt magának, iszik, szódvizet spriccel, késsel-villával húst eszik, rágyújt, kifújja a füstöt, végighallgat egy stósz lemezt, időnként belefűtyül, beleénekel, kicseréli a tűt, kurblik stb. Bizonyos idő (körülbelül háromnegyed óra) múlva a vászon már vizes, lyukas, csikkek gyűlnek az asztal előtt, a színész hány, hátul kimászik az asztal alól.

Ugyanakkora színész nő sápadt maszkot hord. A széken ül. Előrenéz. Őlében kattánós zárú retikül, ahonnan habozva (a zárat kattintgatva) ekrűszínű, csipke babaréklit húz elő, és térdére teríti. Magával van elfoglalva. Úgy jár-kei a nő a bútorok között, annyit és úgy használ az asztalokon levő tárgyak közül, ahogyan az egyedül levő ember nem figyel oda, illetve ahogyan az egyedül levő emberben egymást keresztező gondolatok ötlenek föl: nem egyszerűen szórakozottan, hanem mindig az erősebb csábításnak engedve. Például rá akar gyújtani, de a gyufa mellett az asztalon ott a kupicás pohár. A cigaretta meggyújtatlanul lóg a szájából, és tölt, mondjuk, annyira elmerülve már az ital előre elgondolt ízében és áradó illatában, vagy egészen másban, hogy közben a pohárból kicsordul az ital. Erős pálinkaszag terjeng. Lehajol, hogy lehörpintse az ital tetejét, és a cigaretta ott úszik a pálinkában. A pálinka szaga a kölni illatához vezet. Stb.

Mind a ketten külön-külön a maguk kedvére játszanak. A nő a maszk mögül, a férfi az asztalterítő mögött. Egyedül a szűk, zárt térben és egy helyben, egyedül a tág, nyitott térben és mozogva. Játékuk ritmusa csak egy gondolattal lassúbb, mint azt másoktól elvárnánk (ha másvalakit képzelünk a helyzetbe), illetve ahogy mi a magunk megszokása szerint tennénk. Csak annyival maradnak tovább egy helyben, amennyivel a színész(nő) nehezebben tájékozódik, s nemis mozog olyan biztonsággal és gyorsan, mintha nem lenne rajta maszk, mert akkor az ügyesség dominál, és a maszk volta leegyszerűsít, és zárt értelmezési lehetőséget ad; amennyivel hosszabb időre van szüksége a nézőnek ahhoz, hogy a maszkot megszokja, és ne keressen más arcot, illetve hogy megszokja: a maszkos embernek maszkos ideje van; amennyivel bizonytalanabb a mámoros mozdulat, és amennyivel lassabban zajlik ilyenkor a kereső megismerés folyamata.

Amikor a színész megjelenik (nagy, fehér, kiugró, kerek pofacsontú, bunkó orrú, magas homlokú maszkban, szemeiből szemközépen függőleges váladékcső), felöltözik (frakk, bő nadrág, vastag talpú bőr félcipő), közben a kabátbélés elszakad, a fal melletti vödörbe vizel, majd összerogy, elalszik és felébred, a nő mára toaletasztal, a tükör előtt ül, és magában motyogva festi magán a maszkot. Nem vesz tudomást a színésztől, pedig az többször is közeledni próbál: a lemezjátszóval meg egy bőrönddel jár, az asztalnak támaszkodik és vár, kezével dobol az asztalon; a kijárat felé megy, de mégse, talán a nő odanéz; az most egy helyben ül, háttal, tükrébe se látni be igazán, és a színész jár a térben, körülötte, az elmenés és a nő között habozik: odamegy hozzá, áthajol a válla fölött, belenéz a tükré-

be. Zavar. A színész nő tovább foglalatoskodik. A színész pedig eloldalog, és egy jelenetet ad elő: bőröndjéből fehér vászonba burkolt csomagot vesz elő, kibontja, a vekni kenyérbe rombusz alakú lyukat vág, a kenyérbelet kikotorja, megeszi, a lyukat betömi, visszacsomagolja a fehér vászonba, majd késsel beledöfködve vérfesték ömlik belőle. A nő odavezeti, megmutatja neki. Később vetkőzni, mosakodni kezd. A kancsóból a nő önti rá a vizet, leszappanozza, tiszta inget ad rá. Ő is levetkőzik, és ugyanabba a vízbe állva a színész mossa le, fehéremüléként használt géztekercsét (ruhaövé) pedig megeszi. Fölszereli a lemezjátszót, és csók közben eltáncolnak egy számot: a színész leveszi a nőről a parókát és a maszkot, kalapáccsal leszögezi a nő hosszú, fehér, ujjatlan köpenyének alját, ő is belebújik, a nő bevarrja a nyílást, kávézik, haja van, arca van, rágyújt, krémmel frissíti bőrét, a végén összeesik. A színész kimászik alóla; a tükör elé áll, köpenyén a női övet meghúzza, arcán a maszkot kicseréli: a színész - nő.

Két ember van jelen ugyanabban a térben, de egymástól szeparáltak. Tevékenységük a lehető legsemmitmondóbb, legvontatottabb. A férfi az asztal alatt ül, iszik, cigarettázik, kurblik lemezjátszóján régi lemezeket hallgat (mindezt egy gyertya fénye rávetíti az asztalt borító földig érő terítőre). A nő lefekvéshez készülődik (?), toaletasztal elé ül, fésülködik, emléktárgyak fölött mereng. A férfi kikászálódik az asztal alól. Vég nélküli piszmozgás után, kihatadt fekete kabátban, arcán förtelmes fehér maszkkal a sarokba megy, és egy vödörbe vizel. A vizelet igen sokáig csörömpöl a bádogedényben - előzőleg Breznyiknek az asztal alatt legalább egy liter bort kellett meginnia. A mímelés lehetősége ki van zárva ezen a ponton; ha csak fiziológiai szinten is, minden áttétel nélkül a valóság válik a darab részévé.

A játék lassúsága ellenére a feszültség észrevehetően növekszik, mert tudjuk, hogy a történesnek előbb vagy utóbb a férfi és a nő (mindketten maszkban vannak) kapcsolatteremtéséhez vagy konfliktusához kell vezetnie. A cselekmény monotóniája dramaturgiai szükségszerűségként feltöltődik, és kiséletek sorozatát váltja ki. Nagyjelenetek következnek, melyekben happeningszerű szexuáliszimbolikus és archaikus jelentésrétegek sűrűsödnek: a férfi erotikus materialitása a kenyérral, egymás szertartásszerű megmosdatása, a maszkok levétele.

Amikor a nő leveszi a maszkját: talán a csúcspont. Körülbelül két óra elég volt arra, hogy kialakuljon bennünk a maszkkal azonos személyiség képze, amely a hosszú idő elteltével annyira megerősödik bennünk, hogy a maszk levétele és az igazi arc (?) feltárulkozása csak döbbenetes lehet.

A férfi bevarrása a nő ingébe: megannyi kísérlet a két személy egymással és önmagával való azonosulására. Az utolsó jelenetben a férfi a női maszk felvétele és saját testének átalakítása révén nővé változik. (Ettől a darabtól kezdve Breznyik a transzvesztita szerepkör újabb és újabb lehetőségeit, a nőiség egyre tökéletesebb megfogalmazásait teremti meg.)

Beke László

Jim O'Quinn

HÉT BOHÓCJELENET

Bálint István darabja az egyetlen, amelynek teljes szövegét már az előadás előtt írásban rögzítették.

A leírt változat olyan szép volt, mint egy költemény. De minden előadáson módosult. A sztorik a minimal arttal rokonok. Posztbeckettianus művek, de nem olyan metafizikusak, mint Beckett írásai, és személyesebb jellegűek.

A hét igen rövid jelenetet három színész adja elő. Az ötlet akkor fogant meg Bálintban, amikor egy magyar újságban Jukió Misima japán író haláláról olvasott. A híradás megemlítette, hogy az író harakirije után ugrásszerűen megnőtt az öngyilkos-

ságok száma, és egy közmondással zárult, mely szerint egy bold százat csinál.

Az első jelenetben két cirkuszi bohóc harakirit követel. Fellép egy ragyogó tollú újságíró, és idézi az említett közmondást. Egy utcai jelenetben egy fiú és egy lány táncol, enyeleg. Tánc közben a lány azt mondja: „Szerencsére nem vagyok nyomorék.” Közben feltűnik, mennyit iszik.

Az utolsó jelenetben - amelyet később átvettek a *Pig, Child, Fire!*-be - egy férfi áll az asztalnál, és kenyeret majszol. Belép egy másik, és egy tábla üveget tesz az asztalra. Az első leteszi a kenyeret, rágyújtanak, egy ideig cigarettáznak, majd a megmaradt kenyérben elnyomják cigarettájukat. A második férfi mérőpálcával megméri az üveget, és üvegvágóval kettévágja, az egyik felét az első férfinak adja, a másik felével eltávozik.

Theater heute, 1980. szeptember

Fordította: Szántó Judit

FELKÉSZÜLÉS MEGHATÁROZATLAN IDEJŰ EGYÜTTLÉTRE

6X6 méteres lepedő fejmagasságban vízszintesen kifeszítve a szobában. Huszonöt lyuk a lepedőn. Huszonöt néző, színész kidugja a fejét a lyukakon. Fényképezés, arcképek.

A kiindulópontban megvalósult színház.

Egy soha létre nem jött előadás színtere.

Történt ugyan néhány próbálkozás, tetszetős és kevésbé tetszetős, de az, amit a helyzet sugall, és amire választ vár, olyan soha.

Fantáziajáték, ahol kigyullad a lepedő, és két lány körbe forogva egy másik lyukban ülő férfi felé nyúl.

Gyónásra emlékeztető beszélgetés kiválasztott személyek (színészek) között, a jelenlevők (szereplők?, nézők?) kizárásával.

Megannyi félresikerült megközelítés.

A színház eltüntette a színpad és a nézőtér közötti különbséget, de megmaradt a különbség színész és néző között.

A kiindulópontban megvalósult a színház, de nem indult el közös történet, színész és néző közös története.

A néző vár, hogy történjen vele valami, a színész erőfeszítéseket tesz, hogy - igen - történjen vele valami, hogy találkozzon veled, néző, veled, aki jelen vagy.

Maradt a felmutatás.

Ez a lepedő a színház harakirije.

RÉSZLET A DARABBÓL

*Csajszőrnyeteg cukrot vesz ki a szájából
Szájbuborék*

István *(beszélni kezd, egészen természetes szöveggel, tegezve, de közben mindig a fogát piszkálja a nyelvével, ezért egészen szaggatottan dumál, néha érthetetlenül)* Na, most már jó lenne, ha velem is törődne egy kicsit.

Csaj *rágcsál*

Végy inkább még egy cukrot!

Csaj Köszönöm, nem.

István Akkor hagy abba!

Csaj *leköpi Istvánt*

Na, nyald le szépen!

Csaj *lenyalja*

István *élvezkedik*

A második csaj esetleg legyen háttal Istvánnak, üresben csinálja ugyanazt, mint az első, vagy az első cselekvéseit folytatja.

BESZÉLGETÉSRÉSZLET

Major János: Ha valaki elfoglalja a helyét a lepedőben, az a szituáció, amibe kerül, már részvételt jelent. Azt, hogy hozzátarto-

zik a színpadképhez, és önmagával egy dokumentumjátékot visz be, és ha mást nem is csinál, saját magát bemutatja. De előfordul az is, hogy a néző szerepel - például ahogyan az a lány reagált, akit körülgegettek a lepedőben, az teljesen kiszámíthatatlan volt, tehát érdekes lett...

Kurtág György: Egy primitív szertartásban eléggé különválnak a vadászok, a harcosok meg azok, akik beavatásra várnak, és a közönség, amelyik tapsol, valamilyen módon belekiabál, mondjuk, indulatosan, de ez egy kórusnyi szerepnél nem több...

Halász Péter: Persze a szakrális tradícióra épülő színházban vagy a primitív törzseknél a varázsló, a táncos olyan közösségbe van beágyazva, amelyikben közös hit vagy tradíció létezik, és ezt mindenki éli. A játékban ebből időről időre kiszakad valaki. De ez az eltávolodó, kiszakadó játékos mégis inkább együtt van, mint nálunk egy nagyon is befogadott néző.

AGRESSZÍV BEVEZETÉS

...Mágikus vagy inkább szakrális hatást kelt, hogy csak fejelet látok magam körül, és hogy tudom, belőlem is csak „ennyi” lát-szik. Ki van találva a fejszínház, az abszolút statikus és abszolút a gondolatra épülő színház lehetősége. Erre mit csinálnak ezek a balfaszok? Cukrot szopnak át egymás szájába két lyuk között...

A „fej” a szellem, gondolat metonímiája, s ez nem csak szemantikai tény. Pont a fej (mint fogalom és mint képzet) az, ami par excellence tehetetlen anyagi (háromdimenziós) értelemben, és ami abszolúte nélküli a testiséget.

Happ Béla

GONDOLATOK A FEJSZÍNHÁZRÓL

Daumier paradoxnak látta a színházat: a nézők átélik a színpadon lejátszódó drámát, arcjátékuk, gesztusaik megrendülést fejeznek ki (a kép középpontjában levő fejen már-már az ihletettségek révülete - minél mélyebb az élmény, annál intenzívebb feldolgozásra, magasabb fokot alkotásra készlet), a nézőt azonban a színház modellje a passzív szemlélő szerepére korlátozza.

A Halász-együttes fejszínháza a színész-néző kapcsolat újrafogalmazásának kísérlete. Itt nemcsak a színész száll le a színpadról a nézők közé, hanem a néző is kivételes helyzetbe kerül, s válik akaratlanul is a játék aktív részesevé.

Happ Béla kritikájában a fejszínházat mint az abszolút statikus és abszolúte a gondolatra épülő színház lehetőségét elemzi. Értelmezése szerint a fej kizárólag a szellem, a gondolat metonímiája, ami abszolút nélküli a testiséget.

Nem volna szerencsés, ha a fej ilyen végletesen leszűkített felfogását a fejszínházra alkalmaznánk. Itt ugyanis a fejek látványként jelennek meg, s a fej mint látvány nem egyértelmű (már a fejen látható szervek különböző jelentése miatt sem).

Gondoljunk például a nyelvre, mely a fejszínház szempontjából különleges határeset: a fej tartozéka, mégsem látható, csak ha kiöltik, s így mint gesztust kell értelmezni. Látszólag ez egyszerű: a nyelvöltés a csúfolódás, az utálat jele, esetleg évődéssé enyhítve. Viszont a világ tetején, Tibetben éppen ellenkezőleg, a kinyújtott nyelv tiszteletteljes üdvözlés: a tisztelet, sőt alázat, mindenképpen a jó szándék jele.

Major János

HALÁSZ PÉTER BÁBSZÍNHÁZA

Sötét szakállú, sötét szemű, kalapos férfi áll félmeztelenül, léckeretben. Furcsán félmeztelen - teste bal oldalát nyakkendőjéig a cipőjéig ünneplő ruha takarja, míg jobb oldala fedetlen.

A félmeztelenségnek ez az eddig még sohasem látott formája - mivel az egész test a vertikális centrumban, szimmetria-tengelyében van kettéosztva - totális jelenléte sugároz a

meztelenség-tisztaság-kitakartság-szégyen, valamint az ünnepi öltözék-személyes méltóság-ünneplő-polgári individuum feszültség síkjairól. A férfi léckeret, állatkerti ketrec/ szentély választja el a szobától, amely családi fészek és nyitott szentély választja el a szobától, amely családi fészek és nyitott színház. A zsidó színész bujaságot és szentséget áraszt. Tétován, apró és lassú mozdulatokkal, de feltartóztatlanul felöltözik. Kilép a nézők, vendégek felé. Egészen meztelen vagy most előttem.

Egy játék kellékei: egy félmeztelen színész, öt darab piros baba (fallikus csecsemőfejű szobrocskák), egy fürdőkád, csobogó víz, magnetofonhang költői szöveggel, üveglapok, függesztett kalapács, négy darab préselt, aranyozott műanyag fej (szem-üvegreklám).

Félmeztelenül állok egy faketreben, a kalapács belezuhan az üvegtáblákba, egy piros baba felkúszik a ketrecen, a kádba víz zuhog, megszólal a magnetofonon a „Majd a tisztáson és ott a szanatórium és az az emlékezetes szakadék között”. Az aranyfejek lassan táncolnak.

Később elhallgat a magnetofon, kilépek a ketrecből. Kezembes veszek egy piros babát, megkopogtatom vele a padlót. Énekeljek vagy beszéljek? Valahol a kettő között megszólalok. Belemásom ruhástul a fürdőkádba, lemerülök a víz alá. (...)

Az indulásnál főként olyan elemeket használtam, melyek addig számomra idegenek voltak. Az aranyfejek - akkor még négy volt -, a piros babák és a fürdőkád, amely a szobában állt. A magnetofon hangja végképp idegen volt, egy időben irritáltam tőle. Ezeket a tárgyakat nem szerettem, de szándékosan olyan anyaggal akartam színházat csinálni, amihez nincs sok közöm. Az volta kérdés, hogy elindít-e ez bennem valamit vagy sem. Az első előadást nagyon gyorsan állítottam össze, pár nap alatt kialakítottam a vázát, szándékosan nem képzeltem el előre semmit magából a játékból. Nem akartam előre tudni, hogy fogok-e beszélni vagy sem, belemegyek-e a kádba vagy sem, levegőszem-e a ruhát a félmeztelenség után, vagy felöltözöm-e, hogy a bábuval mit fogok csinálni. Egy napot töltöttem azzal, hogy a kalapácsos szerkezet működjön. Lajtai versét magnetofonszalagra mondtam. Csak az aranyfejek mozgását próbáltuk hosszabban.

...Úgy éreztem, hogy a *Bohócjelenetek* és a Breznyik-darab után nagyon nehéz megszólalni. Ezt a hallgatást akartam áttörni. Ez félig-meddig sikerült, recitálással és természetes beszéddel. Létrejött az előadás, de néhány elem kilógott a szerkezetből. A játékfolyamat egy bizonyos ponton megszakadt bennem; amikor kiléptem a ketrecből, kiestem a játék ritmusából, hiányzott az indulás természetes belső gesztusa. Nem tettett a függesztett aranyfejek mozgása, az volt az érzésem, hogy elvékonyodott a játék, és túl könnyű - ruhástul megfürödtem a kádban. Ettől kezdve minden előadáson változtattam. Egy alkalommal négyen csináltuk, egy másik alkalommal Breznyikkel kettesben, és most új elemként jöttbe a marionett, vagyis a piros babák függesztett játéka.

Halász Péter

AZ ELŐADÁSON ELHANGZOTT SZÖVEGEK

a felső útról le
az út kezdeti szakaszán rálátás nyílik
egy vékony fákkal benőtt tisztásra
de ezen a szakaszon még lehetetlen megállapítani
hogy ez a tisztás azonos-e azzal a tisztással
amelyet valóban a szanatórium
és az az emlékezetes szakadék határol
ezen a szakaszon találkoztam a két kalapos emberrel
teljesen váratlan találkozás volt és megpróbáltam ezt
összefüggésbe hozni
a hegyoldal közepéről induló érrel
de sem a mozgásuk, sem oly hirtelen
nem hordozták a szükséges magyarázatot

úgyhogy egymás mellé érve kalapot emeltünk
az út aztán kiszélesedett, tisztássá vált
itt valaha erdő volt talán, csak kivágták
és miközben a tönköket kerülgetve továbbmegyek
hátram mögött közeledő lépteket hallok
megismétlődött a találkozás a két kalapos emberrel
ez teljesen megzavart engem, ez összekuszált
képtelen voltam azonosítani őket az ereszkedő úttal a
tönkös közepén érhetnek utol, kalapot emeltünk és
nem sokkal ezután eltűntek az erdőben
lépéseimet szaporítottam, sőt, azt hiszem siettem
így találalak a vékony fákkal benőtt tisztáson
a szanatórium és az az emlékezetes szakadék között
tulajdonképpen semmi sem történt, de mégis úgy éreztem
hogy a felső út teljesen kiszámíthatatlan és veszélyes és a
tisztás valójában megközelíthetetlen a felső útról

a tisztáson együtt

itt, most, ezen a vékony fákkal benőtt tisztáson
a szanatórium és az emlékezetes szakadék között
most, hogy itt vagyunk együtt ezen a tisztáson
bizonyára visszagondolsz arra a rablóruhás nyárra
arra a palástra, igen, és megbocsáss, beszélgettünk is
egyszóval visszagondolsz?, visszagondolsz!, visszagondoltál
igen, visszagondoltál, visszagondoltunk együtt arra a nyárra
az árnyékok óriások lettek, még sose láttam a Napot így sütni
kevés a remény, de mi itt, most, ezen a tisztáson
ezen a vékony fákkal benőtt tisztáson
mi itt, most, bár a remény valóban kevés
megpróbálhatnánk valamit
igen, egyre gondoltunk, megpróbálhatnánk valamit
és most, mondjuk, faljunk, vagy együnk egy ebédet
igen, igen, jól mondod; egy ebédre elég egy ebéd
de ugye ez már nem vonatkozik az erdei táncra
hát persze, hogy nem, hiszen a táncból sosem elég
nem tangó, nem, nem az a tangó, amire készültünk
a mi táncunk ennél valamivel szegényebb, de gazdagabb is és
hogy egészen emberközeli, szorosán, így?, hát nem ez az mi
bolondozunk, és egy kicsit furcsa emberek vagyunk igen, ez a
tisztás belépője és mi vagyunk a lehetőség mert ugye milyen
tánc az, hogy te csak ülsz a fűben hát furcsa egy tánc ez, ha
egyáltalán tánc ez
te azt mondd tánc, hát lehet ez tánc is
egy táncmulatság a tisztáson és újra meg újra
tehát itt, most, ezen a vékony fákkal benőtt tisztáson a
szanatórium és az az emlékezetes szakadék között
mi itt, most együtt vagyunk, mi egy kicsit furcsa emberek
és most megpróbálunk valamit, igen, mi próbálkozunk
mi mégis megpróbálunk valamit, mi próbálkozunk valamivel
igen, megtaláltam a kifejezést, mi próbálunk, próbálkozunk
itt, most, ezen a vékony fákkal, igen, igen, benőtt tisztáson a
szanatórium és az az emlékezetes, igen, igen,
emlékezetes szakadék között, igen, itt, most, mi akarunk valamit
nekünk most ezen a tisztáson a helyünk, azt hiszem mi, itt,
most, igen, igen, most, itt, mi, hát pontosan még nem tudom de
ezen a vékony fákkal benőtt tisztáson
a szanatórium és az az emlékezetes szakadék között
igen, mi itt, most, ezen a tisztáson, nézzünk körül
persze nem olyan határozottan, de nem is találok
közben meg lehet uzsonnázni, beszélgetni lehet
lehet elmenni, visszajönni, ittmaradni
végső soron most már annyi mindent lehet

az alsó út

az, amelyik a kocsma melletti csapásból szélesedik
az alsó út tulajdonképpen nem is út, csak egy csapás

ritkán fordul elő, hogy a kocsmából valaki erre induljon és aki erre indul, az méltán indul erre aki erre indul, annak erre van dolga egyébként is az alsó út teljesen járhatatlan és én nem vagyok hajlandó az alsó útról tovább beszélni

majd a tisztáson és ott a szanatórium és az az emlékezetes szakadék között egyszóval a szanatórium és azaz emlékezetes szakadék között azon a vékony fákkal benőtt tisztáson ha a felső útról jössz, vigyázz a fatöncökre van, amelyik csak centikre áll ki a földből és persze közben takarva van magas fűvel szóval a fatöncökre nagyon vigyázz mert a minap is, tartok a tisztásra kerülgetem ezeket a töncöket mondhatom óvatosan, de azért gyanútlanul megyek végeredményben egy tisztást akarunk megközelíteni felülről és a bal lábamba, egy lépésnél, iszonyú fájdalom hasít egy tömzsi kis tönk a fa alatt rögtön felvéreztem két lábujjamat elég kellemetlen volt, mert onnan még messze a tisztás azért továbbmentem és semmi baj nem történt de ha te a felső útról jössz, legyél szerencsésebb az alsó útra vonatkozóan képtelen vagyok tanáccsal szolgálni az egy kiszámíthatatlan és veszélyes út szóval azon a vékony fákkal benőtt tisztáson a megbeszélte délutáni órákban találkozunk engem könnyen megtalálsz, ha figyelembe veszed hogy a szanatórium és az az emlékezetes szakadék határolta vékony fákkal benőtt tisztáson lehetek vagy ha megpróbálsz elhelyezni, mint egy rendszerben a szanatórium és egy emlékezetes szakadék között

Lajtai Péter

Rózsi kiment a mezőre, meglátott három tyúkot
A tyúk csípte B tyúkot
B tyúk csípte C tyúkot
C tyúk elszaladt
Amikor Szűz Mária megjelent Rózsának

Rózsi vonatra szállt és a városba utazott
Rózsi a városban is a tyúkokra gondolt
A tyúk csípte B tyúkot
B tyúk csípte C tyúkot
C tyúk csípte A tyúkot
Amikor Szűz Mária megjelent Rózsának

A tyúk csípte B tyúkot
B tyúk csípte C tyúkot
C tyúk csípte A tyúkot
A tyúk csípte C tyúkot
C tyúk csípte B tyúkot
B tyúk csípte A tyúkot

Bálint István

Jim O'Quinn

ALIZ NŐVÉREI

E produkcióhoz a lakás mindkét szobáját igénybe vették; a nézőknek kezdetben ide-oda kellett mozogniuk. Akkoriban csatlakozott az együtteshez Buchmüller Éva, aki itt Koós Annával és Kollár Marianne-nal együtt lépett fel.

A nézők belépnek az első szobába, amely teljesen üres. Bálint István egy szép dobozból cukrot szóra padlóra. A szomszédos, kisebb szobából áthallatszik a három színésznő hangja; a nézők egy nyitott ajtón átkukucskálva pillanthatják meg őket. A lábak alatt ropogó kristálycukor nehezíti a járását.

A másik szobában két nő sakkozik. Az egyik fején káposztafej van, a másik állapotos (Anna akkoriban a kilencedik hónapban volt), kezében kés. A harmadik nő mellettük állva fésülködik, és cseveg az állapotos nővel. A beszélgetés váratlanul kínos fordulatot vesz. A terhes nő feláll, és a közönségen áttörve az első szobába megy. A másik két nő követi. Kölcsönösen felrajzolják egymást a falra, majd szerepet cserélnek, és megismételnék néhány iménti beszélgetésfoszlányt. A „káposztafejű” nő dührohámot kap, és a sakktablát a nézők közé vágja. Az állapotos nőt hirtelen elfogják a fájások.

Ebben a darabban ismét fontos szerephez jutott a beszéd és a személyes mítoszok tára. A káposztafej egyszerűen szürrealista kép volt, kontraszt Anna valóságos terhességéhez. Amikor azt mondta, hogy vajúdni kezd, a nézők szükségképpen elhitték neki.

Theater heute, 1980. szeptember

Fordította: Szántó Judit

MADARAK ÉS VÖRÖS VÁLLPÁNTOK

EGY JÁTÉK KELETKEZÉSE

A

Halász Péter 1972 őszén Bábszínház-darabjában „félmeztelenül” áll. Testének bal oldalát nyakkendőjétől a cipőig ünneplőruha fedi, míg jobb oldala fedetlen.

B

Breznyik Péter 1973 tavaszán kétszemélyes darabjának utolsó előadását tartja. E „játéktemető” a darab fölbomló részei mellett számos új elemet tartalmaz. Ezek egyike: szemüveges férfi, hosszú, kopottas katonakabátban, egy régi vaságyon a falnak fordulva üldögél, és felolvassza a Vörös vállpántok című regényből, amely egy katonaiskola életét mutatja be.

C

Bálint István 1973. nyár elején a következő darabot írja Madarak címmel: „En a földön fekszem fehér alsónadrágban és fekete zokniban a hátamon összekuporodva. Halász Péter sötét ruhában és a zakóból kilógó nyakkendővel előredőlve, szétvetett karokkal ugrál, fél lábon. Amikor megállapodik fölöttem, így szólok:

Péter
nem azért szeretlek mert szőrös vagy
vagy mert hipnotizálsz
hanem azért mert színházat csinálsz.”

D

1973 nyarán a Kassák Színház a King-Kong című darabot játssza egy Balaton melléki kápolnában. A kápolnában, ahol a szín-ház tagjai, másokkal együtt, több napon át tartózkodtak vagy éltek, más játékok is születtek, illetve előadásra kerültek; szakállas férfi „félmeztelenül” áll, (A) lassan felöltözködik, és fél lábon ugrálni kezd, másik férfi fehér alsónadrágban és fekete zokniban bejön, és a hátára fekszik, majd megszólal: „Péter...” (C) Később hosszú kopott katonakabátot viselő férfi jön, újságpapírból és spárgából cipőt csinál magának, majd fölolvassza a Vörös vállpántok című műből (B)

D₂

D, egy nőnek (Buchmüller Éva),
egy nőnek (Koós Anna), aki akinek ölében, ágyékára csa-
ölében tartja két hónapos kis- vart fehér kendővel, egy mez-
lányát és az „Amuri partizá- telen fiatal férfi fekszik (Pietà),
nok” című orosz partizándalt a nő a „Jöjj el, jöjj el, Emanuel”
énekli, című zsidó eredetű keresztény
népéneket énekl.

A Madarak végső formája (1973. ősz)

I. FELÁLLÁS

A szoba egyik sarkában a „félmeztelen madár” (A)
A szoba másik sarkában a vaságyon üldögélő katona (8)
A szoba harmadik sarkában az anya ölében a kisgyerekekével (D.)
A negyedik sarokban a Pietà (D₂)
A szoba közepén fekszik a hátán a „madár” (C)
Az ajtóban, a nézők között, egy nő (Kollár Marianne), ölében táskamagnó, időnként bekapcsolja a zenét, a zene: madárfütty. (E)

II. JÁTÉK

A szakállas „félmeztelen madár” felöltözik, odaugrál a fekvőhöz, aki megszólítja: „Péter...”
A szakállas madár kiugrál a szobából. A fekvő madár a vaságyhoz megy, és lefekszik, a vaságyról feláll a Katona. Madárfütty. A Katona felveszi az újságpapírból, spárgából készült cipőket, és olvasni kezd. A Katona hátán tangóharmonika. Körbejárva olvas, megáll a kisgyerekes nő előtt, aki énekelni kezdi az „Amuri partizánok”-at. Madárfütty. A Katona elindul, olvas, megáll a Pietà előtt, a nő énekelni kezdi a „Jöjj el, jöjj el, Emanuel”-t. Madárfütty. A Katona olvas, megáll a zenét (madárfütty) kezelő nő előtt, felrántja a földről, átöleli, táncol vele, ledönti a földre, és tangóharmonikával a hátán ráfekszik. Föláll. A szereplők kimennek a szobából.
A játék körülbelül 45 percig tart.

KING-KONG

Ez az előadás *szabadtérre* (egy Balaton melléki dombon álló kápolnába és környezetére) készült, de később bevittük a „szobába”, és így az előjáték városi környezetben (utcán, taxiban), valamint egy századfordulós, klasszicizáló bérház lépcsőin és folyosóin játszódott. A szoba helyszín is számos változtatást követelt, a hol őszi virágokkal, hol karácsonyi kellékekkel feldíszített lakásban a bevetetlen ágy, a telefon, a „family life” tárgyai is szerepet kaptak.

Az itt következő leírás az első, szabadtéri kápolnai játék eseményeit követi.

ELSŐ NAP (Bevonulás - áldozat)

Alkonyat. A dombon, a kápolna körül gyülekeznek a nézők.

A kápolna tornyában megszólal a zene (elektromos gitár, gong), a kápolnához vezető fason egy labda gurul végig a nézők közé. Megjelenik egy férfi, és cukorral végigszórja a sétányt. Ünneplőbe öltözött férfiak és nők vonulnak lassan a kápolna felé, le-lemaradva tőlük egy hátizsákos törpe fától fáig ugrálva vörös ragasztószalagot húz maga után.

Az érkező szereplők és az őket fogadó nézők elvegyülve bemennek a kápolnába, ahol az egyik falnál, a kápolna teljes magasságában egy szőrös, fekete majom áll. Szemben vele hosszú asztal, rajta poharak, kakaóskancsók és kalács.

A nézők leülnek, illetve körülállják a fehér abrosszal letakart asztalt, az ünneplőbe öltözött szereplők kínálják őket, maguk is leülnek, esznek. Beszélgetés, uzsonnázás.

Egy szakállas férfi (Breznyik Péter) japán mesét mond el a vadászról és a majomkirály szelleméről. Majd két nő különböző tárgyakat (toaleteszközök, borszeszlámpa stb.) rak eléje. A szakállas férfi leveszi a zakóját, feltűri inge ujját, és a láng fölött hevített zsilettpengével megvágja a karját. A sebből a vért egy borospohárba csöpögteti. Aztán a körülállók segítségével bekötözi magát. Feláll, levetkőzik, csak egy fehér ing marad rajta, a lába közül kolbászt és két tojást tép kis roppant össze - eltűnik a nemi szerve, csak a feketeség látszik. Kimonószerű pongyolát ölt, visszaül az asztalhoz, leborotválja a szakállát, frizurát készít, kifesti magát, női ruhába öltözik, ékszereket vesz fel. Nővé változik. Szembefordul a majommal, kiissza a vért a

borospohárból. A majom lába között megjelenik az állat hatalmas fallosza, egy férfi (Halász Péter) gumisapka fejű. A Nő fehér kesztyűt húz, és elindul a majom felé.

MÁSODIK NAP (Harc)

Délután a kápolnában.

A majommal szemben terítetlen, piszkos edényekkel teli asztal, alatta férfiak és nők esznek, mocorognak, sutognak, vihognak, amerikaimogyorót rágnak, szemetelnek. A majom lába között ismét megjelenik az állat fallosza, s vele szemben a Nő, fehér kesztyűben. A Nő nemi életet szeretne élni a majommal, játszik vele, kacérkodik, aki-be nyomuló falloszt simogatja, beszél hozzá, panaszosan kiáltja: „Túl nagy nekem, túl nagy!”

Az asztal alól kiugrik a Törpe (Can Togay), és útszéli hangon mocskolja a majmot:

„Tetű... tetű... koszos tetűfészek...
mocskok... szemét... mocskok...
koszfészek... tetű... féreg...
szemét... féreg... mocskos tetű... piszok...
piszok... mocskok... féreg...
a te időd lejárt!”

King-Kong és a Nő nem válaszol. A fallosz eltűnik. A Nő a Törpe felé fordítja a fejét. A fallosz ismét megjelenik. A Nő lefekszik. A hímvessző megszólal, s Blake szavaival felel a Törpének:

„A hajnali Hollónak papjai ne káromgák, ne átkozzák tovább halálos feketén az öröm fiait.

Testvér ne légyen az, akit a zsarnok szabadnak nevez - ne húzzon korlátot, tetőt se rakjon ő. Ne kapjon szűz nevet a hervadt szentséges ledér, ki csak sóvárog s nem cselekszik! Mert szent mind, ami él.”

A Nő felemelkedik, megsimogatja a Törpe arcát, majd King-Konghoz megy, ismét szerelmeskedni próbál vele. A Törpe dühösen eltámassza cigarettáját, és köp.

A hímvessző: „Egymásra erőszakoltuk látásunkat, de rád kár időt vesztegetni, hiszen te egyedül az Analitikát ismered.” A Törpe hátat fordít.

A hímvessző: „Az Ellenvélemény az igazi Barátság.”

A Törpe vezetésével a férfiak előjönnek az asztal alól, ingre vetkőznek, nagy ijákat vesznek elő, és megfeszítik a húrt. A nők hangos imába kezdenek, és a középkori Kempis Tamás *De Imitatione Christi* című művéből zsolozsmáznak. A fallosz Blake *Proverbs of Hell* című művéből vett idézetekkel válaszol:

„Hajtsd szekeredet és ekédet a holtak csontjain át.

A Mértéktelenség útja vezet a Bölcsesség palotájába.

A Okosság gazdag és csúf vénlány, akinek a Tehetetlenség udvarol.

Aki óhajt és nem cselekszik: dögvészt áraszt.

Az elvágott féreg megbocsát az ekének.

Aki a vizet szereti: dobjátok a folyóba.

Ameddig a madár a maga szárnyán száll, nem mondhatod túlságosan magasnak a röptét.

Holttest nem áll bosszút, ha megbántják.

Ostobaság a gyávaság ruhája.

Szégyen a góg ruhája.

A páva gögje Isten dicsősége.

A bak bujasága az Isten jósága.

Az oroszlán dühe Isten bölcsessége.

Az asszony meztelensége az Isten munkája.

A bánat telje nevet, az öröm telje sír.

Az oroszlánok ordítása, farkasok üvöltése, a viharzó tenger tombolása és a romboló Kard túlságosan nagy darabjai a Végzetlenségnek: ahogy se férnek az ember szemébe.

A róka a csapdát okolja: nem magát.

Hordja a férfi az oroszlán bőrét, s nő a juh gyapját.

A ciszterna tartalmaz; a forrás túlrad.

Egyetlen gondolat betölti a végtelenséget.

Reggel gondolkodj, délelőtt cselekedj, este étkezz, éjszaka aludj.

Minden, amit el lehet hinni: egy kép az igazságról.

A róka gondoskodik magáról: de az oroszlánról az Isten gondoskodik.

Az, aki eltúrte, hogy fölé kerekedj: jól ismer.

Ahogy az eke megindul a szóra: úgy hallgat az Isten az imára.

A dühös tigris bölcsőbb, mint a betanított ló.

Álló víztől mérget várhatsz.

Nem tudhatod, mi elég, míg nem ismered azt, ami több az elégnél.

A szem a tűzből vétetett, az orrlyuka levegőből, a száj a vízből, a szakáll a földből.

Ha mások nem lettek volna bolondok: mi lennénk.

Az édes gyönyör lelkét be nem mocskolhatod.

Átkozd a láncokat! Áldjad az Oldásokat!

Ami a levegő a madárnak, vagy tenger a halnak: az a megvetése a megvetésre méltónak. A genitáliák - szépség. A Bőség - szépség.

A varjú mindent feketének látna, a bagoly mindent fehérnek. Inkább ölj meg egy csecsemőt a bölcsőjében, mint hogy teljesítenél vágyakat föltáplálj.

Elég! Vagy nagyon is sok."

A férfiak leteszik ijukat, felöltöznek, de a nyakkendőjüket ott hagyják. A nők a nyakkendőket összekötözik, és a Törpe odadobja a Nőnek a nyakkendő-kötelet, amit az ráköt a falloszra. A férfiak előugranak, a kötel másik végét megfogva kirántják a falloszt, amely sírva kiáltja:

„Sírj! A Nő remegő kézzel fogja fel a böggő, újszülött terrort! Kéjt tiltatok, a pöttöm nőtény már süldőkorában minden rejtett útra hálót kerít.”*

A földön fekvő meztelen férfit a Törpe piros ragasztószalaggal leragasztja.

HARMADIK NAP (Ünnep)

Hajnal.

A Törpe fehér ketrecbe, járókába zárva sálat köt King-Kong szőrzetéből a kápolna elé.

Három gépkocsin érkeznek a nézők, dudálnak, fényszórókkal köröznék a Törpe körül. A Nő üdvözlí a nézőket. Mindenki fényképezkedik. A Nő odalép a Törpéhez, kikapja kezéből a sálat, és magára teríti, majd bemegy a kápolnába. A Törpe föl emelkedik a levegőbe, lebeg, majd két férfi kiemeli őt a ketrecéből, és beviszi a kápolnába, ahol popzene szól.

A nézők is betódulnak, a nagy majom áll, előtte a fallosz fekszik.

A nézők és a szereplők táncolnak. Fotózás. A Nő lefényképezeti magát a majommal, a fallosszal, a nézőkkel, a Törpével. A Nő abbahagyja a táncot. A zene elhallgat.

A Nő letérdel a fallosz mellé, nézi, leveszi annak gumisapkáját, és a saját fejére húzza. Feláll. Eltűnik a majom mögött, majd megjelenik mint annak új fallosza.

Madárfütty.

(Második előadásunk után néhány nappal két-három tiszttel az élükön katonák jelentek meg, bekerítették a templomdombot, munkások érkeztek, akik lepecsételték a kápolna ajtaját.)

A Blake- és a Kempis-idézet ebben a szimmetrikus szerkesztésben kioltja egymást. Blake számomra atlantiszi költészet, amely túl van az európai, zsidó-keresztény hagyományokon (vagy előtte van), és ezért nincs kontrasztban a majommal, tehát nem adhat zárt összefüggést a Kempis-szöveggel; kölcsönösen gyengítik egymást. Emellett a túl korán megszólaló szövegek késleltetik a színház feladatát: hogy végsőkéig vigye egy nagy széttagolt mondat elemeinek elemekként való sűrítését. A túl korán kimondott szövegek nehezítik a színpadon mozgó figurák magukba roskadását, amiből kiderülhetne, hogy mi féle lények.

A történetek ami tereink - ami lakható tereink-, gesztusok, drámai mozgások térré dermedései, és amit a színháznak csi-

nálnia kell, az e térszerűség végigvitele, ugyanakkor e tér újjáteremtése is. A kápolna: esetleges hely, ahol csak akkor lehet - a szó igazi értelmében - színházat csinálni, ha a hely esetlegessége feloldódik a benne végrehajtott gesztusok mozgásában. A gesztusoknak olyanoknak kell lenniük, hogy kiderüljön: a tér a gesztusok szülöttje, egygyökerű a gesztussal.

A logikai, grammatikai és drámai világ hármasságában a logikai - a térszerű és matematikai - nem más, mint a beszéd előtti, a drámai pedig a beszéd utáni. Tehát ahol már nincs szükség a beszédre. Amíg nincs beszéd, addig nem lehet tudni, hogy ami történik, az logikai vagy drámai. Ezért kerül a történés tengelyébe a beszéd, mert azaz egyetlen valóság, amely képes önmagát értelmezni, vagyis nem kétértelmű. Tehát azt, hogy a tér és a gesztus egysége feloldja és újjáteremt a teret, csak a beszédből derülhet ki, de nem úgy, hogy a beszéd hozzáadódik, hanem a gesztusok első feszültségéből, a gesztusok szereplőinek intenzív jelenlétéből következik. Minden szó, amely az ilyen beszéd elébe vág, óriási lépéssel veti vissza a színház belső fejlődését.

Bíró Dániel

Szabó László HAPPENING A KRIPTÁBAN

Tanúsítom, nem találtam senkit Balatonbogláron, aki a nyáron tömeges szexpartikat látott volna a temetőkápolnában. Pedig többen mondták. Mert ha éjjel, az éjszakának megfelelően hiányos öltözetben, földön is fekszik egymás mellett harminckét lány és fiú - az még nem tömegszex. Márpedig csak erre vannak szemtanúk. Igaz, erre többszörösen is. Sok éjszakáról. Es mindig más és más lányokról és fiúkról. Olykor tizenöt-tizenhat évesekről.

Ne lóduljon neki tehát a képzelet, mert senki nem látott ott tömegszexet. Legfeljebb azt, hogy ugyanezek a lányok és fiúk, akik éjszaka egymás hegyén-hátán pihentek a kápolnában meg a kriptában, reggelente lejárta az utcai kúthoz, a főút mellé. És félmeztelenül mosakodtak.

De hát, istenem, ha meg felöltözve látták őket a forgalmas Balaton-parti üdülőhely lakói, akkor azt kifogásolták, hogy olyan benyomást keltenek, mintha soha nem mosakodnának. Ja, hogy sokuknak sem foglalkozása, sem állandó lakása? Meg hogy a Balaton körüli kóborlásaik közepette kötöttek ki itt, a temetőkápolnában, a „meghökkenítő művészetek templomában”? Ugyan kérem, ha a kápolna jogos bérlelője, Galántai György szállást adott nekik, mi köze akkor ehhez másnak? - Hát azért valami csak van, nem? - mondják a Tanács vezetői, akiket utóbb felháborított, hogy Galántai szállást adott mindenféle kóbor lovagoknak. Mert hogy a környéken ezután hirtelen elszaporodtak a közrenddel ütköző dolgok.

Bőséges munkát adott a rendőrségnek ezen a nyáron a boglári temetődomb meg a kápolna. Soha korábban annyi kétes alak, hazulról húsz forinttal ellógott tizenéves fiú és lány, törvényt már összeütközött és erkölcsi-emberi-politikai értelemben egyformán „meghökkenítő” magyar és külföldi, Nyugatról idetalált „alkotó” nem fordult meg ezen a környéken, mint a múlt nyáron.

EPIGONNAK IS GYENGE

Mondhatnánk persze, hogy a hír hozta őket, a „világhír”. Mivel-hogy a boglári temetőkápolnára már néhány nyugati útikalauz is felhívta a figyelmet. A Szabad Európa is. Egy különös réteg világának a hírharangja vezette ide azokat, akik tudatosan vonulnak a fényből a sötétbe; meg azokat a magyar fiatalokat, akik romantikát látnak abban is, ha tizen esznek meg egy almát; ha úgy alszanak a kriptában, hogy félóránként csereberélik a helyüket lányok-fiúk, hogy ne nyomjon annyira a kripta sok százados kőpadlója; ha színházat játszanak velük a „művészek”, olyan színházat, ami az obszcenitásban kétségtelenül bonyolult, a politikai szimbólumokban meg rafináltan egyértelmű:

* A Blake-idézeteket Babits Mihály, Szenczi Miklós és Nagy László fordította

ha olyanok ontják az „igét”, akik mára kábítószert is kipróbáltak, sőt hoztak is magukkal, cigarettába töltve. Elképzelték ezek után, mire próbálták ráfogni, hogy az művészet. Pedig hát ezek a boglári „rendezvények” mint epigonok is gyengének bizonyultak. Látható, honnan származik az ötlet: a nyugati lapok tömve vannak hasonló „happeningek” botrányainak a leírásával.

Talajt vesztett fiatalok, zavaros eszmék és a bűnözés találkozásából születik az a fajta züllés, amely anarchista, a szabadságról szóló frázisokkal csinál „ideológiát” az ingyenezésnek, a lumpen életformának. [...]

Pedig a Tanács vezetői meg a művelődési ház ifjú és Galántainál semmivel sem kevésbé lelkes igazgatója minden segítséget megígért, amikor átnézte a két fél, Galántai és a boglári katolikus egyházköztség között kötött bérleti szerződést. Különösen két mondat hatott megnyugtatóan: „...A bérbe vevő köteles a bérleti idő alatta kápolnát a további pusztulástól, illetve pusztítástól megóvni, ezeket megakadályozni... Kötelezi magát arra is, hogy a kápolnában semmi olyat nem rendez, ami a hívek megbotránkozását váltaná ki...”

Hegedűs László, a művelődési ház igazgatója így idézi fel ezeket a napokat: - Jó szívvel fogadtuk, fantáziát láttunk az elképzelésben.

A kriptát (Galántai) nem bérelte, az be volt falazva, csak később bontotta ki a barátaival együtt, és dobálta ki onnan a csontokat, koporsómaradványokat. Be is költöztek a koporsók helyére...

A falu ezt akkor még nem tudta. Így kapott villanyt a kápolna, így hozták rendbe a környékeliek társadalmi munkában a bokros részeket, így állított fel a Tanács padokat, vagyis segítette Galántait... Az első, a második nyáron kezdett rendben alakulni a dolog. [...]

Tavaly viszont megromlott a viszony a Tanács és Galántai között. [...] Galántai figyelmét felhívták a községi tanácsnál, hogy minden nyilvános rendezvényre engedélyt kell kérni, a programot pedig előzetesen be kell mutatni. [...]

A NYÁRI PROGRAM

Galántai mindent megígért. Azt is, hogy rendet tart a kápolnában, azt is, hogy a kriptában nem fognak többé főzni, azt is, hogy nem enged minden jöttment kóborlót megszállni a kóruson és az egykori oltáron, és nem ad okot az egyház híveinek, sem másoknak az erkölcsi és politikai felháborodásra.

Közben erre a szezonra készült. [...] Maga sem tagadja, hogy a külföldi szervezés már a szezon előtt, engedély nélkül, megindult. „Konkrét költészet, vizuális irodalom, szövegobjektum, külföldi és magyar kollégák” - jelzi Galántai ideit, több színben, nyomdai megnevezés nélkül nyomtatott, országos és speciálisan boglári útvezető térképet is feltüntető nyári programja, amelyből sok minden kitűnik. Például, hogyan lehet Budapestről eljutnia boglári temetődombig; vagy ki az a hozzávetőleg nyolcvan személy, akikhez így invitál a program: „Látogassa meg balatonboglári műtermemet, ahol a következő művészek meghívott vendégeim.” Mert hogy ő nem hívott akárkiket: olvasni a neveket, amelyeknek egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is. Ezek közül Pór György vezet a két év hat hónapjával, majd jön egy sereg olyan, aki eddig „csupán” rendőrhatalom figyelemztetést kapott törvényszegése miatt, aztán Kovács Miklós foglalkozás nélküli a hatvan havi börtönével, mint „színes” figura, Gágyor Tibor osztrák állampolgár, akinek annak idején jó oka volt szökni innen. Államunk megbocsátott ne-ki, s íme, most idejár ingyen fotókat készíteni a kápolnában; mondanom sem kell, hogy nem ingyen adja tovább. Es politizálni, persze... Vajon csoda ezek után, hogy az anarchizmustól az antiszemitizmusig, a nacionalizmustól a kozmopolitizmusig, a szocializmusellenességtől a maoizmusig minden káros nézetet képviselő név megtalálható volt a nyári szeánszokon? Név, amely mögött annyi a művészet, hogy viselője „művészi módon” érti a munkakerülést. Név, amely rendszerellenes „szimbólumokkal” fonódik össze. A nyáron három éjszakán át „színházat” is csináltak.

Egy ifjú néző a kápolnaszínházról:

– Lehattunk vagy hetvenen. *A King-Kong* ment. A Halász Péter volta nagy majom nemi szerve, és ott aztán minden volt... Vajon miféle művészet ez, vajon lehet-e igazi művészet emberzüllesztő?

Egy másik előadás ifjú nézője:

– Spárgával összekötözték bennünket. Mindenkit. Nem szorosan, csak úgy, jelképesen. És volt egy nagy háló. Abban pörgött a művész, egy másik meg felolvasott. Olyasmit, amit többféleképpen lehetett értelmezni.

– Politikailag?

– Szimbolikus volt, persze.

HA KELL - TILTSUNK

Botrányos volt tehát az ideit nyár a boglári temetődomb körül. S bár a művelődési ház vezetője meg a Tanács most már minden támogatást megvont Galántaitól, sőt figyelmeztették is a törvényes előírások betartására, valószínűleg azért jutott idea dolog, mert korábban nem léptek fel erélyesen, határozottan mint a község gazdái. [...] A fél falu látta, hogy itta művészet megcsúfolása folyik, hogy többről van már szó, mint csupán hóborról: erkölcsstelségről, izlésrombolásról, ellenséges magatartásról. Olyasmiről, aminél egy szocialista közösség már nem elgedhet meg levelezgetéssel. *Tiltani kell!* Nem kell szégyellenünk, hogy a szocialista állam nevében tiltunk, ha társadalomellenes magatartást látunk! [...]

Megjelent a Népszabadság 1973. szeptember 16-i számában. A cikket némi rövidítéssel közöljük.

Eörsi István

MI BÚJT ELŐ A KRIPTÁBÓL?

Történt egy s más nyáron a balatonboglári temetőkápolnában. Hogy micsoda? Ez-az. Galádságok minden mennyiségben és minőségben. Szabó László tanúsítja.

De mit tanúsít Szabó László? Mindenekelőtt a színigazságot: azt, hogy senki sem látott tömeges szexpartikat a fent említett szent helyen. De ezt olyan sokszor tanúsítja, hogy az olvasóban végül megérlelődik a bizonyosság: volt ott tömegszex, de volt ám, csak hogy a harminckét fiú és lány, aki ráadásul rejtelmes célból félóránként csereberélte helyét a kriptá kőpadlóján, olyan diszkrét, hogy a paráznságról semmi sem szivárgott ki.

Ez az „újságírói” módszer lengi be a *Happening a kriptában* című cikket. Ha valamire nincs bizonyíték, akkor sugall. A cikk szerzője nyilván tudja, hogy ilyen méretű kicsapongást nem lehetne titokban tartani; tehát - pofonegyszerű módszerrel - a kicsapongás nemlétére rejtélynek tünteti fel, a rejtély pedig gyanús - a gyanúból aztán bárki könnyedén következtethet a bűnre.

Ugyanezt a sugalló eljárást alkalmazza a kriptában tartott amatőr színházi előadások politikai minősítésére is. Politikailag ezek az előadások - szörnyű még kimondani is! - szimbolikusak. A szimbólum jellegét a cikkíró ármányosan érzékelteti: meg nem nevezett ifjú nézők zűrzavaros összevisszaságban felsorolnak néhány önkényesen kiragadott és értelmezett motívumot. Ezekből aztán valami körülhatárolatlan ideológiai orvátmadás képe sejlik elő, főként mert itt - én is ismétlem, nem csak Szabó - minden szimbolikus, ugye. Ezzel az eljárással a világirodalom bármely művét nyakon lehetne lötyinteni gyanúval.

Előbukkan persze - ismét egy ifjú néző szájába adva - a pornográfia vádjá is. Ezt a passzust idéznem kell, mert valóságos gyöngyszem: „Lehattunk negyvenen. *A King-Kong* ment. A Halász Péter volta nagy majom nemi szerve, és ott aztán minden volt...” Először is: mi az a „minden”? A „nemi szerv” szó után legalábbis tömeges bacchanáliára kell gondolni, szodomitasággal és különféle nemi aberrációkkal megterhelve. A cikk-író azonban jól tudja, hogy ilyesmit nem állíthat - ezért alkalmazza a „minden” szót, amely semmit sem jelent, de mindent

jelenthet. Másodszor is: a „nemi szerv” szóval akarja bizonyítani a művészet „emberzüllesztő” jellegét. Ez a szó azonban alkalmatlan erre. A színművészet - valamennyi nép mimetikus hagyományja - ősidők óta bőségesen alkalmazott fallikus szimbólumokat. Az avantgárd, amikor visszanyúl ezekhez a közismert hagyományokhoz, olyan folyamatosságot igyekszik helyreállítani, változó sikerrel, amelyet a különféle egyházak szellemi diktatúrája szakított meg. Ha a test és a szellem két külön világ, ha a test eleve a bűn tanyája, és ha ezen az alapon álszent-prűd köznapi élet alakul ki, és válik hagyományossá, akkor pornográfiának számíthatnak a szexuális szimbólumok és utalások, függetlenül attól, hogy miért és hogyan kerülnek a műbe. Egyébként csak öncélú, szellemtelen és művészietlen alkalmazásuk pornográf. Szabó László bizonyítani sem próbálja, hogy a kápolnai előadás az utóbbi esetről volt szó. Csak annyit mond, hogy „nemi szerv”, és aztán undorodva hozzáteszi, hogy „emberzüllesztő”. (Szeretném tudni, hogy az előbbi dolog nélkül hol találna még emberre, akit zülleszteni lehet.)

A szóban forgó cikkből az a felfogás hámozható ki, hogy az avantgárd és a bűnözés: rokon fogalmak. Tömegszex, pornográfia, politikai aknamunka; ezzel együtt jár a „kóbor lovagok” felbukkanása, minek következtében „a környéken... hirtelen el-szaporodtak a közrenddel ütköző dolgok” is. A kápolnai happening odavonzotta a nyugatiakat, sőt, a „Nyugatról ídetalált alkotó”-kat; a cikkíró „talajt vesztett fiatalok, zavaros eszmék és a bűnözés találkozása”-ról, anarchiáról, ingyenélésről, lumpen-életformáról beszél, majd megjegyzi, hogy a meghívott mű-vészvendégek „egy része ott található a bűnügyi nyilvántartóban is”. Kis szépséghiba, hogy a felsorolt két magyar állampolgár közül az egyik, Pór György nem művész, és nem is volt a meghívottak között. Említésük még a cikk szellemi légkörében is orron csapja az olvasót. A büntetett előéletűek tehát sehova se menjenek, mert jelenlétük diffamáló? Az Állami Operaházban is az? Mert oda is járnak büntetett előéletűek. A kápolnai színelőadásokra mindenesetre rossz fényt vet, hogy az említettek megnézték, ha megnézték.

A cikkben töményen sugallt állítással ellentétben le kell szögezni, hogy az avantgárd: nem bűnözés, nem lumpenéletforma, nem rendetlenség, hanem meghatározott művészi törekvések összessége. Ezeket - nagy általánosságban - úgy jellemezném, hogy bizonyos indulatokat, gondolatokat, képeket stb. a szokásosnál radikálisabban emelnek ki összefüggéseikből, határozottabban önállósítják és absztrahálják őket, és így megszüntetik, és rendszerint sokkhatásokkal helyettesítik a világ folyamatosságának azt az érzetét, amelyet a század elejéig művész és közönsége természetesnek érzett. Az avantgárd a kudarcokon kívül számos vitatható és vitathatatlan eredményt mutathat már fel. Napjainkban nálunk éppen néhány amatőr színjátszó csoport ért el figyelemre méltó sikereket ezen a téren. E mozgalom legeredettebb tehetségei közé tartozik az a Halász Péter is, akiről a kriptá-cikk olyan - hogy is mondjam - egyoldalúan emlékezik meg.

„Ha kell - tiltsunk” - írja Szabó László. De a tiltást nem a gyanúsítgatással, a hitelrontással, a megalapozatlan vádaskodással kell-e kezdeni? Mert ez bűjt elő váratlanul decemberben a nyári kriptából. Művészi célzatú produkciók betiltásához mindenesetre nem elég leírni, hogy „epigonnak is gyenge”. Ezt csak elemzés bizonyíthatja. Az elemzéshez azonban fogékonyság és ismeretanyag szükséges. Az epigonság vádja például csak a mintákkal való összevetésből szívhát magába bizonyító erőt. A bírálóknak nem volna szabad elfelejtetniük, hogy az avantgárd mozgalom legjobbjai - akik közül néhányan jelen voltak Balatonbogláron is - áldozatos alkotó munkát végeznek, noha e magasztos szavak nem illenek többnyire fésületlen és kevéssé polgárius lényükhöz.

Népszabadság, 1973. szeptember 23.

HÖLDERLIN EMPEDOKLÉSZÁ

A. (I.)

Tüzes edény - fehérrel letakart asztal, rajta üvegkancsó mézzel, a kancsó négyzet alakú celofánnal lefedve - könyv a tüzes edény közelében

G. áll a tüzes edény és az asztal között, arccal az asztal felé fordul, egyik kezében nagyobb üveglap, másik kezében balta. Világos öltönyben.

M. ül az asztalnál, szemben G.-vel.

S. a túlfoldalon áll, G.-vel egy vonalban. Kezében szemgasságban körülbelül hetven centiméter hosszú fényes fémrúd. Sötét öltönyben.

K. S. mellett áll.

A. ül a földön valahol.

P. mellette táncol. Szürkés nadrágban.

D. dobol.

A férfiak begombolt, nyakkendő nélküli fehér inget, hátrakötött haját viselnek. A nők hajában spárgakoszorú.
B. (II.)

K. az S. kezében levő rúd után nyúl, S. kibillent és elviszi előle a rudat, ez a játék folyamatosan tart addig, amíg K. meg nem fogja S. másik kezét.

C.

G. az asztalhoz megy, leállítja egyik lábához a baltát, el kívánja helyezni az üveglapot az asztalon, M. fölemeli a kancsót, G. lehelyezi az üveglapot, M. feláll, és mézzel kínálja G.-t, G. elutasítja, M. kiönti a mézet az üveglapra, G. fölemeli a baltát, és beleteszi a mézbe, visszafordul, és leül a könyv mellé, M. leül a székre, a bal kezében a celofán, amit akkor vett le, amikor a mézet öntötte, M. visszateszi a kancsót, és fújni kezdi a celofánt, ami folyamatosan lebeg, amíg el nem engedi.

D.

G. németül olvassa Hölderlin Vázlat az *Empedoklészhez-ét*, hangosan, keményen. K. magyarra fordítja halkabban, szelíden, és ahol a szövegben élőbeszéd van, azt M. mondja, élőbeszédhangon.

E.

A. föláll, és ő is táncol.

F. (III.)

A. leül.

G.

G. abbahagyja az olvasást, a tüzes edény és az asztal között, a fehér falon és a földre is piros ragasztócsíkot húz, a könyvet beteszi a tűzbe.

K. megfogja S. másik kezét, a fémrúd mozgása abbamarad. M. elengedi a celofánt.

H.

G. elindul, a tüzes edény mellett vagy az ajtóban lehúzza a cipőjét és a zokniját, kimegy a szobából, az ajtó mellett leoltja a villanyt, és nyitva hagyja az ajtót, csak a tüzes edény világít, P. táncol.

(Az I. és III. rész lényegesen rövidebb, mint a II. - a cselekvések sorrendje csak kiindulópontként szerepel.) (G.: Molnár Gergely; M.: Kollár Marianne; S.: Simon Sándor; K.: Örsi Katalin; A.: Koós Anna; P.: Halász Péter; D.: Donáth Péter)

MEZTELENSÉG A SZÍNHÁZBAN

Szemérem = szégyenkezés a bűn miatt. amit nem én követtem el, de én követem el. Tudás és létezés, test és szellem szétszakadása. A meztelen test szent-pornográf helyeinek feltárása, az őszállapot megjelenítése akkor, amikor az őszállapot elvesztett. Valami nem létezőnek, rettenetes hiánynak a feltárása, totális amnézia, mutogatás és eltakartság, a másik hely lehetőségétől megfosztott test, megvalósított reménytelenség, peccsét a némaságra. A feltört frigiditástól nem hiányzik Isten, de a feltérés mozzanatából igen. Meztelenséged isteni, de levetkőzésed rombolás. Úgy öltözl, ahogy a templomot vagy szobát építik, valaki lakik benne. Ha eltakarsz templommal, szobával, ruhával vagy tenyereddel, vagy mutogatsz, rombolással, szobaszínházzal, meztelenséggel, az űrt, a hiányt mutogatsz, takarod. A templomot lerombolták, szobádban színházat csinálunk, levetkőztél meztelenre.

A létben megmutatkozó helyett a hiányt mutogatsz, és a létezését takaratsz.

Lerombolt templom fölépítése, diaszpóra, lakásszínház. A

világban föl nem oldódó (ennyiben titkos), de az ígét saját testében élő, történetű, üzenő (ennyiben nyilvános) közösség. A színház lakásodba költözött, lakjon a szobádban. Olyan nyilvánosan lakjon, ahogy te laksz a szobádban. Úgy lépjen ki az ajtón, és úgy fogadjon vendégeket.

Ha nem a szobádból csinál színházat, hanem a színházadból szobát, fölépít a titok és nyilvánosság egységét. Nem takarod föl az asztalod, de lakható teret találsz ki, ahová meg-hívsz. Megszólítod a vendéged.

Meztelenségem nem föl- és eltakarás. Az ősalapot álma bűnbeesés után, nem visszafelé elhagyott meztelenségünk, de ígéret. Visszavonhatatlanul szétszakadt egymásnak eső létezésünk, nem megkönnyebbült, elszabadult; de minden egymást harapó és egymástól menekülő felünk „nyugodt”, a katasztrófa mozdulatlan egymást ölelése, élő szobor, túl az esetleges elviselésén, együtt.

A próféta igéjének teste, meztelen testünk szelleme. Az elhangzó szöveg és a látható test együtt. Mert ha testünket nem merevíti ki a prófécia, olyan meztelenek vagyunk, amilyenek nem lehetünk. Meztelenkedünk. (Válasz az *És lakozik a farkas a bárányal* című játék kritikáira)

Bálint István

Tábor Ádám

HÁZ A LAKÁSBAN

1972-től a betiltott Kassák Ház Stúdió Halász Péter és Koós Anna Dohány utcai lakására települ át, és *lakásszínházzá* alakulva folytatja működését. Ugyanezekben a hónapokban a Rákóczi út és Klauzál utca sarkán, Horváth Judit klasszika filológus-műfordító lakásán szellemi-életformatikus kommuna alakul. (Az „életformatikus” kifejezést egyébként a színház akkori egyik meghatározó alakja és 1970-72 között - külföldre távozásáig - egyik legközelebbi barátunk, Lajtai Péter találta ki, éppen az akkor formálódó lakásszínházi alkotóközösség megnevezésére.) A Rákóczi út 38.-ban lakott a házigazdán és ugyancsak klasszika filológus férjén, Oláh Györgyön, valamint Horváth Ágnesen és rajtam kívül rövidebb ideig Bíró Dániel ókortudós-filozófus és Márkus Mariann vegyész is. Egy 1965-70 közötti társaság „jogutódjaként” itt jött létre EMKE Kör néven az a munkaközösség, amelyhez a felsoroltakon kívül Surányi László matematikus-filozófus, Rosta Vera matematikus, Tatár György történész-filológus, Schneller István építész, Bíró Eszter biológus tartozott. Hetenkénti szombati vitáink, illetve szemináriumaink fókuszában - ebben a sorrendben - vallás-, történelem- és művészettudományi kérdések állottak. Közben rendszeresen eljártunk a lakásszínház előadásaira; Bíró Dániellel pedig már 1973-tól részt vettünk a színház által az előadásokról szervezett magnós kritikai beszélgetéseken, rövidesen pedig az itt megismert Molnár Gergellyel, valamint Surányi Lászlóval együtt bekapcsolódtunk a társulat szellemi műhelymunkájába. Én magam akkor már évek óta külön is folyamatosan találkoztam Bálint Istvánnal - valójában őrajta keresztül ismertük meg az együttes többi tagját.

1973-74 telétől a szombati beszélgetések során egyre inkább előtérbe kerültek a neoavantgárd művészet problémái, elsősorban éppen a lakásszínház apropóján. Ezekben az olykor már húsz-huszonöt személyes diskurzusokon Halász, Koós Anna, Bálint István, Kollár Marianne, Molnár Gergely, Őrsi Anna is részt vett. 1974 nyarán a kommuna és vele együtt a munkaközösség is felbomlott - privát jellegű okokon túl éppen a tudományos és a művészi megközelítésmód poláris ütközése robbantotta fel. Néhányan azonban továbbra is kapcsolatban maradtunk a társulattal, sőt az együttműködés intenzitása még inkább erősödött. Ennek dokumentuma volt az a zártkörű *happening*, amelyet a Dohány utcában rendeztem.

A színházul szolgáló szoba padlójára majdnem faltól falig pi-

ros szigetelőszalaggal szabályos Dávid-csillagot ragasztottam. A csillag hat csúcsához az együttes egy-egy tagját ültettem (Breznyik betegség miatt végül nem jelent meg), én pedig Surányi Lászlóval, Bíró Dániellel és Rosta Verával a csillag közepén telepedtem le a földre. Előbb a *Kronika I. Könyve 28. részének 1-3. versét* idéztem, amelyben Dávid bejelenti, hogy bár eltervezte a templom építését, Isten így szólt hozzá: „ne csinálj házat az én nevemnek, mert hadakozó ember vagy, sok vért is ontottál immár”, majd felolvastam az alábbi szöveget.

EGYSZÍNHÁZ

Nem beszélhetek szabadon, mert nem vagyok próféta, és nem vagyok gyülekezet.

Nem beszélhetek kötötten, mert itt és most én nem vagyok művész, és ti nem vagytok színházi közösség.

Amit mondok - nem a próféciaszabadságával, mert felolvassom, és nem a művészet zárt formájában, mert meghatározott második személynek olvasom -, az válasz arra a kérdésre, amit a nem létező színház tett fel nekem. A bennem meglévő művészetminimum szorította válasz leírására, és a színházban meglévő közösségminimum ennek az alaprajznak a meghúzására.

Azt kérdezi tőlem a színház: „Mi vagyok én: Bölcs Színház, azaz Zsidó Színház? vagy Gonosz Színház, azaz Pogány Színház? vagy Együgyű Színház, azaz Gyerek Színház? avagy a Legkisebb Színház, Aki Nem Tud Kérdezni, azaz Nem Színház?”

Tőlem azért kérdezi, mert bölcs, gonosz, együgyű és legkisebb vagyok.

Aki azt tudja kérdezni, hogy „én ez vagyok vagy az vagyok?”, az tudja, hogy ő nemcsak ez vagy az, hanem *valaki*, aki ez lehet vagy az lehet, azaz tudja, hogy ő - Én: Személy. Azaz a színház azért kérdezheti, hogy ő Zsidó, Pogány, Gyerek vagy Nem Színház-e, mert olyan színház akar lenni, amelyik emlékezni és emlékeztetni akar. És ha én is emlékezni akarok, akkor válaszolnom kell.

Belőlünk, négyünk közül, a gondolatot keresők közül nekünk tűnünknek: a színházat keresőknek válaszolok. A logoszt keresők közül a mítoszt keresőknek.

A logosz és a mítosz is szó szerint: *beszéd*. A logosz a színről színre való beszéd - a mítosz az a tükör, amelyben megpillantjuk ezt a beszédet, anélkül, hogy belevalakulnánk. Az az erő, ami a logosz mítoszba tükrözésére hajt, ugyanaz az erő, ami a hamis mítoszból kivon: a beszéd iránya, az erősz.

Akik a csillag közepén ülünk, a logosz felé nézünk, ezért állandóan hunyorognunk kell, és csak pillanatokra láthatjuk. Akik a csillag körül ültök, a mítosz tükrét állandóan körbe-körbe forgatják, ezért csak pillanatokra veri vissza éppen a logoszt. Ha a színház tükre a szellem felé fordul, a szellem pedig a színház tükrében akarja megpillantania szót, akkor ez lesz az Első Színház.

A felolvasást hosszú vita követte, minden konkrét eredmény nélkül. Ám a piros Dávid-csillag ott maradt a padlón akkor is, amikor néhány héttel később Halászék maguk „építettek házat” saját lakásukban könyvespolcokból, szekrényekből, belső ablaktáblákból, deszkákból. A ház október közepétől szilveszter éjfélig állt fenn. A teljesen körbejárható ház-színpadon néhány napos előkészület után esténként állandóan át- meg átalakulva előadásá kristályosodó, permanens improvizatív színházi munka indult meg, amelyet a nézők a beépített ablaküvegeken keresztül kísérhettek figyelemmel a nap bármelyik szakában. Az eseménysor jellegéről - saját színészi ars poeticájából fakadó természetes elfogultsága ellenére - hiteles képet ad Breznyik Péter személyes hangú, egy évvel később rögzített írásbeli visszaemlékezése.

BREZNYIK PÉTER VISSZAEMLEKEZÉSE

A Ház-ciklust hét napra terveztük. A játék napról napra növekedett, megtelt egymást hívó-kioltó, esztétikai és személyes indítékú akciókkal, feszültségekkel. Az ötödik napon bekövetkezett a tetőpont. A hatodik-hetedik napon természetes-logikus módon fáradt el, fejeződött be a sor.

Az előadások délután, illetve estefelé kezdődtek, és meghatározatlan ideig (általában egy-négy órán át) tartottak.

Először úgy döntöttem, hogy nem veszek részt a játékban, oly mértékben taszított a színésztársaim által eltervezett néhány eseménybázis (szemhez illesztett óriási üveg könnycsepp, demonstratívan kopottas öltözék, rítusok, zsidó temetési ének stb.), amely köré kívánt épülni a majd aktuálisan adódó improvizatív játékanyag. Attól féltem, hogy egy halott, üres szakralitás mögé rejtőzünk, és ez a rejtőzés görcsös, erőltetett improvizációval-személyességgel, tehát halott, pszichológizáló exhibicionizmussal fog párosulni (natúr dialóg, a beszélő mindig tükörbe néz).

Az előadás első napján meg sem jelentem, de azután Buchmüller Éva meggyőzött arról, hogy visszalépésem a Ház-ciklustól sem más, mint rejtőzés, egyéni és közös vereség. Kért, hogy lépjek be a házba - akár romboló, destruktív módon is. Az egyszerű személyes invitációból egy számunkra egészen új alkotói módszer született, mely szerint nem feltétlenül szükséges az alkotók attitűdjeit, koncepcióját, stílusát a próba, illetve a tervező-előkészítő folyamat során egyeztetni, kompromisszumokba préselni. Az ellentétek ütköztethetők az előadás folyamán is; szerves tápláló energiát adhatnak az előadásokhoz.

A második napon fogtam egy üveg bort, s japán módra kikészítettem magam - és a játék egyik sarkában aznap már ott üldögélt, nézelődött egy lecsúszott szamuráj, aki nagyokat húzott borospalackjából.

A harmadik napon a nézők között ott állt a „Szamuráj kommentátor”. A kommentár, amely egy-egy, a házban „benn” zajló apró részcselkvés kimondásából, és cselkvő el- és megnevezésekből állt, pontosan úgy működött, mint a filmkamera. Képeket emelt ki az „Egészből”, ugyanakkor azonban az „Egész” is megfigyelhető maradt...

A negyedik és ötödik napon történekről egy akkor frissiben írott levelemben így számoltam be: „A pénteki előadáson az utolsó tükrös beszélgetésben Breznyik, miután megkérte [Koós] Annát és [Kollár] Marianne-t, hogy tegyék a kezüket a szemük elé, széttört egy rumosüveget. Anna azt mondta: nagyon szomorú, mert amikor felszólították, hogy takarja el a szemét, azt hitte, ajándékot kap. Erre a szombati előadáson ugyanitt Breznyik az Annának ajándékozta a számát: az üvegtörést, amit ő visszautasított, Marianne viszont elfogadta, és el is törte az üveget, majd Breznyik, ütemesen csapkodva az üvegcserepekkel borított asztalt, és túlúvöltve az asztalcsapkodást, szerelmet vallott az Annának, amire az azt válaszolta, hogy: köszönöm, ez igazán szép ajándék, ezt már elfogadom - amivel véget ért a Globeban eljátszott *Hamlet* óta az első igazi drámaelőadás. A vasárnapi előadás végén, miután Breznyiknek arra a kérdésére, hogy mi történt tegnap este óta az ajándékkal, a kérdezett nem tudott mit válaszolni, Breznyik újra összetörte az üveget, majd miután megbeszélték, hogy ezzel az ajándék lényegében visszavétetett, Breznyik kezéből a - szolás jogát jelentő - kis kézitükör véletlenül kicsúszott, és összetört.”

Mint ebből a beszámolóból is kiviláglik, szinte állandóan jelen voltam ezekben a napokban a próbákban és előadásokon, és rendkívül erősen hatott rám az egész kísérlet. Tanulságait egy manifesztumba sűrítettem, amelyet - afféle tacepaóként - kiszögeztem a ház külső „falára”. Másnap vagy harmadnap már megjelent mellette Molnár Gergely és Surányi László reflexiója; egy hét múlva már vagy nyolc-tíz írás volt olvasható a ház falán,

köztük az egyik legérdekesebb: Szentjóby Tamásé (ez, sajnos, elkallódott).

SZŰK SZÍNHÁZ

Ez a lakás színháznak szűk. Ez a nyilvános színház magánlakásnak szűk. A színház és a lakás felfalja egymást, ha a lakásszínház nem templom vagy nem agora.

A templom világszimbólum. A szűk színház nem lehet a táguló világ szimbóluma. A szükség nem lehet a szabadság szimbóluma. A lakásszínház nem templom.

Az agora a polisz centruma. A polisz centruma az úttest, köztér: senkié. A magánlakás nem lehet az utca centruma. A lakásszínház nem agora.

Ez lakás, nem agora: nem akarja befogadni a város. Ez színház, nem templom: nem tudja befogadni a világot.

Színháza lakásban: magánszínház egy szűk lakásban. Lakás a színházban: magánlakásban s z ű k s z í n h á z .

A szűk s z í n h á z annyi szabadságot tesz láthatóvá, amennyit megvalósít.

A szűk s z í n h á z sűrített piactér: minimális térfogaton maximális nyomás: szabadságmakett.

Hamarabb megy át a teve a tű fokán, mintsem egy szabad polgár befér a szűk s z í n h á z b a .
Tábor Ádám

TÁG LAKÁS

A kijelölt tér: nem szükségszerűen színház. A kiemelt cselkvés: nem szükségszerűen színház.

Ha színházat akarsz, mondd bármikor: Ez a tér: színház! Ez a cselkvés: színház! Színház lesz.

A templom nem színház. A templom nem a világot fogadja be: a világból kiválasztott Istent. A színház nem Istent fogadja be: az Istenből kiválasztott világot. A színház nem templom.

Az agora nem színház. Az agora: kijelölt tér. Kiemelt cselkvés az agorán: a demokrácia kényszercelkvése. A polisz centruma: a boly középpontja. A boly középpontja: az alkalmazkodás mélypontja. A kiemelt cselkvés: alkalmazkodás. Ha színházra gondolsz, állj háttal az agorának. A színház nem agora.

A lakás: választott tér. A benne folyó cselkvés: őszinte cselkvés. A lakás: szükségszerűen színház.

Színház a lakásban: kinyitni az ajtókat. Lakás a színházban: tükör.

A tükör: a kiválasztott képmása. A nyitott ajtó: lehetőség a választásra. A lakásszínház templom és agora.

A lakásszínház: a választott térben kiemelt cselkvés. A színházlakás: kijelölt térben az őszinte cselkvés.

Ha élni akarsz, mondd mindenkor: Ez a tér: lakás! Ez a cselkvés a lakásban van! Különben a város befogad. Magáévá tesz. Elképzeléseink összessége a poliszról és a polgárról: szabadságmakett.

A lakás nem szűkíthető színházzá. A színház nem szűkíthető la-

kássá. Előbb esik gondolkodóba a szabad polgár a tükör előtt, mintsem a tág lakás elérne a kijelölt világban.

Molnár Gergely

Ha tükörbe nézek, magamat látom benne.

Megláthatom-e magamat?

Az üres tükörben, ha belenézek, saját maszkomat látom meg. Ez a maszk több, mint sajátom, több, mint enyém: csak úgy enyém, ahogyan a bőröm vagy a szívem, vagy még inkább: ahogy az levegő, amit kilélegzek, ahogy a jajkiáltásom. Ez a maszk is létezésemet fejezi ki. Ha ez a maszk nem volna, létezésem sem volna. De e mögött a maszk *mögött* az üres tükör rejlik. Az én még gazdagabb rétegei rejlenek.

A tükörmaszkkal azonosulni azt jelentené: az ürességgel azonosulni a gazdagság helyett. A létezés teljességének megnyilvánulásáról lemondani. A létezésről lemondani.

Csak az lehet színész, akiben eleven a kísértés, hogy azonosuljon a tükörmaszkkal.

Csak az lehet színész, aki ezt a kísértést legyőzi.

Kiben láthatom meg magamat?

A polgári néző: *tükör*. Hamletnek csak maszkját tükrözi (reflektálja), s e tükörkép mögött az üresség rejtőzik. Hamletből csak a tépdés póza marad. Polgári színház és polgári nézőközönség egymás számára teszi lehetővé, hogy a létezés gazdagságát a színház felmutassa. Csak az lehet színész, akiben eleven a kísértés, hogy azonosuljon a tükörmaszkkal.

Csak az lehet színész, aki ezt a kísértést legyőzi.

Aki a nézőt csak tükörnek képes látni, annak számára a kísértés nem kísértés, hanem szokás.

A lakásszínház nézője ismerős. Tükrözi a maszkot, és megpróbálja saját külön létezéséből értelmezni, amit tükröz. Egyszerre elemző kritikus és tükör. Ez a lakásszínház nézőjének eredendő ambivalenciája. Amit csak azért viselhet el nézőként, mert ő *ismerős*. A lakásszínház színésze ismeri azt, akinek játszik. Elsősorban színésztársait, elsősorban nekik játszik. De ha játszik, ezt az ismeretséget el kell felejtene. Kísértése az, hogy nem tudja eléggé elfelejteni. Így a létrejövő maszkok telítettsége részben a *múlt* ismeretségből táplálkozik, és nem a *jelen* ismeretből. A jelenlét helyén ennyiben tükörüresség tátong. A néző helyén tükör, múlt és elemző értelem. A lakásszínház ezzel a kísértéssel áll szemben. Célja pedig kilépni a múltból, és tudomásul venni jelen sorsát: azt, hogy a tükör nézőben is, színészen is jelen van.

A lakásszínháznak szüksége van a múltra. Szüksége van rá, hogy a néző ismerős legyen.

Mert a színház még nem teremtett új jelenlétet.

A színész még nem teremtett új nézőt, akiben megláthatja önmagát.

A néző még nem teremtett új színészt, akiben megláthatja önmagát.

A tükört még nem törte el senki.

Surányi László

Az Isten áldja meg ezt a helyet, ahol néha felenged a szívszorulásom, és rövid időre fitymaszűkületemről is elfeledkezem.

B. Petya
a részeges számuráj

És ennél jobb végszót én sem tudok adni a lakásszínház 1974-es őszi szezonját felidéző dokumentum-összeállításomnak.

Rácz Péter

HÁROM NŐVÉR

(A MILIÓ)

PÓDIUM - három fehér ruhás, mozdulatlan, szemüveges férfi; teáskanna, csészék, kanalak, szivarok, vodka; prémek, párnák, szőnyegek; székek, sámlí.

SÚGÓLYUK - ahonnan női hangon a szöveg és halk Chopin-zene hallatszik.

KÖZÖNSÉG - amely Csehov *Három* nővérének montírozott dialógusából, három látható szereplő néha elmozduló állóképéből, egy női hangból és egy ellentétes-kiegészítő zenéből kialakítja/elképzeli a miliót.

(A RAJTAKAPOTT TRAVESZTIA)

Csehov szövegét hangosan súgja egy női hang, amit férfi Irina, férfi Mása, férfi Olga elismétel. A súgás, céljához érve, elveszti női jellegét (hangját) és értelmét, információt, vagyis tartalmat másodszeri mondásra (hallásra) a férfiatól kap.

A női (hang) férfitestben: ha hallgatom, nő, ha nézem, férfi.

Ha csak hallgatom: a férfiaságot nem hallom; ha csak nézem: a nőiséget nem látom. A női hang férfihanggá alakulásának folyamatát hallom, a női test férfitestté alakulásának befejezettségét látom. A hallható súgás: még nőiség; a halk beszéd: már férfiaság.

A közönség a travesztia megvalósuló folyamatát, megnyújtott pillanatát érzékeli: a folyamat (sajnos) egyirányú, nem megfordítható. Kiindulópontja auditív és feminin, végpontja vizuális és maskulin.

Az előadás résztvevői (a jelenlevők) a rajtakapott travesztia tanúi.

(EGYÉB ELLENPONTOK)

1. Egy rendszer (struktúra) egyenértékű, alapvető, összefüggő pontjai egyikének megváltoztatása megváltoztatja a struktúrát.

Egy tragikus struktúra egy elemének megváltozása komikumot eredményez(het). Ami Csehovnál tragikusan provinciális, itt komikusan univerzális lesz. A komikum az első percben kiderül, ezután szinte haza lehet menni.

2. Beszéd és játék ellentéte. A szerep-, illetve nemcsere szükségtelessé tesz minden színészi játékot. Éppen ezért elegendő a súgott szöveg pusztá, monoton visszamondása. Visszaulva az előbbiekre: a látható (a férfi) alakít, a hallható (a női eredetű férfi) nem. A női hang és a férfitest folyamatosan egymásnak feszül. Ez adja a produkció feszültségét.

3. Ez a *Három nővér*, ellentétben a Csehovéval, nem fejlődik. Két ötletre épül: az egyik, hogy a három nőt három férfi játssza; a másik, hogy a szöveget hangos súgás alapján elisméltik. A pódiumon azután nem történik semmi új. Az előadás azonos minőségű elemek (a női hang és a férfitest folyamatos jelenléte) egymás után helyezéséből áll. A hatás tehát nem a részek fejlődésén, hanem az azonos elemek halmozódásán és kölcsönös egymásra hatásán alapszik. Ezért más. Ezért érdemes végignézni az előadást.

(ESEMÉNYEK)

Kezdetben Chopin-zene szól, a pódiumon teáznak, szivaroznak, isznak. A zene elhalkul, súgás, beszéd. Néhány apró mozdulat. A párbeszédet néha csend és felerősödő zene szakítja meg.

(1975. május)

* Transzvesztíció - (latin trans vestire) egy személy ügyválasztja meg a ^{hő}z^{ék}ét^{hő}y az ellenkező nemhez tartozónak látsszék

Travesztia - (latin trans+vestire) egy komoly, nagyszabású irodalmi mű tréfás utánzata. A travesztia komikuma azon alapul, hogy a stílus nagyvonalúságát megőrizve, aránytalanul csekély tárgyra alkalmazták

KOÓS ANNA KÖRNER ÉVÁHOZ

1/02/1976 Paris
Montmartre
La Rue des Abbesses
Kedves Éva,

Am[eriká]val kapcsolatban igazad volt, meglesz, bár nem tudom, sikerül-e még ebben az évben. Meglátjuk. A lapon látható caféhoz két házzal hátrább lakunk. A környék isteni, mit mondjak. Bandi [Bálint Endre] kedves volt, igen sok szeretettel
Anna, Galus meg két fiú

13/3/1976
Paris
Le Moulin de la Galette

Itt laktam két utcával följebb - ebben mindig is hittem. Valaki azt mondta, miután látott minket Amszterdamban, hogy ennek a dolognak két helye van: Bp. és New York. Itt Párizsban áprilisban próbálkozunk három héten át egy uszályhajó belsejében.

Sokszor csókol Koós Anna és népes családja

18-1-1977
Rotterdam
Rijnhaven

a világ legnagyobb kikötője!!!

török szálloda három hétig, utána meg a belvárosban, amit annak idején lebombáztak, és éktelen épületek és lyukak tátonganak meg meredeznek! Gondolkozunk, ki akarunk találni egy darabot a helyzetünkből. Legszívesebben a GO HOME címet adnám, talán ez is lesz, még nem egyeztünk meg véglegesen.

Sok szeretettel Koós Anna

drága éva, 8, márc. 1977, rotterdam
egyenesen letépték a borítékról a bélyegeket - így felnyitva kaptam leveled - ezek a hollandok: falusiak. Gyűjti a bélyegeket a szomszéd kislány számára a színházirodán dolgozó postalány. A hasamat fognám a nevetéstől, ha lenne. bruhahaha.

a világ legnagyobb kikötőjében, ahol szilveszterkor egyszer-re megszólal az éppen bent levő összes hajó. Ahol képtelenség normál (nem szuperstúdió-) körülmények között egy magnófelvételt készíteni, mert a mikrofon - éjjel-hajnaltalban egyaránt -

beveszi a szabad füllel nem is hallható hajómorzét. Képzeld, a rádióadásba pedig gyakran belekötög egy-egy SOS jelzés meg hosszú beszélgetések is, persze ti-ti-ti-tá-tán. Hát itt tépték le a bélyegeket.

pillanatnyilag nyolc nappal állunk a bemutató előtt; két angol barátunk érkezett, hogy a kiejtésünket hozza helyre, ha elcsúszna: péter és én beszélünk egyelőre. Büszke vagyok, mert alig kell javítani. De fontos, hogy halljam őket, iszonyú sokat számít...

drága éva, végre lehetőségünk van megszólalni, nagyon koncentrálnak.

Június 15. az utolsó határidő az óceán átlépésére, illetve a behajózásra. Április 11-ig itt vagyunk. Utána fogalmam sincs, ez azt jelenti, ha más nincs, hát párizsban. (brrr!) Aztán usgyi. Sipirc.

Itt egy négyzetes házban lakhatunk, pokoli-pokoli jó! Az alsó szint a színházterem!! De szeretnék addig itt maradni, amíg meg nem akarják változtatni a koncepciót! Vagy amíg tényleg nem adódik jobb ugyanilyen. A fene egye meg jó előre is.

Nagyon sok szeretettel

anna

drága éva,
rengeteg hír, sok-sok előadás.
Illetve most már csak kevés.

Bár még az egyharmadánál sem tartunk, mégis oly keveset lehet játszani. Összesen 15-ről van szó! 3 hét leforgása alatt. Hallottál te már ilyet?

Hogy megszabják, mettől meddig tarthat „egy kiállítás”?

Rettenetes ez a pénzfajzat!

Drága éva, az előadást most leírni képtelen vagyok. 5 rétegből áll, és egész más, mint az itteni eddigiek vagy mondjuk a legutolsó otthoniak. Nincs melyikhez hasonlítam, de MI VA-GYUNK. Irtó nagyszerű. Majd a lehetetlenségekről is írok később.

Most megyek fordítani. Hollandból angolra diktál egy lány. rengeteg szeretettel

anna

HANGOS LEVÉL

1979-ben Halász Péter hangos levelet küldött Körner Évának, egy magnófelvételt, amely úgy készült, hogy Halász ült a rádiónál, keresgélt az éterben mindenféle zenét, s e rádiós zajok, zenék közben beszámolt számos olyan dologról, ami vele s társaival történt, vagy ami éppen csak eszébe jutott.

(Beatles együttes felvétele: Good Day Sunshine!)

Szervusz Éva! Három napja zuhog az eső... borzalmas idő van. A bokámat is kifocimítottam... Fociztunk a hátsó udvaron... ez volt az első tavaszi mérközésem. Egészen kifulladtam. (Utcai zaj.) Most egy kicsit zajos itten, mert a szemetes vonul el a ház előtt, felpickolja a szemetet. Van Chelsea-ben egy spiné, aki gyűjti a szemetesek zaját. Kétszáz különféle szemeteszajt gyűjtött már. De a szíreázás is érdeklő... Abból is van egy olyan... mit mondjak neked... kétezer különböző felvétele. Biztosan jön majd egy tűzoltó is napközben, akkor azt is meghalod... vagy egy mentő. De leggyakrabban a tűzoltók járnak erre. Néhány napja - tulajdonképpen így jutott eszembe, hogy küldjek neked egy szalagot - ráálltam a festésre, illetve a grafikára. (Nevetés.) Rajzoltam egy tűzoltót a szobám falára... pontosabban a hátsó kijáratra, ami a tűzlétrára vezet. Úgyhogy ha kinyi-

tot az ajtót, akkor kijutsz a tűzlétrára, ha meg becsukod, ott áll egy tűzoltó. Az ötlet onnan jött, hogy Galussal videofilmet készítettünk, a címe: *How the West was born?* Ennek az egyik darabja az lesz, hogy valaki ül a végén, cigarettára gyűjt, de csak a tűz látszik, majd szíreázás, és aki a végén ül, az letolt gatyával rohan ki a tűzlétrára. Az ajtó nyitva van. De ahogy az ajtó becsapódik, hirtelen csend támad, és ott áll benn az a tűzoltó, amit az ajtóra festettem. Nagyon szép színei vannak. Ceruzával van megrajzolva, hiperrealista stílusban... és mögötte van egy tűzoltóautó..., illetve annak egy kis része. A tűzoltóautók itt gyönyörűek... piros, sárga és arany... kis fekete az arany mellett. Gyönyörű betűk vannak rajta... és a tűzoltók felszerelése is... gyönyörű. Ismered Hrabalt? „Aztán fényes legyen a spricníték!” Nagy misztériuma van itt a tűzoltóknak, akik írek... és imádják a tüzet.

(Dzsessz.)

Isteni ez a New Orleans!

(Kamarazene.)

Két nappal később. Elmentünk Gáttal, Petyával és Klárral - Petya felesége, élettársa - a Carnegie Hallba egy blueskoncertre. Egy zenekar - Coast to Coast a neve - egészen isteni dzsesszt játszott... blues, de a blues valahogy átment rockba,

a rock diszkóba, vissza a bluesba... szóval azt próbálták eljátszani, többek között, hogy a blues minden popzenének az alapja. Egy egészen fiatal srác a háromtagú zenekar vezetője, és hihetetlen könnyedséggel játszik a gitárján. Amikor a zene a csúcspontra ért, megjelent a színpadon egy idős dzsessz-zenész, székét hozták neki, az leült, elővette a gitárját, és beszállt a játékba. A fiatal és az öreg hangszerükkel kezdtek el beszélgetni egymással, aztán énekszóval. Teljesen begerjesztették a közönséget. Most különben isteni idő van... süt a nap... nyitva van az ajtó a hátsó udvarra... és nem olyan lehangoló, amit hallasz, mint a két nappal ezelőtti...

(Rádiózáj.)

Kaptunk ma egy lapot... Susan Sontagtól. Megváltozott a címe. Kéri, hogy értesítsük, mikor játszunk. Ő egyébként azon kevesek közül való, akik megőriztek valamit a hatvanas évek... szellemi lelkesültségéből, ami itten professzionalizmusba csapott át. Es... nyáron ő elég sok cikket bocsátott ki, meg egy könyvet is - igen, ez most nyáron volt, azt hiszem - a rákról... saját rákbetegségéről. Megoperálták, és... visszajött az életbe. Azt hiszem, *Az élet a halál szemszögéből*, ez a könyvének a címe... s ebben ezt a visszatérését írja le. Feloldja azt a tragédiát, hogy az embernek a halálával kell együtt élnie... pontosabban rendkívül tárgyilagosan, értelmesen ír róla. Én nem olvastam a könyvet, de olvastam néhány interjút, amit a könyv kapcsán adott... és nagyon szellemes még mindig.

(Rádiózáj. Nóta, amelynek címe: *Wednesday*.)

Wednesday... Wednesday... Wednesday... Ma szerda van... és nemsokára előadásunk lesz.

(Rádiózáj.)

A gyerekek most a Popeye-t nézik a tiviben... déltől hatig az ötös csatornán... rajzfilmek mennek, Popeye, Woodpecker, Superman, Spiderman - az én kedvencem a Spiderman -, s mit tudom én, sok szar.

(Rádiózáj.)

Nagyon megpakoltam a hasamat most pa... rakott krumplival... az volt ebédre.

(Rádiózáj.)

Ha találkozol Erdély Miklóssal, mondd meg neki, hogy nagyon sok szeretettel és... tisztelettel gondolok rá. Hallottam, hogy nagyon szép lett az *Álomfilmje*... ja, és igen... ő valamikor azt mondta, szívesen venné, ha eljátszanánk egy darabját. Nem ígérem, de hogyha elküldi, akkor... talán valamit tudunk kezdeni a szöveggel. Egyébként is szívesen elolvasnám azt a darabot, amit ő nekünk akart ideadni. Valahogy akkor nem került rá sor. Nyilván nem változatlan formában csinálnánk meg, nem teljesen az ő elképzelése szerint, de... valahogy van benne bizalmam... És Major Jancsit is sok szeretettel üdvözlöm.

(Rádiózáj.)

Vissza-visszatérek arra, hogy festek... és csinállok egy más dolgot is... Üveglapokat fektetek egymásra, és a különböző szintek közé egy képet úgy bontok fel, hogy valamilyen mélységet próbáljak... csinálni hozzá. Például legutóbb egy Marilyn Monroe kinagyított száját ábrázoló képet különböző szegmensekben tettem fel az üvegre, hogy egészen a torkáig be lehessen látni. Ha nagyon izgatott vagyok, vagy ideges, akkor csinálnom kell valamit. Most éppen ilyen dolgokat csinállok. De most viszonylag nyugodt vagyok.

(Rádiózáj.)

Nincs semmi bajom, bajom, bajom, bajom, bajom. Talán csak annyi, hogy amikor az édesanyám terhes volt velem, akkor a fejére esett a lemezjátszó. De nekem nincs semmi bajom, bajom, bajom, bajom...

(Rádiózáj.)

A műnek, amin most dolgozom, *Andy Warhol's next tie a címe*, vagyis Andy Warhol következő nyakkendője, de úgy is lehet olvasni, hogy Andy Warhol következő kötése. Van tíz divatlapból kinagyított óriási nyakkendőfotóm, és ezekre ráappliká

lom Andy Warhol fejét... és aztán... körülbelül ez a mű... még egy kis igazítással.

(Rádiózáj.)

Te, most lemegek ebédelni, aztán visszajövök, és újból beindítom ezt a rádiózást. Addig szia.

(Rádiózáj.)

Nincs még kész az ebéd. Úgyhogy később. Elég jó konyha van nálunk. Jó kajákat eszünk. Szóval, *azzal* nincs gond. (Csend.) Milyen hosszú ez a szünet!

(Rádiózáj, majd szöveg az Amazonas környéki népekről.)

Itt nyaranként a hopi indiánok és egy hászid zsidó szekta közös termékenységi ünnepet tart. Hát, furcsa keverék. Hosszan gondolkodtam ezen a zsidó-indián dolgon. Talán még emlékszel, egyszer a Dohány utcában csináltunk a Pisti, az Éva meg én egy darabot, amelyben én... zsidós apafigura voltam, és... belépésemkor egy szüi indián dalt kezdtem énekelni, hogy így... ö... ö... ö... Persze ez nem így hangzott, nem ilyen kis nyögés volt, hanem... eah... eah... eah... öch... Na, ez már inkább hasonlít, de akkor ez még erősebb volt. És körülbelül abban az időben itt Jakovics indián és zsidó jeleket kezdett össze-festeni... plusz ez a harmadik hír... Szóval nagyon felpiszkalta a fantáziámat.

Ahogy elnézem ezt a New York-i kultúrát, ez kétágú. A nyelv haldoklik, az indiánoknak például nincs igazán beszélt nyelvük, inkább... mutogatások és jelek... dominálnak. Vagy egyre erősebben dominálnak az írással, a beszéddel szemben... Ugye, ha bemegy egy hamburger store-ba... elég csak rámutatnod arra, amit enni akarsz. De más üzletben... sem kell sokat beszélni... A diszkóban sem beszélnek... pedig végül is ez most az emberek találkozóhelye.

Aztán van a zsidó kultúra, amelynek rendkívül erős a hatása itten, már csak azért is, mert rengeteg zsidó él itt. A zsidó nyelv szerkezete viszont egy születő nyelv szerkezetét mutatja... azaz nincsenek magánhangzók benne. A magánhangzókat... fel kell idézni, ki kell ejteni a szavakat. Egy... bész, egy res, egy sin, egy daf, egy d, r, s... ezeket összeolvasni és kiejteni, valamilyen erőfeszítést igényel... ahhoz, hogy kijöjjön: resit. Ez ugye... a kezdetet jelenti. Tehát ez a kettős pólus van, és minden iszonyú nagy távolságra helyezkedik el. A kultúra polarizálódik, nagyon szélsőséges erők hozzák létre... és ezek a szellemi mozgatóerők... nem a tegnapi konvenciók, a tegnapelőttiek meg az azelőttiek - ahogy, mit tudom én, negyvennyolcra rá-épül Deák Ferenc, Deák Ferencre Ferenc Jóska, Ferenc Jós-kára Kun Béla, Kun Bélára Horthy Miklós, Horthy Miklósrá Szálasi, Szálasi Tildy, Szakasits, Rákosi és így tovább -, mert óriási az amnézia a tegnappal szemben... és amikor reggel fel-kelsz... elemi dolgokkal kell szembenézned... Szóval ez így filozófikusan van elmesélve, de valójában ilyen szélsőséges erők hatnak egymásra.

Ha csak azt nézzük, hogy New Yorkban van egy másik nagy etnikai csoport, a Puerto Ricó-i, amely rettentően hat, de teljesen kulturálatlan... tárgy nélküli nép. A napsütésen kívüli másuk Puerto Ricóban nem volt. A zenéjük sem különlegesen érdekes, de most mindent eláraszt a raggae. Szóval, ez is egy végteleenül szélsőséges társaság.

Ilyen szélsőséges ez a hely... és nem feltétlenül intellektuális. S amikor az, akkor Európát szűri meg és hozza ide, meg európai szemszögből nézi magát, de akkor... nem érdekes. Sajnos az a kör, a hetilapok, a színházkritikák, a művészetkritika világa, amely minket is megítél, az ilyen... Európára visszatekintő... műveltségre vágyó, félművelt közeg... Ugyanakkor még mindig óriási érzékenység van benne, a várakozás a jó műre... Mindenki élvezni akarja azt a dolgot, ami történik... ennek nincs meg a kulturális szűrője. Kulturális szűrő leginkább akkor működik, amikor nem tudják élvezni a művészetet.

Pedig itt nagyon szeretik az új művészetet, még ha vannak is, akik megpróbálják lehúzni. Rettentően szeretnek például mű-

zeumba járni, sokkal inkább, mint Európában, s a régi dolgokat nagyon friss szemmel nézik. Például most a Metropolitan Múzeumban látható a Tutenhamon sírja. Egy éve van nyitva a kiállítás, és egy évre előre kell rá jegyet venni. Félórát lehet a múzeumnak ebben a részében tartózkodni, és a jegyek ára ötven és száz dollár között mozog. És nincs megállás, állandóan nézik. Persze ez nagyon nagy ország... ez olyan, mintha Moszkvában most nyitották volna meg a Lenin-mauzóleumot. És érdekes, hogy az egyiptomiaknak nagy nimbusza van itten. Nem a politikai vonatkozásáról beszélek, hanem a piramisról. A dolláron is piramis van, s azon van elhelyezve az Isten szeme.

Egyszer felfedeztem, hogy az indián vörös szín teljesen meg-egyezik a piramisok... falfestményeinek... graffitijeinek a színével... Általában az indián rajzolatok nagyon erősen hasonlítanak az egyiptomiakéira... Az itteni piramisok is szakrális és kozmikus építmények voltak. Tehát van egy csomó mélységesen mély összefüggés ezek között, és úgy látszik, ezt a spirituális összefüggést... pickolták fel... S ami miatt nagyon hat ez a dolog, az az, hogy az európai... a görögöktől és a keresztényektől átjövő kultúra - amely mindig moralista és pszichológus -, és a zsidó kultúra - nem a judaista, a kereszténységen és az európai... gettóságon átment kultúra, hanem a zsidó kultúra -, szóval az időtlen betű kultúrája egy helyről jött: a piramisoktól.

(Rádiózáj.)

Galussal jöttünk haza a tengerpartról Amszterdamba... Elmondta a világeremtés-elképzelését. Hogy álmában volt a nagy Semmi... aztán jött a Nagy Köröm, és elkezdte gyúrni a Semmit... meggyúrta a levegőt meg az égitesteket. Most Annával folytat vitát a tyúk-tojás problémáról. Galus azt mondta, hogy a tojás volt előbb. De hát azt a tyúk tojta - mondja Anna. Mégis a tojás volt előbb - mondja Galus-, mert a tojás jöhetett máshonnan is.

(Rádiózáj, zenekari mű részlete.)

Közben megkajáltam... a gyerekek hazajöttek az iskolából... különben semmi változás.

(Zenekari mű.)

Most néhány hétre... Európába megyek... Megpróbálom postán feladni ezt a szalagot, remélem, el is jut hozzád. Ha elég hamar megérkezik, akkor... küldjél egy kívánságlistát, mire van esetleg szükséged. Sok pénzünk nincsen, mondjuk, nekem nincs sok pénzem, hogy bevásároljak neked, de ha valamire szükséged van, vagy valamit el kellene innen Európába vinnem, azt esetleg magamhoz venném, és elvinném. Gondoltam arra, hogy elmegyek a galériákba, és összeszedem a prospektusokat... ez is öröm.

A mellettem levő szobában lakik Gát János, Sheryl Sutton... Pilinszkytól már biztosan ismered őt. Ezt mindenkinek mondom... De hát ő olyan kiváló... kitűnő... hölgy... Még mindig borzalmas az idő... Ma szabadnapunk van... Hétfőn, kedden nem játszunk... De... nem néz ki semmi jó ebből a napból. Mindenki baromi levert az időjárástól meg a pénztelenségtől. Ha pénzünk van, azért elmegyünk moziba, koncertre...

(Rádiózáj.)

Jukió Misima élettörténetét olvasom, egy Henry Scott Stocks nevű ember írta... *Life and Death of Yukio Mishima*... Ez a név valahogy mindig előkerül... mióta azt a nevezetes harakirit végrehajtotta. Az Andy Warhol-darabban is betettük az intergalaktikus forradalmi kommandóba. A könyv újságíróstílusban íródott, de elég jó... kicsit fecsegős, nem mélyenszántó, de igyekszik minden különösebb véleményezés nélkül információkat adni... Ez egyébként itt nagyon fontos dolog... hogy nem a jelentést, hanem a történetet részesítik előnyben, ellentétben azokkal a helyekkel, ahol kis helyen szorulnak össze az emberek, és kevés dolog történik velük... ott rendszerint a jelentések történnek, s nem a történetek jelentenek valamit. Érted, miről beszélek...

Nekem is eléggé leegyszerűsödött az életem... és a kommu-

nikációm. Például olyan dolog, mint ez az egyiptomi-zsidó-indián... elmefuttatás, ritkán fordul elő velem. Nem nagyon erőltetem, inkább elgondolom... Néha azért... ha jön egy jó nő, akkor elmesélem, hogy elcsábítam egy jó dumával... Magunk között is nagyon leegyszerűsödött a kommunikáció. Főként funkcionális... a mindennapi életre vonatkozik. És ha darabképzítésről van szó, akkor... már ismerjük annyira egymást, hogy nem az értelmezéseket... analizálásokat kell erőltetni, hanem hogy mi következik még az előzőből, mit lehet még ebből kicsikarni... szóval ilyen beszélgetéseket folytatunk. Vagy sakkozunk, gózzunk vagy televíziózunk.

(Rádiózáj.)

Ó, azok a nagymarosi, ó, azok a nagymarosi, ó, azok a nagymarosi éjszakák... meg a hajókirándulás... és a... és a... kajak... kajak... Ó, azok a... Hová lettek a bölcs borozások?

(Rádiózáj.)

Lassan két éve élünk ebben a városban, a félelmetes New Yorkban. Amikor idejöttünk, volt valami titokzatossága ennek a városnak... a félelmetes New York. Oda kell mennünk, amitől egy kicsit félünk, vagy amitől nagyon félünk, és ami nagyon vonz. Először Baltimore-ba mentünk, eltöltöttünk ott pár napot, két-három hetet, aztán jöttünk csak New Yorkba. Én vonaton... éjszaka érkeztem... egy chelsea-i szállóban szálltam meg. Hogy mi ijesztő New Yorkban? Bevallom, amikor először mentünk sétálni... Galussal meg Rebivel... a Hetedik Avenue és a 23. utca sarkán... megálltunk a piros lámpánál... Egyszer csak valaki hátulról egy hatalmasat rám kiáltott. Majd összeszartam magam! Megfordultam... csak egy hapi viccelt... az újságárús... egy kicsit gyagya... Azóta kiderült, hogy abszolút kedves fickó, csak egy kicsit elmebeteg... de újságárulásra alkalmas, vagy segédújságárúsna, mit tudom én. Azóta nem volt semmi olyan, ami megijesztett volna. De az a világ bármely táján megijesztett volna, ha hirtelen - huú - rád kiáltanak hátulról. Borzalmas volt. Mióta mi fegyverrel a kézben kiállunk az utcára, olyan nagyon sok reszketnivalónk nincsen. De itt mindig azt mondják, hogy ez nagyon veszélyes város... meg történnek is dolgok, de ezek valahogy nem hatnak rám.

(Rádiózáj, dohányzás elleni agitáció.)

Engem ez nem érint, leszoktam a dohányzásról.

(Rádiózáj, szirtaki, amelynek egy dallama a Katyusa főmotívumát idézi.)

Volt egy kislány, Katyusa a neve (énekli Halász).

(Szirtaki.)

Élt egy kislány, Katyusa a neve (oroszul folytatja).

(Rádiózáj.)

Hallom, kaptatok háromszázmillió dollárt tőlünk! Úristen, ez mind a mi zsebünkre megy!

(Rádiózáj, Simon and Garfunkel-szám.)

Hát így, a hetvenes évek végére a hatvanas évek is elmúltak... Megnéztem a Hairt... Forman új filmjét. Nem Forman-film, ő csak rendezte. Hollywoodi film... Pepsi Cola-reklámra vagy mit tudom én, milyen reklámfilmre hasonlít. Szóval Forman lépést tart a korral, és ez nagyon jól bejön neki. Maga a darab sem különösen izgalmas. Igyekszik mindenkinek kinyalni a seggét, a gazdagoknak, a szegényeknek, a katonáknak, a hősi halottaknak, a vietnamiaknak és a Vietnam ellen harcolóknak... és ez néha elég szórakoztató. Aztán amikor kijössz a moziból, eltűnik az egész... nem létezik.

(Rádiózáj.)

Vannak meggazdagodási kísérleteim. Feltaláltam a nyomtató cipőt. Keresek egy nyomdászt és egy cipésmestert... hogy a dolgot realizálni tudjuk. Ez a találmány játék, viszont meg tudja változtatni az egész város... képét. A festékgyárak is szívesen fogadják majd. A lényege a következő: a talpra rászerezhető... nyomtató... formát meg lehet tölteni festékkel, s amikor jársz, lábnyomokat hagysz magad után. Ha a nevedet akarod reklámozni, akkor olyan talpformát szerelsz a cipődre, s akár-milyen formát és szint használhatsz... Szó volt a napokban ar-

ról is, hogy egy... ismerősömmel esetleg egy kábeltévé-stúdiót indítanánk a házban... Nem elképzelhetetlen, s akkora hírdetésekből... esetleg meg tudnánk élni *valahogy*... meg persze a stúdiót is fenn kéne ebből tartani... Csak sietni kellene vele, mert

a kábeltévé ideje rövidesen lejár, minden átáll a videotelefonra. Pisti vécépapírra comics-regényt akart nyomtatni... lehet, hogy ez is még megtörténhet, hogy ne unatkozzanak a vécén... (Rádiózáj.)

ANDY WARHOL UTOLSÓ SZERELME

I. IDEGENEK AZ ELSŐ EMELETEN

A nézők először az első emeleti szobában várakoznak, majd innen egy nagyméretű hátsó helyiségbe mennek át. Az egyik fal mentén emelkedő széksorok állnak, a másik oldal mentén egy körülbelül negyvenöt centiméter magas emelvény található; a kettő között szőnyegpadló. A helyiség egyik végén ajtó vezet az előcsarnokba és a lépcsőházba, szemközt ablak és a tűzoltólétrához vezető ajtó. Polcokon könyvek, varrógép és néhány személyes jellegű holmi található. Ebben a szobában lakik a társulat két tagja (Buchmüller Éva és Bálint István). Mialatt a közönség belép, az emelvényen, félig feltámaszkodva, egy férfi fekszik egy matracon. Mozdulatlan; meztelen lába kikandikál a takaró alól. Szürke öltönyt és kalapot visel. A „hangtechnikusnő” (Buchmüller Éva) rövid fekete kombinében ül egy asztalnál; az asztalon rádió, adó-vevő és egyéb akusztikai berendezések. A nőn fülhallgató van. Aszerint, hogy milyen adót választ, a közönség zenét, reklámokat, baseballmeccs-közvetítést vagy más egyebet hallhat - mikor mit sugároznak. A „hangtechnikusnő” bekapcsol egy kis elektromos főzőlapot, és kávéfőzőt tesz fel rá, majd visszatér az asztalhoz, felteszi a fülhallgatót, és az „élő” rádióadásról átkapcsol a világúradóra, majd vissza a rádiózenére.

Amikor a kávé elkészül, a „technikusnő” kitölt két csészével, és odaviszi a rezzenetlen arcú férfinak. Mivel az továbbra sem mozdul, a nő egy polcra teszi a kávékat, majd letérdel, és a férfi lábát kezdi masszírozni.

A tűzoltólétráról valaki bekopog az ablakon, majd ismét eltűnik. A „technikusnő” megcsókolja a mozdulatlan arcú férfi lábát, visszamegy a rádióhoz, és adót vált. Belebújik egy földig érő pongyolába, és el akarja hagynia helyiséget. Amikor elhalad a férfi mellett, az elkapja a kezét, és beleharap. A nő kimegy az előcsarnokba, és valamit lekiabál a lépcsőn, majd vissza-megy az asztalhoz, és felteszi a fülhallgatót. Két férfi lép a helyiségbe: az egyik (Breznyik Péter) karján átvetve hozza a zakóját, a másik sötét szemüveget hord. Leülnek az emelvényen, ki-isszák a maradék kávékat, és hallgatják a rádióműsort

VILÁGÚRADÓ Föld, kérem, jelentkezzen - vége. Föld, kérem, jelentkezzen, Föld, kérem, jelentkezzen - vége. Itt az Androméda nevű különbolygó Intergalaxis 21 Forradalmi Bizottságának adója beszél, és hívja a Földet - Föld, kérem, jelentkezzen - vége. Itt az Intergalaxis 21 Forradalmi Bizottság adója be-szél. Kéretik a halálát közhírré tenni. Készüljön fel. Közhírré kell tenni a maga és a többiek halálát, hely, idő és halálnem pontos megjelölésével... Ez esetben alkalmat kínálunk rá, hogy...

ULRIKE MEINHOF HANGJA Itt Ulrike Meinhof beszél, a Föld lakóihoz. Tegyétek közhírré a halálukat... 1976. március 9-ének éjszakáján, a stammheimi börtön magánzárkájában, ahol a Német Szövetségi Köztársaság szövetségi főügyésének utasítására ítélet nélkül voltam letartóztatásban, mint a Vörös Hadseereg Frakció egyik parancsnoka... Amikor a kötél összeszorult a nyakam körül, amikor érzékeim felmondták a szolgálatot, egyszer csak visszanyertem tudatomat. Egy idegen férfi szeretett. Ha igaz, amit egyes újságok állítanak, hogy tudniillik ruházatomon ondónyomokat találtak, ez esetleg a párosodásra utalhat... Szerettük egymást, és utána megállapítottam, hogy tudatom tovább működik, egy új és sértetlen testben. Ezután az idegen magával vitt az Androméda nevű különbolygóra. Az ot-

tani társadalom intenzíven, szelíden, fegyelmezetten és szabadon éli meg a teret és az időt. - Vége. - Itt Ulrike Meinhof beszél, az Intergalaxis 21 Forradalmi Bizottság nevében. Tegyétek közhírré a halálotokat, mert ez az egyetlen módja, hogy érte-sülhessünk róla, és segítségetekre siethessünk, megszabadít-
va benneteket a kizsákmányolás végső, elkerülhetetlen és leg-

ádázabb formáitól, valamint a haláltól... Ki kell használnotok az agresszív tőkés média valamennyi lehetőségét. Tegyétek közzé az újságokban, a rádióban és a televízióban a következő halál helyszínét és időpontját. Ragasszatok ki plakátokat, terjesszettek röpcédulákat. Az Intergalaxis 21 Forradalmi Bizottsága a tőletek kapott információk alapján hozza majd meg döntéseit... Akinek teste mindenestől kiáll a halálban, és így lát-szólag... Tudatosan, derűsen, fegyelmezetten és szabadon kell vállalnotok a halált... És ami azt illeti, hogyan lehet új testre szert tenni... Amelyben egyszer s mindenkorra megfeledeztek személyes, patológikus halálotokról... Nem, nincs itt semmiféle okkultizmus és varázslat, semmilyen obskurus tudomány vagy rejtett titok, semmilyen ki nem nyilvánított igazság... Egyáltalán nem szükséges elfogadni azt a halált, amelyet az egészségügyi intézmények mechanikusan termelnek és szerveznek meg. Ez a fajta pusztulás csak iszonyatos tükröképe az uniformizált, sablonokba dermedt életnek. Ne tűrjétek, hogy életek csak úgy egyszerűen véget érjen - vegyetek részt menetének meghatározásában. - Vége. - Itt Ulrike Meinhof beszél, az Intergalaxis 21 Forradalmi Bizottság nevében. Tegyétek közzé az életeket, és akkor halálotok is nyilvános lesz. Vége...

Miközben az üzenet egyes részei megismétlődnek, a mozdulatlan arcú férfi felhúzza zokniját és cipőjét, a másik belebújik fehér zakójába, a sötét szemüveges pedig enni kezd az asztalon levő tányérból. A férfiak felemelik a matracot, és egy, a padlóba épített üregből lemezjátszót és kis bőröndöt vesznek elő. A mozdulatlan arcú férfi kalapácsot, szöveget és puskát emel ki a bőröndből, és szétosztja őket a többieknek. A világból érkező üzenet elhallgat, ismét „valódi” zenei adás hallatszik.

A négy ember megveregeti egymás hátsóját, majd a sötét szemüveges kinyit az emelvény fölött egy kis ablakot, és kidobja a bőröndöt. Aztán odalép a nézőkhöz, megragad egy gyereket (Halász Galus), azt is kidobja, majd utánamászik.

A fehérzakós férfi adóra kapcsol, majd eltűnik az asztal alatt, s égő cigarettájával lyukakat pörköl a papírterítőbe. A lyukak a Nagy Medve mintájává állnak össze.

A mozdulatlan arcú férfia földhöz szögezi a „hangtechnikusnő” pongyolájának szegélyét. Táncolva átölelik egymást. A férfi letérdel a nő előtt. A nő ráborítja pongyoláját, majd cémát fűz egy tübe, és összevarrja a pongyolát körülötte. Végül már csak a haja látszik ki. Ekkora férfi egy lövést ad le, és a nő a földre zuhan.

A férfi kimászik alóla, és bekapcsolja a lemezjátszót, amelyből recsegve szól a „Gallows Tree” (Akasztófa). Megkerüli az asztalt, és beszívja a papírterítőn átszűrt cigaretta füstjét.

A tűzoltólétrához vezető ajtó magától kinyílik, és erős világosság önti el a helyiséget. Egy idegen nő (Koós Anna) lép be. Ezüst ruhát visel, és láthatóan terhes; hasából erekción levő pénisz mered ki. Vállára vetve ezüstszerű köpeny. Kesztűs kezével összenyomja a magával hozott égő villanykörtét. Eközben a füstölgő papírterítő lobogó lánggal kezd égni, és a fehér zakós férfi a lángok között ugrik ki az asztal alól.

Az idegen nő kikapcsolja a lemezjátszót, virágokat szór a „hangtechnikusnő” holttestére, majd ölébe veszi fejét, és ringatni kezdi. A fény kialszik. Csend, majd a lépcső felől lépések hallatszanak. Megszólal a zene. A cigarettázó férfi kimegy a vészkijáraton. Mialatt a zene lassan elhallgat, a közönség elhagyja a helyiséget.

II. A CSÁSZÁR ÜZENETE

A nézők a földszinten ülnek, emelkedő széksorokon, ahonnan kilátni a Nyugati 23. utcára. Előttük televíziós monitor áll, amögött kerek asztal és két szék. Az utcára néző nagy kirakati ablakon fehér függöny lóg. Baloldalt üvegajtó nyílik az utcára, míg a jobb oldali falban egy másik ajtó - ezen lépett be a közönség - a lépcsőhöz és a főbejáratához vezet. Az oldalfalakat és a mennyezetet tükörfólia borítja. A nézők sorai között filmvetítő áll, amelyet a sötét szemüveges férfi kezel.

Fekete-fehér filmet látunk. Először „valóságos” reklámfilm vetítenek Crazy Eddie-ről, aki televíziókat, rádiókat, sztereobereendezéseket hirdet. A filmet a fehér függönyre vetítik. Crazy Eddie reklámszövege helyett egy hang (Larry Solomon) meszterkélten eltűzött hanglejtéssel olvassa fel Kafkától A császár üzenetét. A felolvasás és a film nagyrésze alatta Man-Machine című album (1978) zenéje hallatszik.

„A császár - azt beszélük - küldött neked, küldött a magányos, szálnalmas alattvalónak, a császári nap elől a messzi távolba menekülő törpe árnyéknak, éppen neked a halálos ágyából egy üzenetet. A hírnököt letérdepeltette ágya mellé, s fülébe súgta; annyira fontos volt a számára ez az üzenet, hogy a hírnökkel újra elmondatta a saját fülébe. Fejbőlintással hagyta helyben a mondottak pontosságát. És halálának valamennyi odasereglett nézője előtt - az összes hátsó falat lerombolták, és a fel-le ingó feljárati lépcsőkön ott állnak körben a birodalom nagyjai -, valamennyiük előtt bocsátotta útjára a hírnököt. A hírnök azonnal útra kelt; erőteljes, fáradhatatlan férfi, előbb egyik, majd másik előrenyújtott karjával tör utat a tömegben; ha ellenállásba ütközik, a mellére mutat, hol a Nap jele ragyog; oly gyorsan tör előre, mint rajta kívül senki; a tömeg azonban nagy; végeláthatatlan messzeségbe terjed. Ha szabad mező tárulna elébe, hogy röpülne; és minden bizonytalanságot nemsokára már halanád öklének csodálatos dörömbölését az ajtódon. Ehelyett azonban mily hasztalanul fáradozik, még most is csak a legbelső palota épületein vergődik keresztül; sohasem fog áthatolni rajtuk; de ha ez sikerülne is neki, semmit se nyerne; meg kellene vívnia harcát a lépcsőkön; de ha ez sikerülne is neki, semmit sem nyerne; át kell jutnia az udvarokon, és az udvarok után a második, körbezáruló palotán; és újabb udvarok, és újra palota; így menne tovább, évezredekén át; és ha végre kirontana a...”

A film Crazy Eddie reklámfilmjéből hirtelen átvált Andy Warholra (Bálint István), amint végiglovagol Manhattan tőzsdei és banknegyedének elhagyott utcáin. Andy Warhol-öltönyt - nyakkendő és -álarcot visel.

„... legutolsó kapun - de ez soha, soha meg nem történhet -, csak a székváros tárulna elébe, a világ közepe, tele a város szemetének dombjaival. Senki sem jut itt keresztül, hát még egy halott üzenetével. Te azonban ott ülsz ablakodban, és megálmomod, mikor eljön az este.”

Még kora reggel van, az utcák esőtől csillognak. Egy tizenhárom éves kislány (Bálint Eszter) megy át az utcán. Odalép Warholhoz, aki leszállt lováról, és egy szökő kúthoz dőlve almát hámoz. A kislány erszényt rak a lábához, majd, közvetlenül Warhol elé állva, derekáig felhúzza a szoknyáját, és átöleli. Egyszakállas férfi (a sötét szemüveges, aki mosta vetítő gépet kezel) félrehúzza a kislányt.

Warhol most Alsó-Manhattanen lovagol keresztül. Egy férfi követi autóval. Chinatownban az első részből ismert fehér zakós férfi táncol az út közepén, fél arca el van égve. Az autó megáll mellette, Warhol odalovagol, de a táncoló férfi őt is feltartóztatja. Az üldöző sofőr (Eric Dailie) kiszáll a kocsiából, és kezében papírtekerccsel Warholhoz lép.

A színházteremben a „hangtechnikusnő” belép az oldalajtón. Amikor a filmbeli üldöző éppen át akarná adni Warholnak az üzenetet, háta betölti a képet, a nő pedig pisztolyával célba veszi a vásznat. Az elégett arcú férfi bólint, és a kijárat felé int. A „technikusnő” kimegy. Warhol ellovagol.

Warhol leszáll a lóról, odaköti egy kínai vendéglő elé, és bemegy, majd leül az egyik vendéglői asztalhoz. Egyik üldözője utoléri, és az arcába vágja a habos tortába rejtett üzenetet. Warhol arca csupa tejszínhab lesz. A zene elhallgat. Warhol leveszi szemüvegét, megtisztítja, majd visszahelyezi. Letörli a tortaforma aljáról a megmaradt habot, és elolvassa az odaírt üzenetet.

„Itt senki sem juthat át, kivált nem egy halott üzenetével!”

Warhol elhagyja a vendéglőt, a lovát közben ellopták. Odaint egy taxit, és átkel a városon. A zene ismét megszólal. A taxi megáll a Chelsea Hotel előtt, Warhol kiszáll. Kolléganőjével, Kathleennel van találkozója. A vásznon elindulnak a színház felé; lépteiket a 23. utca valóságos zajai kísérik. Középkép jelenik meg Warholról, majd felvillan egy polaroid kamera, és a film színesbe vált. A vásznon áttetszővé válik. Kathleen és Warhol a színház előtt áll. Fényképezik egymást, a valóságban is, a filmen is. Miközben a film véget ér, az eleven Warhol Kathleen társaságában az üvegajtón át belép a színházba

III. INTERJÚ A HALOTTAKKAL

Kathleen boszorkány. Most felkészül, hogy bemutassa szertartását, kirakja a szükséges tárgyakat a monitorra.

Warhol bekapcsolja a neonvilágítást, leül a kerek asztalhoz, várakozik. Kathleen leveti kabátját. Meztelen. Keletnek fordul, és felemeli karját. Mindkét kezével tört markol

KATHLEEN „Földdel-vízzel kört rajzolok az istennő és az isten nevében, és annak nevében, aki megteremt, kiolt és életben tart bennünket. Dicséretessék...”

A filmvászon-függöny eltakarja a kilátást az utcára, eközben a képernyőn felragyog az Empire State Building csúcsa. A videokamera, amelyet Larry Solomon kezel, az utcáról beviszi a színházba a külvilágot. Az elsüllyedt felhőkarcoló körül összezsugorodott dinosaurusz léptet át a vízen.

Az összeégett arcú férfi jön át az utcán, és táncol a forgalom kellős közepén. Megjelenik az ablak előtt, és ritmikusan dobol egy, a lába előtt levő fém csapóajtón, anélkül, hogy a táncot abbahagyná.

Warhol éppen le akarja fényképezni a boszorkányt, amikor a vetítő kezelője a vásznonra irányítja a vetítő vakfényugarát. Warhol félrehúzza az ablakról a fehér függönyt, és önmagát fényképezze visszatér a „filmbe”. Leül az ablakpárkányra, kinyit egy üveg sört, megeszi a maga tortáját, majd az üveggel betöri az egyik ablaktáblát: a színházba behatol az utcai lármá és a járó-kelők beszéde. A táncoló férfi a törött üvegen benyúlva megragadja a sört, és anélkül, hogy a táncot abbahagyná, kiissza. Az üvegcserep csikorog a talpa alatt. Warhol felteszi fekete szemüvegét. A vetítő kezelője gitározik, és egy dallamot füttyöl.

Az Empire State Building lángokban áll. A füstben, parkoló autók között, egy asztal körül ül az operatőr, az idegen nő és Ulrike Meinhof. Teáznak. Aztán megjelennek a televíziós monitoron: a videokamera egyaránt követi az utcán és az asztalnál zajló eseményeket. Ulrike Meinhof írógépen ír, a járdán a járókelők az idegen nővel beszélgetnek; a beszélgetés a színházban is hallható.

Warhol megköszöni a szertartást Kathleennek, kezét csókol neki, és felkéri, üljön le vele az asztalhoz. Kathleen, aki továbbra is meztelen, vele tart.

A most következő interjú alatt Warhol hangja (Mark Hall Amintin) hangszalagról hallható, Kathleen azonban „előben” és spontán módra válaszol; válaszai előadásról előadásra változnak.

Íme, a kérdések, amelyeket Warhol minden előadáson feltesz:

„Köszönöm, Kathleen, maga nagyszerű lány. Tudom, az emberek azt hiszik, szerepet játszik. Kirk Douglas beleváló hapsi, Farrah Fawcett szupernő, Kathleen pedig boszorkány. Valóban az?”

„Mit szól a boszorkánysághoz a családja?”

„Boszorkánynak lenni olyasmi, mintha valakiről azt mondanák, hogy baptista vagy zsidó. Mit gondol, a boszorkányság is valóság?”

„Hogyan lett magából boszorkány?”

„Hisz Istenben?”

„Azt gondolom, én hiszek benne. Szeretem a templomokat. Olyankor megyek templomba, amikor senki sincs ott, és körbejárom. New Yorkban nagyon sok szép katolikus templom van. Maga bizonyára az ördögben hisz.”

„Milyen kár. Tudja, Kathleen, számomra a boszorkány női szerep, mint a feminista vagy a leszbikus. Maga szerint e három szerepnek van valami közük egymáshoz?”

„Pompás. Megtudtam, hogy az USA-ban sok boszorkány él. Mit szól ahhoz, hogy most közönség előtt lép fel?”

„Nem idegesíti?”

„Gondolt-e valaha is arra, hogy színésznő legyen?”

„Mi a kedvenc ruhája?”

„A hétköznapi életben is űzi a mesterségét?”

„Még egy utolsó kérdést. Mit tenne, ha tudná, hogy holnap van a világ vége?”

„Én nem hiszek a világ végében. Én az *As the world turns*ben hiszek.” [Így forog a világ - tévésorozat, amelyet már hosszú évek óta játszik az amerikai üzleti televízió. - A szerzők]

Az utcai zaj elcsitult. Az utcai ajtón belép Ulrike Meinhof (Bálint Eszter). Virágcsokrot nyújt át Warholnak, és mikrofonba beszél. Warhol válaszai hangszalagról hallhatók

KATHLEEN (Ulrikéhez) Helló, Ulrike. (Warholhoz) Helló.

WARHOL Nahát, Ulrike! Örülök, hogy élve látom viszont. De a hölgyek még nem ismerik egymást. Bemutathatom a kolléganőjének?

KATHLEEN Kathleen Kendel.

ULRIKE Ulrike Meinhof.

KATHLEEN Olvastam az újságokban, hogy egy vagy két évvel ezelőtt felakasztotta magát, vagy felakasztották - már nem emlékszem, melyik a kettőből.

ULRIKE Úgy van. És a halál pillanatában egy idegen férfival szeretkeztem. De tudja, ezek nem értik ezt. (Warholhoz) A földi emberek állítólag csak a halál pillanatában jutnak el ahhoz a sajátos minőséghez, ahhoz az intenzitáshoz, amellyel az idegenek már az első pillanattól kezdve érzékelik a dolgokat. Azóta ott élek az Androméda nevű különbolygón, és az Intergalaxis 21 Forradalmi Bizottság rádióadójánál dolgozom.

WARHOL Nahát, ez fantasztikus! Mindig egy ilyen találkozásról álmodoztam. Ugye, maga volt az első?

ULRIKE Nem. Az első Jan Palach volt, aki 1968 őszén Prágában elégette magát.

WARHOL Ulrike, nagyon szeretnék egy interjúsorozatot készíteni. Interjú a halottakkal - ez lenne a címe. Segítségemre lenne?

ULRIKE Maga aztán gyors iramot diktál.

WARHOL Gyorsan megszületni és gyorsan meghalni - ez a legjobb. Azt hiszem, az lenne a legjobb élet, ha már születé-

sünk percében meghalnánk. *Megszületünk, hogy meghaljunk* - micsoda számot lehetne írni ebből!

ULRIKE Miért mondja ezt?

WARHOL Azért, mert fáj. Soha nem lenne szabad behatolni, mielőtt el nem élvez az ember. Igazából odáig kellene jutni, hogy az ember már a pusztá gondolatától is egyszerűen belespricceljen a nadrágjába. Komolyan mondom, az lenne a legjobb.

ULRIKE Ugye, maga szerelmes?

WARHOL Azt hiszem, igen.

ULRIKE És kibe?

WARHOL Magába. És őt is szeretem. (Kathleenre mutat)

KATHLEEN Köszönöm.

ULRIKE Tehát bennünket szeret a legjobban. De miért? Amiért lefényképezhet bennünket?

WARHOL És hangfelvételt is csinálhatok. (Nevet) Éppúgy mondhatja, hogy azt szeretem, amit megkapok, mint hogy azt kapom meg, amit szeretek.

ULRIKE Miért nem mondja azt, amit gondol?

WARHOL Azt mondtam, amit gondolok. Mert a legjobban a színészeket szeretem.

ULRIKE És miért?

WARHOL Mert az igazi emberek gyakran megriadnak, és valamit mindig elrontanak.

ULRIKE És a színészek?

WARHOL Ők, ha elrontanak valamit, azt is jól csinálják. A színészek fantasztikus lények. Fegyelmезettek, és gyorsan tanulnak. Egyetlen másodpercet sem fecsérelnék el. Ha valamit eltolnak, azt is a nyilvánosság előtt teszik, és mindenki épp olyan jól mulat, mintha a mutatvány kifogástalan lett volna. És legalább a nézőknek van utána miről beszélniük. Az igazi embereket sokkal nehezebb kiismerni.

ULRIKE Szeretne maga is színpadra lépni?

WARHOL De még mennyire! Jó lenne újra meg újra meghalni, úgy, mintha mi sem történt volna.

ULRIKE A maga számára mi a legfontosabb élmény?

WARHOL Az, ami éppen most történik.

ULRIKE És a művészetében?

WARHOL Hogy merészel ilyesmit kérdezni?

ULRIKE Igazán tudhatja, milyen vakmerő vagyok.

WARHOL Furcsa dolog a bátorság. Valahányszor bátor voltam, mindig megfeledkeztem valami lényeges dologról. Csak azt nem tudom, miről; elfelejtettem.

ULRIKE Hogy idejében megnyomja a gombot, vagy ilyesmi?

WARHOL Talán. Vagy hogy pénzt keressek.

ULRIKE Hát nem elég gazdag?

WARHOL Tudja, mit mondanak a kínaiak, nem igaz? Csak a legmagasabb hegycsúcsról láthatunk a pina mélyébe.

Felemeli polaroid kameráját, és lefényképezi Ulrikét. Ulrike a halántéka bőrét félrehúzza keskeny szemet csinál magának, és mosolyog. Warhol megnézi a képeket

Nem értem. Ezen a filmen nincs semmi.

KATHLEEN Ez csak természetes.

WARHOL Itt valami nincs rendben.

ULRIKE Magánál? Az lehetetlen!

WARHOL Mondja, Ulrike, maga valódi?

ULRIKE Bizonyítékot akar?

WARHOL Ahogy óhajtja.

ULRIKE Próbáljon meg felkelni a székről. Nem fog sikerülni.

Warhol megkísérel felállni, de nem megy

Na látja. Először nem tudott, aztán már nem is akart felállni.

Eltaláltam?

KATHLEEN EI.

Warhol bólint

ULRIKE Van valami terve?

WARHOL Meglátogatom az egyik ifjúkori barátom anyját. Levettem a mellét, és én csináltam neki a műmellét. Azóta szoros barátságban vagyunk. És maga? Magának van valami terve?

ULRIKE *(futó pillantást vet az ablakon át az utcára)* Végrehajtom az ítéletét. *(Három ív papírt vesz elő zsebéből, egyet Warholnak ad, egyet pedig Kathleennek.)*

Warhol leveszi szemüvegét, és megtisztogatja. Kathleen némán olvas

KATHLEEN *(Warholhoz, aki rápillant az ő papírjára)* Egyformák.

WARHOL *(olvas)* „Az Intergalaxis 21 Forradalmi Bizottsága érdemei elismeréséül Andy Warholt golyó általi halálra ítéli. A Forradalmi Bizottság Ulrike Meinhofot jelöli ki a halálos ítélet végrehajtására. Androméda különbolygó, Intergalaxis 21, 1978. június 2. Jan Palach, Jukió Misima, Ulrike Meinhof.

Ulrike ott áll, fél keze a táskájában

Halász Péter-Seth Tillett

Ő, AKI VALAMIKOR A SISAKÉSZÍTŐ GYÖNYÖRŰ FELESÉGE VOLT

NEGYEDIK MUNKAPÉLDÁNY

ELSŐ FELVONÁS

Az előfüggöny nyers téglafalat mintáz. A Szerző az előszínpadon, derékig betemetkezve, körülötte könyvek, papírok, lemezjátszó. Két, fekete kreppvászonnal körütekert idős asszony halad át lassan az előszínpadon, majd közepén mindketten megállnak

ELSŐ ASSZONY A régi szép időkben...

MÁSODIK ASSZONY *(egy tölcséres nagyothallóval hallgatja)* He?

ELSŐ ASSZONY A régi szép időkben...

MÁSODIK ASSZONY He?!

ELSŐ ASSZONY *(kis hangtölcséret vesz elő)* A régi szép időkben, amikor kimentem a halpiacra, ekkora halat tudtam venni! *(Negyven centiméteres méretet mutat a kezével)* Mostanában, ha kimegyek a halpiacra, ekkora halat ha kapok. *(Nyolc centiméternyi hosszúságot mutat)*

MÁSODIK ASSZONY Annyi baj legyen, drágám. A te korodban már csak az számít, hogy rendes ember legyen.

A két nő kimegy, miközben letekerik magukról a kreppvásznat. Az Első Asszony leple alól egy Lány tűnik elő - majd jobbra kimegy. A Második Asszony kreppje alól egy Nő tűnik elő - majd balra kimegy

SZERZŐ *(lapozgat, abbahagyja, olvas)* Az idős Tolsztoj élete vége felé szörnyű szenvedéseken ment keresztül. Végre megértette, hogy mit is kiáltott Oidipusz megvakulása pillanatában: vak voltam, s most látok, látom, hogy az élet véres és sötét megaláztatás. Kiérdemelte ezt a tudást. Most már a kezében tartja. De mit kezdhet vele? Élje le hátralevő idejét is az írás lázában? Nem. Most az élet ideje jött el, és nem a művéké. Már nyolcvanéves, ősz és gyenge, de eddig még sohasem volt ennyi ereje, mert csak szétforgácsolta magát és kiüresedett. Most elég erős ahhoz, hogyne használja erejét. Többé már semmitől sem fél. A kapuban áll. Időközben elfogy az élet. Ideje indulni. Most? Igen, most rögtön. Azt hitte, az a dolga, hogy a tudást keresse, megtalálja, majd szétosz-

WARHOL Ez mulatságos.

ULRIKE Akar még valamit mondani?

WARHOL A kérdésre később is felelhetünk.

Ulrike pisztolyt vesz elő táskájából, és lelövi Warholt. Warhol vérző oldalához kap, és székébe roskad. Kathleen kimegy a lépcsőházba vezető ajtón; Ulrike a másik ajtón távozik.

Az idegen nő belép az utcáról, és Warhol ölébe ül.

Felhangzik a báli zene Mozart Don Giovannijából. Eközben a tükörborítás leereszkedik a mennyezetről; a nézők megpillantják benne saját tükörképüket. Amikor a fóliát ismét felhúzzák, a színpad már üres. A benti és a kinti nézők meglátják egymást; eközben a színházi közönség önmagát is látja a monitorban.

Theater heute, 1979. május

Fordította: Szántó Judit

A császár üzenete című Kafka-írást Gáli József fordította

szá mindenkinek; igen, mindenkinek, kivétel nélkül. Hogyan is gondolhatta volna, hogy senkinek sem tudja majd átadni, hogy végül is az övé lesz, de az övé is marad? Hogyan is gondolhatta volna? Hiszen nem magának szánta a kincset. Most a kezében van, és a kezében is marad. Nincs senki e földön, akinek átadhatná.

Ez hát a melankólia... Furcsa egy állomás. Szegényes és egyhangú, csöppet sem festői. Nincs benne semmi báj, semmi édesség. Csaknem üres tér... Könyörtelenül egyszerű és rideg.

Szünet

Hát akkor gyerünk. Vágtassunk keresztül harci szekerünkkel a holtak csontjain.

A festett függönyt egy szál kötéllel felhúzzák

A lehulló függöny hatalmas zajt csap. A levegő megtelik porral. Lemegy a nap.

Töredezett színpadkeretben, melyet mintha falomlás nyitott volna meg, egyetlen szoba, benne lámpa, karosszék, asztal, mosdótál és ágy. Balra ajtó, jobb felől ablak

A Nagy betakarózva fekszik az ágyon. Csak a kezét látjuk, mellyel a vállát paskolja.

Hosszú szünet. A Szerző vár. Nagy végre elkezd paskolni a vállát

NAGYI Kezdődik... Nem tudok aludni... fáj... nem tudok se aludni... se megnyugodni vagy pihenni, nem tudom felfüggeszteni a testi funkcióimat, nem tudom teljesen... vagy részben felfüggeszteni az öntudatomat. Nem megy. SZERZŐ Meglátják, most hosszú szünet következik.

Hosszú szünet

NAGYI Fáj a kezem... fájnak az ujjaim... fáj a lábam... Fáj a nyakam... Fáj a mellkasom... Fáj a vállam... Fáj a szemhéjam... Fáj a gyomrom... Fáj a mellem... Hiába... Nem tudok

elaludni... Nem tudok aludni, egyszer... Nem tudok aludni, kétszer... Nem tudok aludni, háromszor...

SZERZŐ Itt most lépések hallatszanak a hallból, utána talán zajos lihegés vagy szeretkezés hangjai a szomszéd szobából.

NAGYI Péter?! Itthon vagy?... Felhúztad a tiszta ágyneműt? ... (Csendesen) Nem tudok aludni. Fáj... Péter! ... Nem tudom elérni. Péter!! Itt vagy valahol?! Gyere, vedd le a cipőmet! (A lábához, melyet felemel) Miért műveled ezt velem? (Feltápáskodik. Nehezen áll meg a lábán, nem tud kiegyenesedni. Egyik lába rövidebb, mint a másik)

SZERZŐ Nagyí föltápáskodik... megpróbál felállni... Alig áll a lábán, nem tud kiegyenesedni. Aha. Az egyik lába rövidebb, mint a másik. Odabiceg a frizsiderhez... remegő kézzel kiveszi a tejet. Elővesz egy poharat, tejet tölt, de mellőnti, a tabletták mára szájában, egy kevés tej a pohárban, és nagyon

NAGYI Péter! Itt vagy?! Nem tudom kifűzni a cipőmet!

A Szerző megráz egy kis csengőt. Egy Lány jelenik meg a színpad szélén. Mialatt beszél, Nagyí odabiceg a frizsiderhez, remegő kézzel kiveszi a tejet, megfogja a poharat, egyre jobban remeg a keze. Előszedi a tablettákat, tejet tölt, de mellőnti, a tabletták mára szájában, egy kevés tej a pohárban, és nagyon sok a padlón

LÁNY Apám arra kért, hogy olvassam fel hangosan a nagymamájának, azén dédnagyanyámnak az élettörténetét. Fischer Sándorné Róth Goldi néven jött a világra 1889 körül a magyarországi Ungváron; ma Uzsgorod, Szovjetunió. Apja, ortodox zsidó kalapkészítő, nyolcvanhat éves volt, amikor ő született. Az anyja kilencvenkilenc éves korában halt meg. De hogyan? Tél volt. Az öregasszony fázott, odament a kályhához, beledugta a fejét, és ráfűjt a parázsra. A haja lángra kapott, majd meggyulladt a ruhája is. Óriási felfordulás támadt. Az éppen ott levő unokák pokrócokkal igyekeztek elfojtani a lángokat. Sajnos a csapkodás közben a matrónát agyonverték... Hát igen, kilencvenkilenc éves volt. E történeten kívül senkinek nincs emléke arról, hogy mit is csinált ezen a földön. Akár a víz a homokban, ő sem hagyott nyomot maga után. De térjünk vissza Goldira. Középkorába járt, megtanult varrni, főzni, illemtudóan viselkedni, megtanult németül és talán angolul is. Egy régi fényképen a konyhában áll - a tűzhely mellett. Goldi magas növésű, ő igen, magas. A fotó tónusából következtetve, vörös haja lehetett.

SZERZŐ Az első hegedűs meghúzza vonóját, és furcsa dallamba kezd. A pincér minden vendégnek külön-külön odaszól, hogy záróra. Most csönd lesz. A Lány távozik.

LÁNY (távozik, majd visszajön a színpad szélére) Állig begombolt inge mögött hatalmas dudák rejtőztek.

Nagyí önkéntelenül két lépést tesz, elcsúszik a tejen, és a fenekére esik. A Szerző feltesz egy lemezt. Zene kezdődik: a Strauss-valcer, a „Gyorsulás”. Nagyí megfordul, feltápáskodik, majd a keringő ritmusára újra és újra elcsúszik. Újra és újra megpróbál fölállni, de hiába. Végül ott marad, arccal a padlón. A zene elhallgat

SZERZŐ (kinyújtja a kezét, és megtapogatja a színpadot) Nagyí megfordul, most föltápáskodik, de elcsúszik... aztán újra elcsúszik, újra meg újra, a keringő ritmusára. Fel akar állni, próbálkozik, próbálkozik, de hiába. Végül ott marad, arccal a padlón. (Belenyúl a tejsze) Óó. Tej a földön. Ez rosszat jelent.

Belép a Lány, táncol a Nagyí hátán, így masszírozza. Tejet tölt és iszik, közben táncol a Nagyí hátán

SZERZŐ Ő a fájdalomcsillapító.

Szünet

Istár leszáll az alvilágba, hogy visszaszerezze, ami a legdrágább neki, a szerelmét. Hét kapun kell átkelnie, és minden kapunál ott kell hagynia valamit - gazdagságot, hírnevet, az erejét, az álmait, az emlékeit... s még mit is... nem tudom, mit még.

Szünet

„Na, jó. Most szálljunk hét átkozott réteg sötétséggel mélyebbre.”

A Lány kifelé indul, de megáll a színpad szélén. Nagyí fog egy felmosóröngyöt, és mossa a padlót; a művelet nagyon sokáig tart. Végül belerogyan a karosszékekbe, egy ideig ott marad, és mereven felfelé bámul

NAGYI Itt sötét van.

SZERZŐ (fejét lehajtva, önfeledten) Majdnem megvan... de valami még... hiányzik. Valami, de nem egészen... eh, vajon micsoda...

NAGYI (hátranyúl, és felkapcsol egy sápadt fényű lámpát, majd hátradől, és egy ideig felfelé bámul) Ez már túl sok. Folynak a könnyeim. (Tüsszent, a szemét dörzsöli, újra és újra tüsszent)

SZERZŐ Valami... majdnem... de nem egészen...

Nagyí végül eloltja a villanyt. Csönd

NAGYI Most jobb. Bár talán egy kicsit túl sötét van. (Óvatosan odadörgöli a hátát a szék támlájához)

SZERZŐ (főlnéz; csendesen) Nagyí a fülét vakarja. Bedugja az ujját, majd megpróbálja gyors mozdulattal kihúzni, közben nyögdecse, horkan, siránkozik. Megpróbálja meglazítani alsoneműjét a pongyola alatt, nyögdecse, sehogyan sem érzi jól magát. Vakarózni próbál különböző elérhetetlen helyeken, morgolódik. Fingik egyet, és undorodik magától, majd krákkog, szeretne megszabadulni a torkába szorult lepedékből. Hogy farkcsontja viszketését csillapítsa, fészkelődik, izeg-mozog a karosszékekben.

NAGYI Péter! Gyere ide!

A Szerző megrázza a kis csengőt. A Lány előrelép

SZERZŐ Nagyí odamegy a szekrényhez, kivesz egy ruhafogást, majd visszaül a karosszékekbe. Hosszadalmas művelet kezdődik, melynek során a ruhafogas kampójával igyekezik kifűzni a cipőjét.

LÁNY Fischer Sándor, aki szintén Ungvárról származott, New Yorkban levelet kapott Róth Golditól. Hosszú levelet, rengeteg szöveggel, de a lényege egyértelmű volt: „Szeretlek. Gyere értem.” Goldi Ungváron élt, Alex pedig New Yorkban, de ez a levél örökre összekapcsolta őket. Sándor Brooklynban lakott Ignác nevű bátyjánál. Ignác eróművész volt egy Coney Island-i mutatványostársulatnál. Pusztá kézzel lovakat ütött agyon, egyetlen csapást mérve a pofájukba. Ha meggondoljuk, hogy New Yorkban az idő tájt háromszázezer ló volt, egyáltalán nem csoda, ha valaki kiagyalta ezt az ötletet. Mellesleg ő volt Bobby Fisher nagypapája. A hatalmas Coney Island 1908-ban leégett, Sándor pedig elhagyta Amerikát. Hazafelé indult. San Franciscóban szállt hajóra, és mint irodista kelt át a Csendes-óceánon. Sanghajban vásárolt néhány kínai selyemöltönyt. Amikor Bécsbe ért, ott bemutatta a selyempizsamát, mint amely sokkal kellemesebb viselet a hálóingnél, és ezzel meg is alapozta vagyónát. Sándornak kivételesen szép kézírása volt, talán ezzel magyarázható vonzódása a papírszakmához. Budapestre költözött, és 1911-ben társtulajdonosa lett egy száz munkást foglalkoztató pa-

pírgyárnak. Ugyanebben az évben Róth Goldi és Fischer Sándor a zsidó hagyományok szerint házasságot kötött. Sándor a sátor alatt cipőjének sarkával eltörte a tálat, és ez örökre összekötötte sorsukat. Goldi az első világháború alatt szülte meg három gyermekét: Zsuzsát, Pált és Tamást. A versailles-i egyezmény után Ungvárt elfoglalták a cseh csapatok, és Uzsgorodra változtatták a nevét.

NAGYI *(sikerült levennie a cipőjét)* Győzelem!

LÁNY Goldiék inkább a magyar korona alattvalói kívántak lenni, és átköltöztek budapesti házukba. Fischerék örökbe fogadtak egy Nagy László nevű hadiárvéd. Most már nyolcan éltek egy háztartásban. Sándor jövedelme tisztas megélhetést biztosított a családnak, de otthon Goldi volt az úr.

Nagy a lábát vakarja. A Szerző a színpadot kaparásza

SZERZŐ *(jól hallhatóan)* Goldi becsúsztatja kezét selyempizsamájába, és két ujjával szétnyitja húsa szirmait, és kisujja hegyével addig hatol a résbe, amíg egy picinyke kinyílt rózsára nem bukkan. Ekkor az ötödik hónapban van.

NAGYI Talán egy kis kenőcs. Nem, először megmosakszunk. *(Odacoszog a nagyméretű mosdóállványhoz. A törülköző egyik végét belemártja a vízbe, és mosakodni kezd, anélkül, hogy levennie a hálóingét, a vizes törülközőt végighúzza a karján, a szoknya alatt, majd le a hátán és nagy veszéllyel az ágyékán is. Micsoda locsocs!)*

NŐ *(a háttérből szavalni kezd)*

majd a tisztáson
és ott a szanatórium
és az az emlékezetes szakadék között
egyszóval a szanatórium és az az emlékezetes szakadék között
azon a vékony fákkal benőtt tisztáson
ha a felső útról jössz, vigyázz a fatönkökre
van, amelyik csak centikre áll ki a földből
és persze közben takarva van magas fűvel
szóval a fatönkökre nagyon vigyázz
mert a minap is, tartok a tisztásra
kerülgetem ezeket a tönköket
mondhatom óvatosan, de azért gyanútlanul megyek
végeredményben egy tisztást akarunk megközelíteni felülről
és a bal lábamba, egy lépésnél, iszonyú fájdalom hasít egy
tömszi kis tönk a fa alatt
rögtön felvéreztem két lábujjamat
elég kellemetlen volt, mert onnan még messze a tisztás
azért továbbmentem és semmi baj nem történt
de ha te a felső útról jössz, legyél szerencsésebb
az alsó útra vonatkozóan képtelen vagyok tanáccsal szolgálni
az egy kiszámíthatatlan és veszélyes út
szóval azon a vékony fákkal benőtt tisztáson
a megbeszélte délutáni órákban találkoztunk
engem könnyen megtalálsz, ha figyelembe veszed
hogy a szanatórium és az az emlékezetes szakadék határolta
vékony fákkal benőtt tisztáson lehetek
vagy ha megpróbálsz elhelyezni, mint egy rendszerben
a szanatórium és egy emlékezetes szakadék között

NAGYI Péter. Gyere be, és mosd meg a hátam! Nem érem el.
Péter! Ott vagy? Péter!!

SZERZŐ A Nő belép, leereszti a Nagyi haját, és gyengéd simogató mozdulatokkal kifésüli.

NAGYI Ne. Lejjebb... Jobbra... mit is mondok? Balra... és lejjebb... egy kicsit erősebben. Ahh...

A Nő befejezi, hátramegy, de továbbra is látható

SZERZŐ Nagyi a törülköző másik végével megszáritkozik... de csak még vizesebb lesz tőle... a karosszékhez lép... odavonszolja az asztalhoz.

Szünet

(A színpad felé fordulva) És most hosszú és kínos küzdelem kezdődik, hogy egy tornyot építsen.

A Szerző megráz egy kis csengőt. A Lány előrelép. A felolvasás alatt Nagyi a szoba közepére vonszolja az asztalt, megdönti a széket, odatámasztja az asztalhoz, és megpróbálja feltolni rá. Az asztal megcsúszik, Nagyi visszahúzza, majd a széket felfordítja, és így, lábbal fölfelé billenti rá az asztalra. Először két láb, majd mind a négy láb az asztalon, a szék az asztalon van! Nagyi odahúz egy hokedlit, amelynek segítségével fölhág az asztalra, majd a hokedlit fölrakja a székre

LÁNY A hetvenes évek elején vagyunk. A Fischer család nyolc tagjából csak Goldi maradt életben. Vagyis elvesztette a szüleit, gyermekeit, férjét, továbbá a vejét, valamint hét centimétert a lábából, a fogait, a papírüzemet, néhány svéd részvényt és kötvényt, az ezüstneműjét, egy százdolláros, amit a halpiacon ejtett le, és noha órákig kereste a retiküljében, soha nem találta meg, valamint három perzsaszőnyeget és egy pianínót...

Ime, a végelszámolás: üres kézzel jöttél a világra, és üres kézzel távozol. Vegyük sorra: Pál, Goldi elsőszülött fia, hat éves korában halt meg, és ahogy az ártatlan kisfiú emléke elhalványult, már csak „szegény kicsi Pali” lett belőle. Őt is - ahogy a többi milliókat - a spanyolnátha vitte el; ez a járvány akkoriban legalább olyan félelmetes volt, mint amennyire mára feledésbe merült. Nézzük a következőt: a második fiút, Fischer Tamást, ezt a vérbeli dandyt, a Gábor nővérek barátját, aki igen jóképű volt, bár korán kopaszodott. Szülei Franciaországba küldték tanulni, de ő a busás tandíjat a párizsi éjszakai életben szórta szét; többször fordult meg a Rue Saint-Denis bordélyjaiban, mint a Sorbonne előadótermeiben. 1940-ben behívták munkaszolgálatra - a második világháború alatt a zsidók ezen a címen teljesítettek katonai szolgálatot. Lövészárkokat ástak, és aknamezőket tisztítottak a frontvonalban. Néha nem is kellett aknát keresniük, egyszerűen csak rájuk parancsoltak, hogy menjenek át az aknamezőn. Ő túlélte a véres...

SZERZŐ Ennyit erről. Átmentek az aknamezőn.

A Lány megpróbálja folytatni, de hirtelen abbahagyja

A Schatzkastlein des Reinichen Hausfreundesban található Johann Peter Hebel egyik elbeszélése; a címe: *Váratlan vizszontlátás*. Egy fiatalember kézfogójával kezdődik, aki a faluni bányában dolgozik. Az esküvője előtti napon éri utol a bányászhalál, lenn, az akna mélyén. Menyasszonya hűséges marad hozzá, és elég sokáig él ahhoz, hogy tőpörödött öregasszony váljék belőle. Egy napon az elhagyott aknából egy holttestet hoznak fel, melyet teljesen átitatott a tömény vaszulfát, és így elkerülte a bomlás. Az öregasszony felismeri egykori jegyesét. E találkozás után őt is magához szólítja a halál. Hebel ekképpen írja le élete utolsó éveit: „Ezalatt Lisszabon városát romba döntötte egy földrengés, kitört és be-fejeződött a hétéves háború, meghalt I. Ferenc császár, a jezsuita rendet feloszlatták, Lengyelországot feldarabolták, meghalt Mária Terézia császárnő, Struensee-t kivégezték, Amerika függetlenné vált, az egyesült francia és spanyol erők nem tudták elfoglalni Gibraltárt, a törökök Magyarországon a veteránok vermébe zárták Stein generálist, és József császár is meghalt. Gusztáv svéd király megszállta Oroszország finnek lakta területeit, elkezdődött a francia forradalom meg a hosszú háború, és II. Lipót császár is a sírba szállt, Napóleon elfoglalta Poroszországot, az angolok megostromolták Koppenhágát, és a parasztok vetettek és arattak, a molnárok öröltek, a kovácsok ütötték a vasat, a bányászok sze-

net és ércet hoztak fel a föld alól. De amikor 1809-ben a falusi bányászok..."

Hallgassuk csak figyelemmel a közbeeső évek történetét. A halál ugyanolyan rendszerességgel jelenik meg benne, mint ama Félelmetes Kaszás a katedrális órája körüli déli felvonulásban. Egy Ibizában látható középkori napórára az alábbi szavakat vésték: Ultima multis, sokak utolsó órája.

Nagyi hozzászólása, hogy megmássza a bútorot

LÁNY *(most gyorsan olvas, kifejezéstelen hangon)* ...túlélte a véres voronyezsi csatát, és a német-magyar csapatokkal együtt vonult vissza. A hadseregben töltött négyéves rabszolgaság után és néhány héttel a háború vége előtt magyar őrei valamennyi fogolytársával együtt kivégezték. A tömegsír az osztrák-magyar határ közelében tárták fel, holttestét azonosították. Goldi sohasem nyugodott bele az azonosítás eredményébe, bár a nevet Budapesten felvették az Áldozatok Falára. Az ötvenes évekre a vele kapcsolatos emlékei már annyira elhalványodtak, hogy amikor a nevét immár szegény kis Tomiként emlegették, nem hogy nem sírt, hanem azt hajtogatta, hogy a fiú a Gábor nővérek szeretője volt. Erre roppantul büszke volt. Lásuk a következőt: Nagy Lászlót, aki már nyolcévesen hegedűművész és csodagyerek volt, Huberman tanítványa és korának egyik legkiválóbb hegedűse.

SZERZŐ Huberman?! Ki emlékszik Hubermanra?!

LÁNY Egy újságkivágás szerint hatéves korában, vakbélműtétje előtt a reszkető László egy szonátát játszott a műtőasztalon. Azt hitte, ez lesz az utolsó szonátája. De nem így történt. Mint auschwitzi fogoly tizennyolc éves korában kárpó lett, vagyis olyan fogoly, aki a többiekre felügyel. Kegyetlenségéért, és mert együttműködött a németekkel, saját fogolytársai ölték meg Auschwitz felszabadításakor. Goldi lánya, Zsuzsa gyermekorvos volt. Rákban halt meg harminckilenc éves korában. Zsuzsa férje, Pál jogász professzor volt. Ő kiugrott az ablakon. Goldi férje, Sándor halálra zúzta magát, amikor leesett a pianínóról, ahová azért mászott fel, hogy beállítsa az órát, amely már tíz éve nem járt.

NAGYI *(elérte a bútorotony tetejét)* Itt fogok meghalni... Majd megtudják... az a szemét... aki elvette azt a kurvát... Zsuzsa teste még ki sem hűlt, amikor az a szemét és az a kurva már össze is házasodtak. Az ágya még meleg volt... mikor az a szajha belebújt, hogy áthancúrozza a mézesheteket. És a gyerekek! ... mind taknyosak és koszosak! Senki sem törődött velük. Csak én... csak én. Ők pedig? ... Semmit! Mit tudnak ők? ... Szegény árvák... nekem kellett etetni őket... nekem kellett mosni a piszkos bugyogójukat... és titokban! ... mert az a szajha meg akarta akadályozni... az a szemét... itt maradok. Itt halok meg. Majd meglátják, hogy ki voltam én. Nálam a bizonyíték. Leírtam. *(Ingujából előhúzza egy darab papírt, de ahogy megkísérli visszatenni, leejti. A papír lehull a színpadra. Meredten néz le rá)*

SZERZŐ Ő most jó. Telis-tele van jószággal, és ilyenkor rámutogat mindenkire, aki rossz, ilyenkor támadnak a legfélelmetesebb gondolatai. Most ölni tudna. Köp, átkozódik, gyűlöl, okád.

NAGYI Jeremiás próféta kimegy a sivatagba, hogy egy kis teveszart keressen desszertnek. Es így kiált fel: „Egy morzsányit sem lelek itt! Ó, uram. Hiszen megígérted. Hol marad hát a hasznom?!“ *(Megpróbál lejönni, de túl veszélyes)* Segítség! Péter! Segíts le innen.

SZERZŐ A déli kompon ülök, a felső fedélzeten, az utolsó jelene- tet próbálom összehozni, de semmi sem jut az eszembe. Közledünk a várososhoz, és semmire sem megyek. A komp igen tágas. Körülöttem víz, ideális hely a képzelet számára, és ahogy próbálom kipróbálni magamból a következő jelenetet, semmi nem jut eszembe, csak a komp. Meg az egy lábú galamb. Nagyi ül a déli kompon, a torony tetején.

NAGYI Nézd, Péter! Nézd!

Hirtelen erős fejjég világitja meg Nagyit, a falra vetítve hatalmas árnyékát

SZERZŐ *(gyengéden)* Köszönjük, Nagyi. Az előadásnak vége. NAGYI Hee?...

SZERZŐ Az előadásnak vége.

NAGYI *(súgna valamit, de a hangját erősítőn át halljuk)* Csend legyen! Nem szabad beszélnem. Péter azt mondta, hogy ne beszéljek előadás alatt. Színpadra állítottak, mondta, de ha megszólalsz, megöllek.

SZERZŐ De Nagyi, az előadásnak vége.

NAGYI Befogod végre a szád? Meg fog ölni!

SZERZŐ Menjünk, Nagyi.

NAGYI Azt mondtam, elhallgass. Megvárom őt. Értem fog jönni, és leszed innen. Péter!!!

A fények kialszanak. Sötét

Péter! Vegyél le! Péter!

Hatalmas robaj hallatszik. Sötét

SZERZŐ *(zseblámpával a kezében átmegy a színpadon, és fölveszi a lehullott papírt)* Nagyi lemászik. A művelet, amíg földet ér, hosszú és fájdalmas.

Felgyulladnak a fények. A Szerző ismét a helyén van. A torony összedől. A Nagyi sehol sem látható

Hát ez látványos volt. Zenét! Nagyi igazán megérdemel egy kis zenét.

NAGYI *(megjelenik az ágy háta mögött, és halkán énekel)*

C'est une chanson...
Qui nous ressemble...
Toi qui m'aimais... Moi
qui t'aimais...

SZERZŐ *(vele fűtül)* Fel s alá járkál. Szinte táncol. Belép a Nő. Táncolni kezd valami lágy, távoli zenére. Nagyi vezényel, karjával csépel a levegőt. Jut eszembe, el is felejtettem megemlíteni... miután Istár a hetedik kapunál mindent felad, szembetalálkozik egy szürke szörményel, aki nem más, mint ő maga, mindenétől megfosztva.

Nagyi karja leválik a válláról, és a magasba emelkedik. Hömpölyög a zene. A Szerző int a Lálynak

LÁNY A végzetes bridzsparti. Húsz éven át minden vasárnap, leszámítva azt az időt, amit Auschwitzban töltöttek, kis társaság gyűlt össze Goldi és Sándor házában kártyázni. Elsőként Stahl Lipót távozott el. Nőgyógyász volt, és huszonöt éven át el tudta hitetni a feleségével, hogy impotens. Elza mindaddig hitt is neki, amíg csak egy napon váratlanul be nem toppant férje rendelőjébe. Nem látott belőle mást, mint a meztelen, sápadt ülepét, amint föl-le mozog egy beteg fölött. De Elza mit sem tudott a nőgyógyászatról, s így Lipót az orvosi terminológia ügyes alkalmazásával továbbra is fenn tudta tartani a mítoszt impotenciájáról. Lipót temetése vasárnap volt. Elza szerette volna lerövidíteni a szertartást, hogy le ne kesse a bridzspartit, de Goldi, aki valamikor a páciense volt, kicsit tovább szeretett volna maradni... A másodikként távozó játékos nem halt meg, ő csak kiszállt a partiból. Egyik vasárnap a megözvegyült Frankné fekete ruhában állított be a partira. „Mi a baj?“ - kérdezte Goldi. „Arnold, a férjem nyolc éve ezen a napon halt meg. Még az első világháborúban golyót kapott a tüdejébe, de túlélte. Jött a második világháború... de ő Auschwitzot is túlélte. Nyolc éve, ezen a napon a Wesselényi utcában járt, amikor a fejére esett egy téglá, és az agy-

veleje a járdára loccsant." Goldit annyira meglepte a történet, hogy akaratlanul harsány hahotára fakadt, és a vérig sértett özvegy Frankné egyszer és mindenkorra otthagyta a partit. Azt, hogy Goldi férje, Sándor a pianinóról esett le, nem akarom elismételni, hiszen ezt már hallották. A bridzsből póker lett Elza és Goldi között. S ez alakult át amolyan kivárásosdívá, hogy ki fog előbb meghalni. Goldi, aki mindig feneketlen mohósággal vágyott a győzelemre, minden tőle telhetőt megtett, hogy ezt a játékot ő nyerje meg. Végül el is hessen-tette Elzát.

Zene elhallgat

SZERZŐ Fríz. Nő ugrás közben. Goldi karjával hadonászva ve-zényel.

LÁNY (a színpad felé *gesztikulálva*) Itt áll a győztes magányos emlékműve.

SZERZŐ A Sisakkészítő Felesége. Nem Rodin. Villon. Most minden előről kezdődik, csak ezúttal kicsit gyorsabban és artikuláltabban.

A Lány és a Nő az asztalnál ül. Nagyí odabaktat a kredenchez, kenyeret, csészét, tejet szed elő

Nem emlékszem.

NAGYI Nem emlékszem... Mire nem emlékszem?

SZERZŐ Nevekre. Nem emlékszel a nevekre.

Nagyí az asztalnál ül, és eszik.

NŐ (olvas)

a felső útról le
az út kezdeti szakaszán rálátás nyílik
egy vékony fákkal benőtt tisztásra
de ezen a szakaszon még lehetetlen megállapítani
hogy ez a tisztás azonos-e azzal a tisztással
amelyet valóban a szanatórium
és az az emlékezetes szakadék határol
ezen a szakaszon találkoztam a két kalapos emberrel
teljesen váratlan találkozás volt
és megpróbáltam ezt összefüggésbe hozni
a hegyoldal közepéről induló érrel
de sem a mozgásuk, sem oly hirtelen
nem hordozták a szűkséges magyarázatot
úgyhogy egymás mellé érve kalapot emeltünk
az út aztán kiszélesedett, tisztássá vált
itt valaha erdő volt talán, csak kivágták
és miközben a tönköket kerülgetve továbbmegyek
hátam mögött közeledő lépteket hallok
megismétlődött a találkozás a két kalapos emberrel
ez teljesen megzavart engem, ez összekuszált
képtelen voltam azonosítani őket az ereszkedő úttal
a tönkös közepén érhetek utol, kalapot emeltünk és
nem sokkal ezután eltűntek az erdőben
lépéseimet szaporítottam, sőt, azt hiszem siettem
így találtalak a vékony fákkal benőtt tisztáson
a szanatórium és az az emlékezetes szakadék között
tulajdonképpen semmi sem történt, de mégis úgy éreztem
hogy a felső út teljesen kiszámíthatatlan és veszélyes és a
tisztás valójában megközelíthetetlen a felső útról az alsó út
az, amelyik a kocsmá mellett csapásból szélesedik az
alsó út tulajdonképpen nem is út, csak egy csapás
ritkán fordul elő, hogy a kocsmából valaki erre induljon
és aki erre indul, az méltán indul erre
aki erre indul, annak erre van dolga
egyébként is az alsó út teljesen járhatatlan
és én nem vagyok hajlandó az alsó útról tovább beszélni

Nagyí befejezi az evést, feláll és sírva fakad

SZERZŐ Csak tetteti... *Nagyí egyre jobban*

sír, jajongani kezd

Csak tetteti. A lányok megpróbálnak sírni. Egyik a másik után. Együtt sírnak. Duettben. Nagyí egyre csak tetteti. Crescendo. Jajgató kórus.

Zene indul. Crescendo. Jajgató kórus, melynek a Szerző könnyed intéssel vet véget

Csönd.

NAGYI Minden pillanat, amit nem sírással töltünk, időpocsékolás.

SZERZŐ A Lány kuncog, eltakarja száját. Hi, hi. A Nő vihog. Ha, ha. A Lány és a Nő egy kicsit nevetgélnek. Nagyí is nevetni próbál. Hamisan hangzik. Hö, hö. Erőlködik, de csak hangsabbra sikerül, nem őszintére. Zene. Most már majdnem jó, de sajnos ez sem az igazi. Egyre fájdalmasabban hangzik.

A Lány, a Nő és Nagyí nevetnek. Harsog a zene. Nagyí elveszti önuralmát, hisztérikussá válik

NAGYI (üvölt) Sándor! Sándor! (Tombol. Tányért tesz a padlóra, felkap egy cipőt, visszajön, letérdel, és a levegőbe emeli, testét görcsbe rántja a düh. Összetöri a tányért, üvölt) Sándor!

A Lány és a Nő rémületében egy távolabbi sarokba menekül. Nagyí nekiesik a szobának, hogy szétverje

SZERZŐ E nagy kitörés előtt még jöhetne egy jelenet... de még nem vagyok biztos benne. Kétségeim vannak. És fenntartásaim.

Nagyí artikulálatlanul üvöltve feltépi a faliszekrényt, és teleszórja a szobát nejlonszatyrokkal

Ez az a jelenet, amelyikben Nagyí kinyitja a faliszekrényt, kiveszi nejlonszatyor-gyűjteményét, és szétdobálja a szobában. Nem tudom eldönteni, hogy felhasználjam-e, vagy sem. Először is: túlságosan pszichológiai. Másodszor: viszont megtörtént. Harmadszor: könyvekben is olvastam ilyesmirtől. Negyedszer: amikor Suareznek megemlítettem, azt mondta, hogy az ő nagymamája is gyűjti a nejlonszatyrokat. Ötödször: egyedül volt, így hát ki tudja, így történt-e. Hatodszor: a faliszekrény a szoba másik oldalán volt.

Szünet

Persze ez attól függ, hogy a szoba melyik oldalán vagytok... vagyunk... de az ablak nyitva volt, és hetedszer: a szoba tele volt a lenti étteremből felszálló füsttel.

NAGYI (csapkod a cipővel, mindent összetör) Tizenhatezer dollárral tartozik nekem! (Konyhakést húz végig a feje búbján) Ó! Ez a tompa fele! (Eldobja a kést. Hisztéria. Káosz)

SZERZŐ Odasántikál az ablakhoz, s egyik lábát föllendíti a párkányra.

NAGYI Péter! Ugrom!

SZERZŐ Csönd.

NAGYI Péter!!!

SZERZŐ Lecsendesedik, odamegy a karosszékhez. Leül, és dobol a karfán.

NAGYI (végül is megnyugszik, lassan odatámaszkodik a karosszékhez, és csendesen üldögél benne) Hmmm.

SZERZŐ Csönd. Dobolás. A hajnal első sugara a szobára vetül. Au chant du coq. Etcetera.

NŐ *(felgyújt egy lámpát, és olvas)*

a tisztáson együtt
itt, most, ezen a vékony fákkal benőtt tisztáson
a szanatórium és az emlékezetes szakadék között
most, hogy itt vagyunk együtt ezen a tisztáson
bizonyára visszagondolsz arra a rablóruhás nyárra arra a
palástra, igen, és megbocsáss, beszélgettünk is egyszóval
visszagondolsz?, visszagondolsz!, visszagondoltál igen,
visszagondoltál, visszagondoltunk együtt arra a nyárra az
ármények óriások lettek, még sose láttam a Napot így sütni
kevés a remény, de mi itt, most, ezen a tisztáson
ezen a vékony fákkal benőtt tisztáson
mi itt, most, bár a remény valóban kevés
megpróbálhatnánk valamit
igen, egyre gondoltunk, megpróbálhatnánk valamit és
most, mondjuk, faljunk, vagy együnk egy ebédet igen,
igen, jól mondd; egy ebédre elég egy ebéd de ugye
ez már nem vonatkozik az erdei táncra
hát persze, hogy nem, hiszen a táncból sosem elég
nem tangó, nem, nem az a tangó, amire készültünk
a mi táncunk ennél valamivel szegényebb, de gazdagabb is
és hogy egészen emberközelen, szorosán, így?, hát nem ez az
mi bolondozunk, és egy kicsit furcsa emberek vagyunk igen,
ez a tisztás belépője és mi vagyunk a lehetőség mert ugye
milyen tánc az, hogy te csak ülsz a fűben hát furcsa egy tánc
ez, ha egyáltalán tánc ez
te azt mondd tánc, hát lehet ez tánc is
egy táncmulatság a tisztáson és újra meg újra
tehát itt, most, ezen a vékony fákkal benőtt tisztáson a
szanatórium és az az emlékezetes szakadék között
mi itt, most együtt vagyunk, mi egy kicsit furcsa emberek és
most megpróbálunk valamit, igen, mi próbálkozunk

mi mégis próbálunk valamit, mi próbálkozunk valamivel igen,
megtaláltam a kifejezést, mi próbálunk, próbálkozunk itt,
most, ezen a vékony fákkal, igen, igen, benőtt tisztáson a
szanatórium és az az emlékezetes. igen, igen, emlékezetes
szakadék között, igen, itt, most, mi akarunk valamit nekünk
most ezen a tisztáson a helyünk, azt hiszem mi, itt, most, igen,
igen, most, itt, mi, hát pontosan még nem tudom de ezen a
vékony fákkal benőtt tisztáson
a szanatórium és az az emlékezetes szakadék között
igen, mi itt, most, ezen a tisztáson, nézzünk körül
persze nem olyan határozottan, de nem is találmra
közben meg lehet uszonnázni, beszélgetni lehet
lehet elmenni, visszajönni, ittmaradni
végső soron most már annyi mindent lehet

MÁSODIK FELVONÁS

Egy színész ül a színpadon, egész teste gipszbe burkolva. Egyik kezének ujjai közé illesztve négy égő gyertya. A színész, miközben igyekszik kiszabadítani magát a gipszburokból, feláll, és egy viccet mesél, majd elindul, és egy gyászdal énekel: El male rahamim sohem bameromim (A magányban székelő könyörületes Isten). Továbbmegy, és újabb viccet mesél. Megpróbál kinyújtózni, aztán újabb gyászdal énekel: Hamce menucha nehonah (Találd meg az igazak pihenőjét). Néhány lépést tesz, és előrehajlik. Viccet mesél, továbbmegy, aztán gyászdal énekel: StahatKau'fe háschinah (A Szentlélek szárnya alatt). Folytatja mindaddig, amíg a gyertyák le nem égnek, majd ki

Fordította: Regős János
A versbetétek* szerzője: Lajtai Péter

* A versek először a Halász Péter bábszínházában hangzottak el (1972)

A MUZSIKA

ajánlja októberi számából:

Wilheim András írása
John Cage notációiról

J. Győri László interjúja
Erich Bergellel és Wittmann Árpáddal
a Filharmóniai Társaság Zenekaráról
és a
Fesztiválzenekarról

„A hosszútávfutásról...”
beszélgetés Jose van Damm-mal

Tallián Tibor:
Bayreuth '91

MUZSIKA

„A zene - írásban”
komolyzenei folyóirat

Az 1991/10. szám megjelent október elsején

Ára: 28 forint

Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata pályázatot hirdet a Csokonai Színház igazgatói munkakörének betöltésére

Akalmazási feltételek:

- A módosított 28/1983. (XII. 17.) ÁBMH sz. rendelkezés szerint a 3802. kulcsszámban előírtaknak megfelelően: egyetemi - főiskolai végzettség és legalább 5 év szakmai gyakorlat, színházvezetésben szerzett gyakorlattal rendelkezők pályázatát előnyben részesítjük.
- Megkülönböztetett érdeklődéssel várunk olyan pályázatokat, melyek TEAM-jellegű vezető testületben gondolkodnak, a konkrét személyek és feladatköreik megnevezésével.
- Bérézés: a 13/1987. (X. 25.) ÁBMH sz. rendelkezés 13. sz. melléklete alapján, munkaviszonytól függően, megegyezés szerint.
- A pályázatnak tartalmaznia kell: részletes önéletrajzot, szakmai életrajzot, a szakképzettséget tanúsító okirat hiteles másolatát, a munkakörrel kapcsolatos elképzelését.
- A kinevezés határozott időre szól.
- A pályázat benyújtásának határideje: a megjelenéstől számított 20 nap.
- A pályázatot Debrecen Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala Kulturális és Oktatási Irodája címére kérjük beküldeni:
Debrecen, Piac u. 20. Pf.: 199.